

**לאומי | דין וחשבון של הדירקטוריון
והנהלה
30.06.2021**

בנק לאומי לישראל בע"מ וחברות מוחזקות שלו
תמצית דוח כספי ליום 30 ביוני 2021
תוכן העניינים

עמוד

דין וחשבון של הדירקטוריון והנהלה

א. סקירה כללית, יעדים ואסטרטגיה

5	מידע כספי תמציתי ומדדי ביצוע עיקריים
7	מידע צופה פני עתיד בדוח הדירקטוריון והנהלה

ב. הסבר וניתוח לתוצאות ולמצב העסקי

8	מגמות, תופעות, התפתחויות ושינויים מהותיים
11	שינויים עיקריים בתקופה החולפת
12	שינויים מהותיים בסעיפים בדוחות הכספיים
13	התפתחויות מהותיות בהכנסות, בהוצאות וברוח כולל אחר
23	המבנה וההתפתחות של הנכסים, ההתחייבויות, ההון והלימות ההון
34	מגזרי פעילות - גישת הנהלה
39	מגזרי פעילות פיקוחיים
42	חברות מוחזקות עיקריות

ג. סקירת הסיכונים

44	החשיפה לסיכונים ודרכי ניהולם
45	סיכוני אשראי
70	סיכוני שוק
75	סיכון נזילות
76	סיכונים תפעוליים
77	סיכונים אחרים

ד. מדיניות ואומדנים חשובנאיים קריטיים, בקרות ונהלים

81	מדיניות חשובנאית ואומדנים בנושאים קריטיים
82	בקרות ונהלים לגבי הגילוי בדוח הכספי
83	דירקטוריון

דוחות כספיים

86	דוח סקירת רואי החשבון המבקרים המשותפים
87	דוח רווח והפסד מאוחד
88	דוח מאוחד על הרווח הכולל
89	מאזן מאוחד
90	דוח על השינויים בהון מאוחד
96	דוח על תזרימי מזומנים מאוחד
99	פירוט הביאורים

ממשל תאגידי, פרטים נוספים ונספחים

א. ממשל תאגידי

224	שינויים בדירקטוריון
224	המבקרת הפנימית

ב. פרטים נוספים

224	השליטה בבנק
225	מינויים ופרישות
225	מבנה ארגוני
225	הסכמים מהותיים
226	חקיקה ורגולציה הנוגעת למערכת הבנקאית
230	דירוג אשראי

ג. נספחים

231	שיעורי הכנסה והוצאה
238	מילון מונחים
248	אינדקס

דין וחשבון של הדירקטוריון והנהלה

דוח הדירקטוריון נערך בהתאם להוראות הדיווח לציבור של המפקח על הבנקים. הכללים שישומו בעריכת דוחות הביניים הינם עקביים לכללים ששימשו בעריכת הדוח השנתי ליום 31 בדצמבר 2020. יש לעיין בדוחות אלה ביחד עם [הדוח השנתי של 2020](#).

מידע כספי תמציתי ומדדי ביצוע עיקריים

להלן מדדי ביצוע עיקריים (ב-%)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני		לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני		
	2020	2020	2021	2020	
5.7	2.6	16.1	7.7	17.9	תשואת הרווח הנקי המיוחס לבעלי מניות הבנק להון ^(א)
0.4	0.2	1.1	0.5	1.2	תשואת הרווח הנקי המיוחס לבעלי מניות הבנק לנכסים ממוצעים ^(ג,ה)
137	133	129	133	129	יחס כיסוי נזילות ^(א)
2.55	2.41	2.85	2.74	3.02	יחס הכנסות ^(ב) לנכסים ממוצעים ^(ג,ה)
53.8	57.7	46.1	46.3	43.1	יחס יעילות
1.70	1.71	1.82	1.61	1.94	יחס הכנסות ריבית, נטו לנכסים ממוצעים ^(ג,ה)
0.64	0.67	0.61	0.59	0.59	יחס עמלות לנכסים ממוצעים ^(ג,ה)
38.8	39.5	36.2	33.9	36.5	שיעור הפרשה למס מהרווח לפני מיסים הכנסות ריבית נטו, ליתרה ממוצעת של נכסים נושאי ריבית (NIM) ^(א)
1.90	1.93	2.03	1.81	2.15	סך כל ההכנסות לסך כל הנכסים הממוצעים בניהול הקבוצה ^(ב,ג,ד,ה)
0.81	0.75	0.88	0.91	0.92	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות לסך כל הנכסים הממוצעים בניהול הקבוצה ^(ג,ד,ה)
0.44	0.43	0.41	0.42	0.40	

ליום 31 בדצמבר	ליום 30 ביוני		
	2020	2020	
11.87	11.49	11.98	יחס הון עצמי רובד 1
15.58	15.71	14.93	ההון הכולל לרכיבי סיכון ^(א)
6.57	6.72	6.45	יחס מינוף ^(א)
6.8	7.0	6.8	הון המיוחס לבעלי מניות הבנק למאזן

להלן מדדי איכות אשראי עיקריים (ב-%)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני		לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני		
	2020	2020	2021	2020	
0.88	1.19	(0.24)	1.18	(0.20)	(הכנסות) הוצאות בגין הפסדי אשראי מתוך היתרה הממוצעת של האשראי לציבור ^(א)
0.65	1.00	(0.08)	0.94	(0.10)	מזה: (הכנסות) הוצאות בגין הפרשה קבוצתית מתוך היתרה הממוצעת של האשראי לציבור ^(א)
1.76	1.59	1.58	1.59	1.58	שיעור יתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין האשראי לציבור מיתרת האשראי לציבור
1.61	1.27	1.34	1.27	1.34	שיעור אשראי לציבור פגום או בפיגור של 90 ימים או יותר מיתרת האשראי לציבור
(0.18)	(0.26)	0.09	(0.25)	0.01	שיעור מחיקות חשבונאיות נטו מאשראי ממוצע לציבור ^(א)

(א) הון - בתוספת זכויות שאינן מקנות שליטה והתאמות שונות.
 (ב) סך כל ההכנסות - הכנסות ריבית נטו והכנסות שאינן מריבית.
 (ג) על בסיס שנתי.
 (ד) כולל פעילות חוץ מאזנית.
 (ה) הנכסים הממוצעים הינם סך הנכסים המאזניים המניבים והאחרים.
 (ו) למידע נוסף בנוגע ליחס כיסוי נזילות ראה פרק [חשיפה לסיכונים ודרכי ניהולם](#).
 (ז) למידע נוסף בנוגע ליחס המינוף ראה פרק המבנה והתפתחות של הנכסים, ההתחייבויות, ההון והלימון ההון, סעיף [ההון והלימון ההון](#).

להלן נתונים עיקריים מדוח רווח והפסד

לשנה שנסתיימה ביום 31 בדצמבר	לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני		לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני		
2020	2020	2021	2020	2021	
במיליוני ש"ח					
2,102	462	3,007	694	1,667	רווח נקי המיוחס לבעלי מניות הבנק
8,723	4,290	5,122	2,121	2,774	הכנסות ריבית, נטו
2,552	1,735	(370)	875	(158)	(הכנסות) הוצאות בגין הפסדי אשראי
4,366	1,727	2,906	1,481	1,532	הכנסות שאינן מריבית
3,281	1,669	1,721	776	853	מזה: עמלות
7,046	3,472	3,697	1,669	1,858	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
3,742	1,846	2,133	911	1,055	מזה: משכורות והוצאות נלוות
<u>רווח נקי למניה המיוחס לבעלי מניות הבנק (בשקלים חדשים):</u>					
1.44	0.32	2.07	0.48	1.15	רווח נקי בסיסי ומדולל

להלן נתונים עיקריים מהמאזן

ליום 31 בדצמבר	ליום 30 ביוני		
2020	2020	2021	
במיליוני ש"ח			
556,035	516,848	597,422	סך כל הנכסים
136,194	100,982	160,946	מזה: מזומנים ופיקדונות בבנקים
92,297	98,672	91,474	ניירות ערך
295,341	286,344	315,233	אשראי לציבור, נטו
517,940	480,255	556,130	סך כל ההתחייבויות
447,031	416,956	487,082	מזה: פיקדונות הציבור
15,143	6,659	22,140	פיקדונות מבנקים
16,303	19,519	13,199	אגרות חוב, שטרי התחייבות וכתבי התחייבות נדחים
37,664	36,132	40,848	הון המיוחס לבעלי מניות הבנק
<u>נתונים נוספים:</u>			
18.9	17.3	24.8	מחיר למניה (בשקלים חדשים)

מידע צופה פני עתיד בדוח הדיקטוריון וההנהלה

דוח הדיקטוריון וההנהלה כולל, בנוסף לנתונים המתייחסים לעבר, גם מידע והערכות המתייחסים לעתיד, המוגדרים בחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968 (להלן - החוק) כ"מידע צופה פני עתיד". מידע צופה פני עתיד מתייחס לאירוע או לעניין עתידיים שהתממשותם אינה ודאית ואינה בשליטתו של הבנק בלבד.

מידע צופה פני עתיד מנוסח בדרך כלל באמצעות מילים או ביטויים כגון "הבנק מאמין", "הבנק צופה", "הבנק מצפה", "הבנק מתכוון", "הבנק מתכנן", "הבנק מעריך", "מדיניות הבנק", "תכניות הבנק", "תחזית הבנק", "צפוי", "אסטרטגיה", "יעדים", "עלול להשפיע", "אומדן", "תרחיש", "עשוי", "יכול", "יהיה", "אופטימי", "פסימי" וביטויים נוספים המעידים על כך שמדובר בתחזית לעתיד ולא בעובדות עבר.

מידע צופה פני עתיד הנכלל בדוח הדיקטוריון וההנהלה ונסמך, בין השאר, על תחזיות לעתיד בנושאים שונים הקשורים להתפתחות הכלכלית בארץ ובעולם ובמיוחד לשוקי המטבע ושוקי ההון, לחקיקה, להוראות גורמי פיקוח, להתנהגות המתחרים, להתפתחויות טכנולוגיות ולנושאי כח אדם.

כתוצאה מאי היכולת לחזות בוודאות את התממשותן של תחזיות אלה ומכך שבפועל האירועים יכולים להיות שונים מאלו שנחזו, קוראי הדוח צריכים להתייחס בזהירות למידע המוגדר כ"צופה פני עתיד", שכן הסתמכות על מידע כאמור כרוכה בסיכונים ובאי וודאות והתוצאות הכספיות והעסקיות העתידיות של קבוצת לאומי עשויות להיות שונות באופן מהותי.

הבנק אינו מתחייב לפרסם עדכון למידע צופה פני עתיד הכלול בדוחות אלה. האמור אינו גורע מחובות הדיווח של הבנק על פי כל דין.

מגמות, תופעות, התפתחויות ושינויים מהותיים התפתחויות עיקריות במשק¹

רקע כללי - מגיפת הקורונה

המחצית הראשונה של השנה התאפיינה, בראשיתה, בהמשך השפעת מגיפת הקורונה, תוך החרפה בגל התחלואה ביחס לקודמיו. בהמשך, בפרט ברבעון השני, על רקע הצלחת מבצע החיסונים וירידת התחלואה, נפתח המשק, אך לקראת ראשית הרבעון השלישי החל גל נוסף של תחלואה. נכון למועד פרסום הדוח, למעלה מ-900 אלף אנשים נדבקו בישראל ולמעלה מ-6,540 אנשים נפטרו. בחודש דצמבר 2020 הוחל בחיסון האוכלוסייה בישראל כנגד הנגיף ולמעלה מ-5.8 מיליון תושבים (נכון למועד פרסום הדוח) חוסנו במנה הראשונה מתוך שתיים הנדרשות לחיסון יעיל וכ-5.4 מיליון תושבים חוסנו במנה השנייה. על רקע גל התחלואה ברבעון השלישי, הוחלט על מתן מנה שלישית של חיסון לחלק מהאוכלוסייה (בעיקר בגילאי 60+). נכון למועד פרסום הדוח חוסנו למעלה מ-570 אלף תושבים במנה זו. כמו כן, הוחל בהטלה מחודשת של מגבלות על הציבור כדי למנוע את התפשטות הנגיף.

המשק העולמי

ב-27 ביולי 2021, עדכנה קרן המטבע הבינלאומית (IMF), את תחזיותיה לשנת 2021. ביחס לתחזית קודמת מחודש אפריל 2021, לא חל שינוי בתחזית לצמיחה העולמית לשנת 2021, אך נרשמו שינויים בצמיחת המדינות השונות: בפרט, נרשם עדכון כלפי מעלה בצמיחת המדינות המתקדמות ועדכון כלפי מטה בצמיחת המדינות המתפתחות והשווקים המתעוררים בדגש על מדינות אסיה. זאת, בעיקר על רקע הפערים בהיקף החיסונים בין אזורי העולם השונים. לפי התחזית הנוכחית, תוצר המשק העולמי צפוי להתרחב בכ-6.0% בשנת 2021 לעומת ירידה בתוצר של 3.2% בשנת 2020. באשר למשקים המערביים הגדולים בעולם, המשק האמריקאי, בו קצב ההתחשנות מהיר יחסית וצפויה השפעה חיובית של צעדי המדיניות הכלכלית, מדובר בהרחבה תקציבית ניכרת וצעדי מדיניות חסרי תקדים בהיקפם של הממשל החדש בארה"ב. כמו כן, מדובר בהמשך המדיניות המוניטרית המרחיבה באמצעות מגוון אפיקי מדיניות. על רקע זה כלכלת ארה"ב צפויה להמשיך ולצמוח בקצב מהיר יותר מזה של אירופה, כ-7.0% מול 4.6% באזור האירו, בו ההתחשנות איטית יחסית לארה"ב. מרבית הסיכונים לתחזית זו הם לצד השלילי וכוללים חשש מהתפשטות וריאנטים שונים על רקע חיסוניות נמוכה בעולם וכן מהשפעה אפשרית של הערכה מחודשת של מדיניות מוניטרית במדינות המתקדמות, אם יתברר שהציפיות לאינפלציה יעלו באופן מהיר יותר ממה שנחזה.

צמיחה עולמית/שיעור שינוי ריאלי

מקור: IMF - World economic outlook / July 2021

2020	2021	
(3.2)%	6.0%	עולם
(3.5)%	7.0%	ארה"ב
(6.5)%	4.6%	אזור האירו
(4.7)%	2.8%	יפן
(9.8)%	7.0%	בריטניה
2.3%	8.1%	סין

הריביות לטווח הקצר הנקבעות על ידי הבנקים המרכזיים, נותרו במחצית הראשונה של השנה ברמה אפסית, בחלקם היא אף שלילית ונראה לעת עתה כי לא יעלו בקרוב. זאת, למרות העלייה באינפלציה במרבית המדינות המתקדמות. על רקע זה קראה קרן המטבע לבנקים המרכזיים להימנע מנקיטת הידוק מוניטרי עד שלא יובהר האם האינפלציה משקפת תיקוני מחירים בעלי אופי חד פעמי או מתמשך וזאת תוך תקשור ראוי לציבור על מנת שיעצב את ציפיותיו באופן שלא יגרמו לעלייה בריביות.

הצמיחה במשק הישראלי

נתוני המדד המשולב של בנק ישראל למחצית הראשונה של השנה, המהווים מדד לפעילות הכלכלית השוטפת (חלף נתוני התמ"ג למחצית הראשונה אשר טרם פורסמו במועד פרסום הדוח), מצביעים על התרחבות של כ-1.4% (רבעון שני בשנת 2021 מול רבעון רביעי בשנת 2020), בהשוואה לירידה של כ-1.9%, בתקופה המקבילה אשתקד. יתר על כן, רמת הפעילות הכלכלית לפי מדד זה גבוהה ברבעון השני 2021, מהרמה שהייתה ערב המשבר (רבעון ראשון 2020).

¹ מקורות הנתונים: פרסומי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בנק ישראל, משרד האוצר, הבורסה לניירות ערך, IMF.

שוק העבודה משקף שיעור אבטלה גבוה מזה שהיה טרום המשבר, הן בהגדרה הרגילה (כלתי מועסקים) והן בהגדרה ה"רחבה" (הכוללת מלבד כלתי מועסקים גם עובדים הנעדרים זמנית מהעבודה מסיבות הקשורות בקורונה וכן עובדים אשר לא משתתפים בכח העבודה ופוטרו ממרס 2020). עם זאת, במהלך המחצית הראשונה של השנה ניכרה מגמה של שיפור תוך ירידה בשיעור האבטלה. בחודש יוני 2021, קרוב לארבע מאות אלף עובדים (כ-8.8% מכח העבודה) מצויים בהגדרה הרחבה של שיעור האבטלה.

בנק ישראל העריך, בתחזית מה-5 ביולי 2021, כי הצמיחה בשנת 2021 צפויה להסתכם בכ-5.5%, בעיקר על רקע התאוששות הצריכה הפרטית אשר עתידה על פי התחזית להתרחב בכ-10.5% ב-2021 (לאחר שהצטמצמה בכ-9.5% בשנת 2020). התחזית מגלמת את הערכת הבנק המרכזי כי המשק ממשיך בתהליך ההתאוששות מהמשבר, לאחר ביטול מרביתן המוחלט של המגבלות.

תקציב המדינה ומימון

הגירעון בתקציב המדינה הסתכם בחודשים ינואר-יוני בכ-43.5 מיליארד ש"ח לעומת גירעון של כ-59.3 מיליארד ש"ח בתקופה המקבילה בשנת 2020. הירידה בגירעון מקורה בהתרחבות ניכרת יותר בהכנסות המדינה ביחס לגידול בהוצאות. זאת, בעקבות פתיחת המשק והשפעתה החיובית על הפעילות הכלכלית המניבה מיסים בהתאם. יתר על כן, גם ביחס לתחזית ההכנסות ממיסים הרי שהגבייה בפועל שיקפה עודף, אשר מקורו הן בהכנסות מהמיסים הישירים והן מהמיסים העקיפים. ההכנסות הגבוהות מהצפוי משקפות כאמור את ההתאוששות של המשק לאחר הסרת המגבלות וכן רמות שיא בשוקי ההון ומספר רב של הנפקות חברות טכנולוגיה.

בתקופת הדוח, טרם אושר תקציב המדינה לשנת 2021. לפיכך, פועלת הממשלה על בסיס תקציב המשכי כאשר החוק מגדיר מגבלת הוצאה (שנתית וחודשית) ומדרג חשיבות להוצאות. מסגרת ההוצאה לביצוע התקציב המשכי לשנת 2021 מסתכמת בכ-419.9 מיליארד ש"ח. בנוסף, בעקבות התפרצות נגיף הקורונה ובמטרה לספק מענה למשבר, הוגדרה לשנת 2021 מסגרת הוצאה עבור התכנית הכלכלית בהיקף של כ-68.2 מיליארד ש"ח.

בחודש אוגוסט אישרה הממשלה את התקציב לשנים 2021-2022, אך הוא טרם אושר בכנסת.

סחר חוץ

הגירעון המסחרי של ישראל, הסתכם בששת החודשים הראשונים של השנה בכ-15.4 מיליארד דולר, בהשוואה לכ-9.1 מיליארד דולר במחצית הראשונה אשתקד. הגידול הניכר בגירעון מקורו בהתרחבות ניכרת ביבוא, לעומת התרחבות מתונה יותר ביצוא. ההתרחבות המהירה ביבוא משתקפת בכל רכיביו המרכזיים: יבוא מוצרי צריכה, יבוא מוצרי השקעה ויבוא חומרי הגלם. מגמות אלה נמשכות מאמצע שנת 2020 ומלמדות על מגמת התאוששות במשק לאחר צמצום הפעילות במחצית הראשונה של השנה שעברה, עם פרוץ המגיפה. העלייה בעודף היבוא של סחורות (גידול של כ-12 מיליארד דולר, במונחים שנתיים) צפויה לתרום למיתון של היקפו הגדול של העודף בחשבון השוטף של מאזן התשלומים, שהסתכם בכ-5 אחוזי תוצר בשנת 2020. עם זאת, נתוני יצוא השירותים לחמשת החודשים הראשונים של השנה, מלמדים על המשך הגידול מהיר, בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד, בדגש על יצוא השירותים של ענפי ההייטק. לכן, אם ימשכו מגמות אלה, הן עשויות למתן את השפעת העלייה בגירעון המסחרי.

שער החליפין ויתרות המט"ח

בששת החודשים הראשונים של השנה, פחת השקל ביחס לדולר בשיעור של כ-1.4%, ביחס לאירו ייוסף השקל בשיעור של כ-1.7% ואילו ביחס לסל המטבעות לא נרשם שינוי.

יתרות מטבע החוץ בבנק ישראל עמדו בסוף חודש יוני 2021, על כ-200.2 מיליארד דולר, בהשוואה לכ-173.3 מיליארד דולר בסוף חודש דצמבר 2020. הגידול הניכר ביתרות מוסבר בעיקר ברכישות מט"ח בהיקף של כ-25.2 מיליארד דולר על ידי בנק ישראל.

בנק ישראל הודיע ב-14 בינואר 2021, שירכוש בשנת 2021 סכום של 30 מיליארד דולר בשוק המט"ח. כאמור, רכישות המט"ח בפועל במהלך המחצית הראשונה של 2021 הסתכמו בכ-25.2 מיליארד דולר, שהם כ-50.4 מיליארד דולר, במונחים שנתיים. לרכישות אלה, הייתה השפעה מרחיבה על בסיס הכסף של המשק הישראלי, שכן הזרמת בנק ישראל בשל רכישות מטבע החוץ, עוקרה רק בחלקה באמצעות הכלים המוניטריים האחרים.

בהתייחס למדיניות העתידית של בנק ישראל בשוק המט"ח, אמר נגיד בנק ישראל ב-5 ביולי 2021, כי "איננו מוגבלים בהתערבות מירבית של 30 מיליארדי דולר השנה - בתום התכנית הבנק יפעל בשוק המט"ח על-פי הצורך בהתחשב בפעילות הכלכלית של המשק".

אינפלציה ומדיניות מוניטרית

מדד המחירים לצרכן (המדד "בגין") עלה במחצית הראשונה של שנת 2021, ב-1.6% ואילו ב-12 החודשים המסתיימים בחודש יוני 2021 הסתכמה עלייתו בכ-1.7%, קרוב לאמצע יעד יציבות המחירים (3%-1%). נראה כי פתיחת המשק לאור ירידת התחלואה, מחד והמגמות עולמיות של התייקרות חומרי גלם ותובלה, מאידך, פעלו לעליות ברמת המחירים במשק אך גם השפיעו על הציפיות לאינפלציה בעיקר בטווח הקצר. לפיכך, סביבת האינפלציה שהייתה בשנה שחלפה נמוכה מאד ואף שלילית, שיקפה בתקופת הדוח קצב עליית מחירים חיובי. תופעות דומות נצפו גם במשקים מערביים נוספים.

מדד המחירים לצרכן ("הידוע") עלה במחצית הראשונה של השנה, ב-1.4%.

במהלך המחצית הראשונה של השנה לא חל שינוי בריבית בנק ישראל והיא עמדה על 0.1%, בדומה לרמתה החל מחודש אפריל 2020.

בהחלטת הוועדה המוניטרית מיום 5 ביולי 2021, לא השתנתה הריבית, כאשר הוועדה ציינה כי "תהליך החזרה לשגרה בישראל תומך בצמיחה מהירה בשנה הקרובה. עם זאת, עדיין קיימים אתגרים לפעילות, נוכח הסיכונים הבריאותיים בארץ ובחול הפגיעה במשק ובפרט בשוק העבודה. לכן, הוועדה תמשיך לנהל מדיניות מוניטרית מאוד מרחיבה לאורך זמן, תוך שימוש במגוון כלים ככל שיידרש, כולל כלי הריבית. זאת על מנת להמשיך ולתמוך בהשגת יעדי המדיניות, בהתאוששות הכלכלית מהמשבר ובהבטחת המשך פעילותם התקינה של השווקים הפיננסיים".

שוק ההון הישראלי

מדד המניות וניירות הערך הניתנים להמרה עלה במחצית הראשונה של השנה ב-12.3% לאחר שירד בשנת 2020 בכ-0.4%. עליות השערים הושפעו לחיוב ממבצע החיסונים במהלך הרביע הראשון אשר הביא לירידה בתחלואה ולפתיחת המשק כמעט במלואו ברביע השני.

מחזור המסחר היומי הממוצע של המניות וניירות הערך הניתנים להמרה, במחצית הראשונה של השנה, הסתכם בכ-1.871 מיליארד ש"ח, עלייה של פחות מאחוז ביחס לרמתו הממוצעת בשנת 2020.

שוק אגרות החוב הממשלתיות הושפע בתקופת הדוח מפתיחת המשק והעלייה הן מהאינפלציה בפועל והן מהציפיות לאינפלציה לשנים הקרובות. כך, מדד אגרות החוב הממשלתיות צמודות המדד עלה במחצית הראשונה של השנה בכ-1.5% ואילו מדד אגרות החוב הממשלתיות הלא-צמודות ירד בשיעור של כ-1.5%.

מדד אגרות החוב הלא-ממשלתיות (אג"ח חברות) צמודות המדד, עלה בחודשים ינואר-יוני 2021, בכ-4.5%, הן בהשפעת הציפיות לעלייה באינפלציה והן מפתיחת המשק הבאה לידי ביטוי גם בשיפור במצב החברות.

תכניות הסיוע של ממשלת ישראל

משבר הקורונה, אשר פרץ בחודש מרס 2020, הביא את הממשלה לגבש תכנית כלכלית לסיוע למשק לצורך התמודדות עם המשבר בהיקף של כ-202.3 מיליארד ש"ח לשנים 2020-2021, מתוכם כ-137.1 מיליארד ש"ח, סיוע תקציבי לתקופה האמורה (כ-68.1 מיליארד ש"ח לשנת 2021). היקף הביצוע מתוך התכנית הדו-שנתית עמד בסוף חודש יוני 2021, על כ-77%.

תכנית מוניטרית של בנק ישראל

בנק ישראל, פעל החל מחודש מרס 2020, באמצעות שורה של צעדי מדיניות, מעבר להורדת הריבית ל-0.1%, כדי לתמוך בשוקי ההון, לסייע בתמסורת המדיניות המוניטרית ולהקל על לקוחות המערכת הבנקאית, העסקים והצרכנים. פירוט ניתן למצוא בדוח לשנת 2020. בין שאר הפעולות במחצית הראשונה של השנה ניתן למנות:

1. בשנת 2020 הוחלט על פעילות בשוק הפתוח כולל רכישה בשוק המשני של אג"ח ממשלתיות מסוגים שונים ולתקופות שונות לפדיון ב-85 מיליארד ש"ח נכון ל-30 ביוני 2021, עמד היקף הרכישות על 68.6 מיליארד ש"ח.
2. ביצוע עסקאות ריפו עם אג"ח ממשלתי וכן עם אג"ח תאגידיות בדירוג AA ומעלה, כבטוחות, מול מוסדות פיננסיים. נכון ל-30 ביוני 2021, עמד היקף העסקאות על 0.5 מיליארד ש"ח, בדומה לרמה בסוף הרבעון הראשון של השנה.
3. בנק ישראל מציע לבנקים הלוואות לטווח ארוך לטובת העמדת אשראי לעסקים קטנים. היקף הלוואות במסגרת תכניות אלה עמד ב-30 ביוני 2021 על 37.2 מיליארד ש"ח. ב-5 ביולי 2021, הודיע בנק ישראל כי הנדבך בו סופקו הלוואות לבנקים בריבית של מינוס 0.1% הסתיים כמתוכנן ביוני 2021 והנדבך של הלוואות בריבית של 0.1% יסתיים ב-1 לאוקטובר 2021, או בתום ניצול 40 מיליארד ש"ח.

צעדים אלה של בנק ישראל תמכו בהגברת היציבות בשווקים הפיננסיים ובכך הקלו על הבנק לסייע ללקוחותיו, הן במגזר העסקי והן במגזר משקי הבית.

השפעת משבר הקורונה

התפשטות נגיף הקורונה החלה להשפיע על מרבית מדינות העולם במהלך הרבעון הראשון של שנת 2020, ובהמשך הוחרפה מהירות התפשטות הנגיף בעקבות הופעה של מוטציות שונות. מרבית הממשלות פעלו בדרך של הטלת סגר זמני, הפסקות זמניות ומתמשכות של חלקים משמעותיים מן הפעילות הכלכלית וטיפול בנפגעי המחלה, תוך הגדלה ניכרת של הוצאות לטיפול באזרחים והעסקים אשר עבודתם הופסקה. הבנקים המרכזיים ברחבי העולם עדיין פועלים במגוון של כלים לצורך תמיכה בפעילות הכלכלית, מעבר לשמירה על רמה נמוכה ואף שלילית של הריבית. לקראת סוף שנת 2020 אושר לשימוש חיסון, אשר החל להיות מיושם במידה לא אחידה של מהירות במדינות העולם השונות, בעיקר במדינות המפותחות ובאופן איטי יותר גם המדינות המתפתחות.

לנוכח תהליך ההתחסנות המהיר שיושם בישראל, הסיכונים הנוגעים לפעילות הכלכלית בישראל פחתו. יחד עם זאת, ירידת "הזיכרון החיסוני" והופעתו של וריאנט דלתא מחייבות משנה זהירות מצד השלטונות בישראל והביאו ליישומן של מגבלות חדשות על המשק הישראלי, בין השאר על תנועת נוסעים מחו"ל/לחו"ל ותיירות נכנסת ויוצאת והתכנסויות רבות משתתפים. בחלק ממדינות העולם המובילות, מסתמן תהליך מוצלח יחסית של התחסנות, מה שפעל להפחתה של המגבלות בחלק מן המדינות. ביתר המדינות תהליך ההתחסנות איטי יחסית עד כה, ולכן מדינות אלו, בפרט מדינות הכלולות במניין השווקים המתעוררים, עדיין חשופות במידה רבה יחסית לסיכונים הכלכליים הנובעים ממצבי סגר ומגבלות אחרות הנובעות מהיקפי התחלואה הגבוהים.

ההכנסה מהפסדי אשראי במחצית הראשונה של שנת 2021 הסתכמה בכ-370 מיליון ש"ח, בעיקר כתוצאה מגביות בתקופה המדווחת. הכנסה בשיעור של כ-0.08% נרשמה בהפרשה הקבוצתית. לאור אופיו המתמשך של המשבר, הבנק המשיך לבחון במהלך הרבעון השני של שנת 2021 את הפרמטרים המרכזיים בתהליך ההפרשה וביצע את העדכונים שנמצאו מתאימים, תוך מתן משקל, מחד, להתפתחויות החיוביות שנרשמו בתקופת הדוח בדמות הצלחתו של המבצע רחב היקף לחיסון האוכלוסייה והשפעתו החיובית על הורדת התחלואה הקשה ופתיחתו ההדרגתית של המשק לפעילות רחבה. ומאידך - לחוסר הוודאות ההולך וגובר בעת האחרונה בשל החששות האפידמיולוגיים על רקע העלייה בתחלואה והופעת וריאנטים חדשים, התפתחויות אשר עלולות להביא, כתלות במידת חומרתן, ליישום מחדש של חלק ממגבלות הקורונה וצמצום היקף הפעילות הכלכלית במשק. שינויים נוספים בהערכות, באומדנים ובתחזיות של ההנהלה יכולים להשפיע באופן משמעותי על ההפרשה להפסדי אשראי.

יצוין כי הבנק ממשיך ובוחן את הדרכים למתן סיוע ללקוחותיו שנקלעו למשבר זמני ואשר להערכת הבנק יצלחו את המשבר. במסגרת זו מובאות בחשבון השפעות המשבר ונעשית בחינה מעמיקה של הלקוחות נוכח המשבר.

חלק מהמידע המובא לעיל הינו "מידע צופה פני עתיד". למשמעות מושג זה והתוצאות הנובעות ממשמעות זו ראה פרק [מידע צופה פני עתיד](#).

שינויים עיקריים בתקופה החולפת

הסכם עם חברת טריא

בחודש מרס 2021 התקשר הבנק עם חברת טריא פינטק בע"מ ("טריא") בהסכם לפיתוח משותף של מערכת משכנתאות עבור הבנק ועבור טריא.

התשלום לטריא מכח ההסכם הינו בסכום שאינו מהותי לבנק.

לאומי פרטנרס בע"מ

למידע בדבר עסקאות שביצעה לאומי פרטנרס במהלך תקופת הדוח ראה פרק [חברות מוחזקות עיקריות](#).

שינויים מהותיים בסעיפים בדוחות הכספיים

הרווח הנקי המיוחס לבעלי המניות (להלן - "הרווח הנקי") במחצית הראשונה של שנת 2021 (להלן - "התקופה המדווחת") הסתכם לסך של כ-3,007 מיליון ש"ח בהשוואה לרווח בסך של כ-462 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

התשואה להון בתקופה המדווחת עמדה על שיעור של כ-16.1% בהשוואה לשיעור של כ-2.6% בתקופה המקבילה אשתקד. התשואה להון ברבעון שני של שנת 2021 עמדה על שיעור של כ-17.9% בהשוואה לשיעור של כ-7.7% בתקופה המקבילה אשתקד. הגידול המשמעותי בתשואה להון מקורו בגידול מהותי בהכנסות לצד גידול מתון בהוצאות ובהקטנת ההפרשה להפסדי אשראי בהשוואה לגידול משמעותי בהוצאה להפסדי אשראי בתקופה המקבילה אשתקד.

ביום 12 באוגוסט אישר דירקטוריון הבנק חלוקת דיבידנד בסך של 630 מיליון ש"ח, המהווים כ-30% מהרווח הנקי של שנת 2020, שווה ערך לשיעור של כ-21% מרווחי התקופה המדווחת.

הכנסות הריבית נטו בתקופה המדווחת הסתכמו להכנסה בסך של כ-5,122 מיליון ש"ח, בהשוואה להכנסה בסך של כ-4,290 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, גידול בשיעור של כ-19.4%. הגידול בהכנסות הריבית הינו תוצאה של הגידול בתיק האשראי של הבנק ופערי המדד בין התקופות אשר קוזזו בחלקן מהשפעות ירידת ריבית הפד וריבית בנק ישראל. בתקופה המדווחת המדד היה חיובי ועמד על שיעור של 1.4% למול מדד שלילי בשיעור של 0.7% בתקופה המקבילה אשתקד. ההשפעה החיובית של המדד קיבלה ביטוי בעיקר ברבעון השני של השנה בו נרשם מדד חיובי בשיעור של 1.3% בהשוואה לשיעור שלילי של 0.2% ברבעון המקביל אשתקד.

ההוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי בתקופה המדווחת משקפות הכנסה בשיעור של כ-0.24% מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור לעומת הוצאה בשיעור של כ-1.19% בתקופה המקבילה אשתקד. עיקר ההכנסה מקורה בהפרשה הפרטנית כתוצאה מגביית בתקופה המדווחת. בנוסף, התנועה בהפרשה הקבוצתית בתקופה המדווחת הובילה להכנסה מהפסדי אשראי בשיעור של 0.08% וזאת מצד אחד על רקע השיפור באינדיקטורים כלכליים ובמדדי סיכון העומדים בבסיס ההפרשה על רקע פתיחת המשק ומצד שני אי הוודאות הנמשכת והספקות באשר ליעילות לאורך זמן של החיסונים, נוכח התפשטות זן הדלתא. שיעור ההפרשה להפסדי אשראי ביחס ליתרת האשראי ליום 30 ביוני 2021 עמד על כ-1.58%.

לפרטים נוספים ראה פרק [סיכוני אשראי](#) להלן.

הכנסות מימון שאינן מריבית בתקופה המדווחת הסתכמו להכנסה בסך של כ-1,068 מיליון ש"ח בהשוואה להכנסה בסך של כ-30 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. הגידול בהכנסות בהשוואה לאשתקד מקורו ברווחים שמומשו ושטרם מומשו בגין מניות ריטיילורס ומניות איירונסורס בסך של כ-382 מיליון ש"ח שנרשמו ברבעון השני בשנת 2021 ומהשפעת נגזרים והפרשי שער. כמו כן, הרבעון הראשון של שנת 2020 התאפיין בתנודתיות רבה בשוקי ההון בעקבות התפרצות נגיף הקורונה. ברבעון השני אשתקד התמתנה התנודתיות ונרשמו הכנסות שקיזזו את מרבית ההפסדים שנרשמו ברבעון הראשון אשתקד.

לפרטים נוספים ראה פרק [חברות מחזקות עיקריות](#) להלן.

העמלות התפעוליות והאחרות עלו בכ-52 מיליון ש"ח בתקופה המדווחת למול התקופה המקבילה אשתקד. עיקר העלייה מקורה בעמלות מניירות ערך, עמלות טיפול אשראי ועמלות מעסקי מימון. עלייה זו קוזזה בחלקה מירידה בעמלות מהפרשי המרה על רקע פעילות חריגה ברבעון הראשון אשתקד עם התפרצות נגיף הקורונה ומעמלות ניהול חשבון.

ההוצאות התפעוליות והאחרות עלו בתקופה המדווחת לעומת התקופה המקבילה אשתקד בסך של כ-225 מיליון ש"ח, גידול בשיעור של 6.5%.

הוצאות השכר והנלוות עלו בשיעור של 15.5% בעיקר על רקע הפרשות למענקים, בהתחשב בתוצאות הכספיות. עלייה זו קוזזה בחלקה בירידה בהוצאות התפעוליות האחרות.

יחס היעילות לתקופה המדווחת עומד על כ-46.1% בהשוואה ל-57.7% בתקופה המקבילה אשתקד. השיפור המהותי ביחס היעילות נובע כאמור מגידול מהותי בהכנסות לצד גידול בשיעור מתון יותר בהוצאות. יחס היעילות ברבעון השני של 2021 עמד על כ-43.1% בהשוואה ל-46.3% בתקופה המקבילה אשתקד.

הרווח הבסיסי הנקי למניה המיוחס לבעלי המניות בתקופה המדווחת הסתכם לרווח של כ-2.07 ש"ח לעומת רווח של כ-0.32 ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

יחס הון עצמי רובד 1 לרכיבי סיכון עמד ליום 30 ביוני 2021 על שיעור של 11.98%. יחס ההון הכולל ליום 30 ביוני 2021 עמד על שיעור של 14.93%.

התפתחויות מהותיות בהכנסות, בהוצאות וברווח כולל אחר

להלן השינוי ברווח הנקי ברבעון השני של 2021 לעומת התקופה המקבילה אשתקד

		לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני		
		2020	2021	
		במיליוני ש"ח		
באחוזים	השינוי במיליוני ש"ח			
		2,121	2,774	הכנסות ריבית, נטו
		875	(158)	(הכנסות) הוצאות בגין הפסדי אשראי
		1,481	1,532	הכנסות שאינן מריבית
		1,669	1,858	הוצאות תפעוליות ואחרות
		1,058	2,606	רווח לפני מיסים
		359	950	הפרשה למס
		699	1,656	רווח לאחר מס
		1	22	חלק הבנק ברווחי חברות כלולות
		(6)	(11)	בניכוי רווח נקי המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה
		694	1,667	רווח נקי המיוחס לבעלי מניות הבנק
		7.7	17.9	תשואה להון (באחוזים)
		0.48	1.15	רווח בסיסי למניה (בשקלים חדשים)

להלן השינוי ברווח הנקי במחצית הראשונה של 2021 לעומת התקופה המקבילה אשתקד

		לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני		
		2020	2021	
		במיליוני ש"ח		
באחוזים	השינוי במיליוני ש"ח			
		4,290	5,122	הכנסות ריבית, נטו
		1,735	(370)	(הכנסות) הוצאות בגין הפסדי אשראי
		1,727	2,906	הכנסות שאינן מריבית
		3,472	3,697	הוצאות תפעוליות ואחרות
		810	4,701	רווח לפני מיסים
		320	1,703	הפרשה למס
		490	2,998	רווח לאחר מס
		(13)	29	חלק הבנק ברווחי (הפסדי) חברות כלולות
		(15)	(20)	רווח נקי המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה
		462	3,007	רווח נקי המיוחס לבעלי מניות הבנק
		2.6	16.1	תשואה להון (באחוזים)
		0.32	2.07	רווח בסיסי למניה (בשקלים חדשים)

להלן התפתחות הרווח הנקי לפי רבעונים

		2020			2021	
רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	רבעון ראשון	רבעון שני	
במיליוני ש"ח						
2,169	2,121	2,216	2,217	2,348	2,774	הכנסות ריבית, נטו
860	875	547	270	(212)	(158)	(הכנסות) הוצאות בגין הפסדי אשראי
246	1,481	1,253	1,386	1,374	1,532	הכנסות שאינן מריבית
1,803	1,669	1,749	1,825	1,839	1,858	הוצאות תפעוליות ואחרות
(248)	1,058	1,173	1,508	2,095	2,606	רווח (הפסד) לפני מיסים
(39)	359	432	604	753	950	הפרשה (הטבה) למס
(209)	699	741	904	1,342	1,656	רווח (הפסד) לאחר מס
(14)	1	8	(8)	7	22	חלק הבנק ברווחי (הפסדי) חברות כלולות
(9)	(6)	1	(6)	(9)	(11)	(רווח) הפסד נקי המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה
(232)	694	750	890	1,340	1,667	רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק
(2.6)	7.7	8.4	9.8	15.0	17.9	תשואה להון (באחוזים)
(0.16)	0.48	0.52	0.61	0.92	1.15	רווח (הפסד) בסיסי למניה (בשקלים חדשים)

הכנסות ריבית, נטו

הכנסות הריבית, נטו של קבוצת לאומי הסתכמו בתקופה המדווחת בסך 5,122 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-4,290 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, גידול בשיעור של 19.4%.

הכנסות הריבית, נטו הסתכמו ברבעון השני של שנת 2021 בסך 2,774 מיליון ש"ח בהשוואה לסך של 2,121 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, גידול בשיעור של 30.8%.

הגידול בהכנסות הריבית הינו תוצאה של הגידול בתיק האשראי של הבנק ופערי המדד בין התקופות אשר קוזזו בחלקן מהשפעות ירידת ריבית הפד וריבית בנק ישראל. המדד בתקופה המדווחת עמד על שיעור חיובי של 1.4% בהשוואה למדד שלילי בתקופה המקבילה אשתקד בשיעור של 0.7%. הכנסות הריבית נטו בתקופה המדווחת הושפעו לטובה מהמדד החיובי בסך של כ-460 מיליון ש"ח, בעוד שבתקופה המקבילה אשתקד התוצאות הושפעו לרעה מהמדד השלילי בסך של כ-135 מיליון ש"ח. המדד ברבעון השני של 2021 עמד על שיעור חיובי של 1.3% בהשוואה למדד שלילי בתקופה המקבילה אשתקד בשיעור של 0.2%. הכנסות הריבית ברבעון השני של 2021 הושפעו לטובה מהמדד החיובי בסך של כ-420 מיליון ש"ח, בעוד שבתקופה המקבילה אשתקד התוצאות הושפעו לרעה מהמדד השלילי בסך של כ-37 מיליון ש"ח.

התשואה נטו על נכסים נושאי ריבית בתקופה המדווחת עמדה על שיעור של 2.03% לעומת 1.93% בתקופה המקבילה אשתקד. הגידול נובע מהשפעת המדד החיובית בתקופה המדווחת על הכנסות הריבית אשר קוזזה בחלקה מגידול ביתרה הממוצעת של הנכסים המניבים תשואה נמוכה יותר. התשואה נטו על נכסים נושאי ריבית ברבעון השני עמדה על שיעור של 2.15% לעומת 1.81% בתקופה המקבילה אשתקד.

פער הריבית הכולל בתקופה המדווחת הינו 1.90% לעומת פער של 1.81% בתקופה המקבילה אשתקד.

להלן נתונים על פערי הריבית מפעילות בישראל בחלוקה למגזרי הצמדה:

במגזר הממ"ד פער הריבית בתקופה המדווחת עמד על שיעור של 1.52% לעומת 0.99% בתקופה המקבילה אשתקד. במגזר הממ"ח פער הריבית 0.92% לעומת 0.81% בתקופה המקבילה אשתקד. במגזר השקלי הלא צמוד פער הריבית 1.79% לעומת 2.09% בתקופה המקבילה אשתקד.

למידע נוסף בנוגע להכנסות והוצאות ריבית ראה נספח 1 - [שיעורי הכנסות והוצאות וניתוח השינויים בהכנסות והוצאות ריבית](#).

הוצאות בגין הפסדי אשראי

		לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני		
		2020	2021	
		השינוי		
באחוזים	במיליוני ש"ח		במיליוני ש"ח	
-	(524)	279	(245)	(הכנסה) הוצאה פרטנית בגין הפסדי אשראי
-	(1,581)	1,456	(125)	(הכנסה) הוצאה קבוצתית בגין הפסדי אשראי
-	(2,105)	1,735	(370)	סך כל (ההכנסה) הוצאה בגין הפסדי אשראי
מזה:				
-	(1,687)	1,354	(333)	(הכנסות) הוצאות להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי מסחרי
-	(165)	138	(27)	(הכנסות) הוצאות להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי לדיור
-	(251)	242	(9)	(הכנסות) הוצאות להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי פרטי אחר
-	(2)	1	(1)	(הכנסות) הוצאות להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי לבנקים וממשלות
-	(2,105)	1,735	(370)	סך כל (ההכנסה) הוצאה בגין הפסדי אשראי
יחסים באחוזים^(א):				
-	(0.35)	0.19	(0.16)	שיעור (ההכנסה) הוצאה הפרטנית בגין הפסדי אשראי מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור
-	(1.43)	1.19	(0.24)	שיעור (ההכנסה) הוצאה להפסדי אשראי מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור
+	0.35	(0.26)	0.09	שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור
+	21.17	(15.93)	5.24	שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מיתרת ההפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור

(א) על בסיס שנתי.

התפתחות הוצאות בגין הפסדי אשראי לפי רבעונים

		2020			2021	
רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	רבעון ראשון	רבעון שני	
במיליוני ש"ח						
104	175	(10)	395	(169)	(76)	(הכנסה) הוצאה פרטנית בגין הפסדי אשראי
756	700	557	(125)	(43)	(82)	(הכנסה) הוצאה קבוצתית בגין הפסדי אשראי
860	875	547	270	(212)	(158)	סך כל (ההכנסה) ההוצאה בגין הפסדי אשראי
מזה:						
739	615	498	253	(180)	(153)	(הכנסות) הוצאות להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי מסחרי
31	107	52	(15)	(19)	(8)	(הכנסות) הוצאות להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי לדיוור
87	155	(5)	34	(13)	4	(הכנסות) הוצאות להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי פרטי אחר
3	(2)	2	(2)	-	(1)	(הכנסות) הוצאות להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי לבנקים וממשלות
860	875	547	270	(212)	(158)	סך כל (ההכנסות) ההוצאות בגין הפסדי אשראי
יחסים באחוזים^(א):						
0.14	0.24	(0.01)	0.55	(0.22)	(0.10)	שיעור (ההכנסה) הוצאה הפרטנית בגין הפסדי אשראי מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור
1.20	1.18	0.76	0.37	(0.28)	(0.20)	שיעור (ההכנסה) הוצאה להפסדי אשראי מהיתרה הרשומה הממוצעת של האשראי לציבור
(0.27)	(0.25)	(0.10)	(0.10)	0.16	0.01	שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור
(18.42)	(15.27)	(5.62)	(5.26)	9.65	0.79	שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מיתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור

(א) על בסיס שנתי.

למידע נוסף בנוגע להוצאות הפסדי אשראי ראה [ביאור 6 וביאור 13](#).

הכנסות שאינן מריבית

		לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני	
		2020	2021
באחוזים	השינוי	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח
+	1,038	30	1,068
3.1	52	1,669	1,721
+	89	28	117
68.3	1,179	1,727	2,906

הכנסות מימון שאינן מריבית

עמלות

הכנסות אחרות

סך הכל

להלן פירוט הכנסות מימון שאינן מריבית לפי רבעונים

		2020			2021	
רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	רבעון ראשון	רבעון שני	
במיליוני ש"ח						
(527)	214	58	254	101	110	הכנסות (הוצאות) נטו בגין מכשירים נגזרים והפרשי שער, נטו בגין פעילויות שאינן למטרות מסחר
134	86	91	66	65	52	רווחים ממכירת אג"ח זמינות למכירה, נטו
(206)	124	226	83	192	448	רווחים (הפסדים) ודיבידנד ממניות שאינן למסחר
(2)	-	-	-	-	-	הפסדים ממכירת מניות של חברות מוחזקות
(26)	163	90	140	90	18	הכנסות (הוצאות) נטו בגין מכשירים נגזרים בגין פעילויות למטרות מסחר
(33)	103	(8)	(4)	(7)	(1)	רווחים (הפסדים) שמומשו ושטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן של אג"ח ומניות למסחר, נטו ^(א)
(660)	690	457	539	441	627	סך הכל

(א) רווחים (הפסדים) שמומשו ושטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן של אג"ח ומניות למסחר, נטו כוללים גם השפעת הפרשי שער.

להלן פירוט העמלות

		לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני		
		2020	2021	
באחוזים	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	
(3.7)	(12)	327	315	ניהול חשבון
9.6	36	375	411	פעילות בניירות ערך ובמכשירים נגזרים מסוימים
9.2	15	163	178	כרטיסי אשראי
23.2	19	82	101	טיפול באשראי
-	-	136	136	עמלות הפצת מוצרים פיננסיים
(14.4)	(32)	222	190	הפרשי המרה
8.5	18	211	229	עמלות מעסקי מימון
5.2	8	153	161	עמלות אחרות
3.1	52	1,669	1,721	סך כל העמלות

עיקר העלייה מקורה בעמלות מניירות ערך, עמלות טיפול אשראי ועמלות מעסקי מימון, כתוצאה מגידול בהיקפי הפעילות. עלייה זו קוזזה בחלקה מירידה בעמלות מהפרשי המרה על רקע פעילות חריגה ברבעון הראשון אשתקד עם התפרצות נגיף הקורונה.

להלן פירוט העמלות לפי רבעונים

	2020			2021	
	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון ראשון	רבעון שני
	במיליוני ש"ח				
ניהול חשבון	172	155	161	157	158
פעילות בניירות ערך ובמכשירים נגזרים מסוימים	198	177	165	219	192
כרטיסי אשראי	85	78	82	84	94
טיפול באשראי	43	39	42	51	50
עמלות הפצת מוצרים פיננסיים	72	64	64	67	69
הפרשי המרה	137	85	84	98	92
עמלות מעסקי מימון	108	103	111	114	115
עמלות אחרות	78	75	79	78	83
סך כל העמלות	893	776	788	868	853

להלן פירוט ההכנסות האחרות

	לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני		
	2020	2021	השינוי
	במיליוני ש"ח		
רווחים מיעודה לפיצויים	1	34	33
הכנסות אחרות כולל מכירת בניינים וציוד	27	83	56
סך הכל	28	117	89

להלן פירוט ההכנסות האחרות לפי רבעונים

	2020			2021	
	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון ראשון	רבעון שני
	במיליוני ש"ח				
רווחים (הפסדים) מיעודה לפיצויים	(3)	4	-	10	24
הכנסות אחרות כולל מכירת בניינים וציוד	16	11	8	55	28
סך הכל	13	15	8	65	52

הוצאות תפעוליות ואחרות

	לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני		
	2020	2021	השינוי
	במיליוני ש"ח		
משכורות והוצאות נלוות	1,846	2,133	287
פחת והפחתות	363	345	(18)
הוצאות אחזקת בניינים וציוד	412	419	7
הוצאות אחרות	851	800	(51)
סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות	3,472	3,697	225

להלן תמצית דוח על הרווח הכולל:

הרווח הכולל לתקופה המדווחת הסתכם לסך של 3,184 מיליון ש"ח בהשוואה לסך של 1,273 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. הפער בין הרווח הכולל לתקופה המדווחת לרווח הנקי מקורו בעיקר בהתאמות חיוביות להתחייבויות בגין הטבות לעובדים בסך של 494 מיליון ש"ח, שקוזז חלקית בהתאמות שליליות בגין אגרות חוב זמינות למכירה בסך של כ-324 מיליון ש"ח. התאמות אלה נזקפות ישירות לרווח כולל אחר ובתקופות מאוחרות יותר נזקפות לרווח והפסד.

שינויים ברווח (הפסד) כולל אחר מצטבר לתקופה של שלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2021 ו-2020

רווח (הפסד) כולל אחר לפני ייחוס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה		חלק הבנק ברווח כולל אחר של חברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני		רווחים (הפסדים) נטו בגין גידורי תזרים מזומנים		התאמות מתרגום ^(א) נטו לאחר השפעת גידורים ^(ב)		במיליוני ש"ח	
רווח (הפסד) כולל אחר המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות לבעלי מניות הבנק	רווח (הפסד) כולל אחר המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות לבעלי מניות הבנק	התאמות בגין הטבות לעובדים ⁽¹⁾	סך הכל	רווחים (הפסדים) נטו בגין גידורי תזרים מזומנים	התאמות מתרגום ^(א) נטו לאחר השפעת גידורים ^(ב)	שינוי נטו במהלך התקופה	יתרה ליום 31 במרס 2020	שינוי נטו במהלך התקופה	יתרה ליום 30 ביוני 2021
(1,904)	(18)	(1,922)	(1,988)	(16)	29	(155)	208	809	1,017
(780)	(10)	(790)	(1,566)	3	3	(39)	809	1,017	1,017
(2,684)	(28)	(2,712)	(3,554)	(13)	32	(194)	827	827	827
(2,678)	(68)	(2,746)	(3,310)	(21)	2	(244)	827	827	827
63	(4)	59	70	(2)	10	(31)	12	839	839
(2,615)	(72)	(2,687)	(3,240)	(23)	12	(275)	839	839	839

שינויים ברווח (הפסד) כולל אחר מצטבר לתקופה של שישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2021 ו-2020

רווח (הפסד) כולל אחר לפני ייחוס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה		חלק הבנק ברווח (הפסד) כולל אחר של חברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני		רווחים (הפסדים) נטו בגין גידורי תזרים מזומנים		התאמות מתרגום ^(א) נטו לאחר השפעת גידורים ^(ב)		במיליוני ש"ח	
רווח (הפסד) כולל אחר המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות לבעלי מניות הבנק	רווח (הפסד) כולל אחר המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות לבעלי מניות הבנק	התאמות בגין הטבות לעובדים ⁽¹⁾	סך הכל	רווחים (הפסדים) נטו בגין גידורי תזרים מזומנים	התאמות מתרגום ^(א) נטו לאחר השפעת גידורים ^(ב)	שינוי נטו במהלך התקופה	יתרה ליום 31 בדצמבר 2019	שינוי נטו במהלך התקופה	יתרה ליום 30 ביוני 2020
(3,495)	(43)	(3,538)	(3,948)	(13)	(2)	(199)	624	393	1,017
811	15	826	394	-	34	5	393	1,017	1,017
(2,684)	(28)	(2,712)	(3,554)	(13)	32	(194)	827	827	827
(2,792)	(64)	(2,856)	(3,734)	(16)	26	(295)	1,163	827	827
177	(8)	169	494	(7)	(14)	20	(324)	839	839
(2,615)	(72)	(2,687)	(3,240)	(23)	12	(275)	839	839	839

[ראה הערות בעמוד הבא](#)

שינויים ברווח (הפסד) כולל אחר מצטבר לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2020

רווח (הפסד) כולל אחר לפני ייחוס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה							
רווח (הפסד) כולל אחר		חלק הבנק ברווח (הפסד) כולל אחר של חברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני		רווחים (הפסדים) נטו בגין גידורי תזרים מזומנים		התאמות בגין הצגת אגרות חוב זמינות נטו לאחר למכירה לפי שווי הוגן	
רווח (הפסד) כולל אחר	המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה	התאמות בגין הטבות לעובדים ^(א)	סך הכל	הפסדים	הפסדים	התאמות מתרגום ^(א) נטו לאחר השפעת גידורים ^(ב)	במיליוני ש"ח
(3,495)	(43)	(3,538)	(3,948)	(13)	(2)	(199)	624
703	(21)	682	214	(3)	28	(96)	539
(2,792)	(64)	(2,856)	(3,734)	(16)	26	(295)	1,163

- (א) התאמות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ שמתבצע הפעילות שלהן שונה ממתבצע הפעילות של הבנק.
 (ב) רווחים (הפסדים) נטו בגין גידור השקעה נטו במטבע חוץ.
 (ג) ההתאמות בגין הטבות לעובדים הינן נטו מההתאמות בגין נכסי תכנית.

המבנה וההתפתחות של הנכסים, ההתחייבויות, ההון והלימות ההון

המאזן של קבוצת לאומי הסתכם ב-30 ביוני 2021 ב-597.4 מיליארד ש"ח בהשוואה ל-556 מיליארד ש"ח לסוף 2020 - גידול של 7.4%, ובהשוואה ליוני 2020 גידול של 15.6%.

ערך הנכסים הנקובים במטבע חוץ והצמודים למטבע חוץ מסך מאזן הקבוצה הינו כ-117.9 מיליארד ש"ח, כ-19.7% מסך הנכסים. במחצית הראשונה של 2021 פחת השקל ביחס לדולר של ארה"ב ב-1.4%, יוסף ביחס לאירו ב-1.8% ופחת ביחס לליש"ט ב-2.9%. השינוי בשערי החליפין של השקל מול כלל מטבעות החוץ תרם לעלייה בשיעור של כ-0.2% בסך כל המאזן של הקבוצה.

סך כל הנכסים בניהול הקבוצה, סך כל המאזן וכן תיקי ניירות ערך של הלקוחות וקופות גמל וקרנות השתלמות לגביהם ניתנים שירותי ניהול תפעולי וניהול פיקדון, מסתכמים בכ-1,935 מיליארד ש"ח ב-30 ביוני 2021, בהשוואה לסך של כ-1,734 מיליארד ש"ח בסוף שנת 2020.

1. הלן ההתפתחות בסעיפי המאזן העיקריים

	31 בדצמבר		30 ביוני	
	השינוי	2020	2021	2020
	מדיצמבר 2020	2020	2021	מיוני 2020
	באחוזים	במיליוני ש"ח		
סך כל המאזן	15.6	556,035	597,422	
מזומנים ופיקדונות בבנקים	59.4	136,194	160,946	
ניירות ערך	(7.3)	92,297	91,474	
אשראי לציבור, נטו	10.1	295,341	315,233	
בניינים וציוד	(5.1)	2,932	2,763	
פיקדונות הציבור	16.8	447,031	487,082	
פיקדונות מבנקים	+	15,143	22,140	
אגרות חוב, שטרי התחייבות וכתבי התחייבות נדחים ^(א)	(32.4)	16,303	13,199	
הון המיוחס לבעלי מניות הבנק	13.1	37,664	40,848	

(א) למידע נוסף ראה פרק אגרות חוב, שטרי הון וכתבי התחייבות נדחים.

2. הלן ההתפתחות בסעיפים חוץ מאזניים עיקריים

	31 בדצמבר		30 ביוני	
	השינוי	2020	2021	2020
	מדיצמבר 2020	2020	2021	מיוני 2020
	באחוזים	במיליוני ש"ח		
אשראי תעודות, נטו	+	1,067	1,812	
ערבויות להבטחת אשראי, נטו	16.4	5,186	5,694	
ערבויות לרוכשי דירות, נטו	19.1	20,123	23,994	
ערבויות והתחייבויות אחרות, נטו	7.0	16,999	17,313	
מסגרות אשראי של כרטיסי אשראי שלא נוצלו, נטו ^(א)	(47.9)	15,655	8,124	
מסגרות חו"ד ומסגרות אשראי אחרות בחשבונות לפי דרישה, שלא נוצלו, נטו	(4.7)	12,813	12,698	
התחייבויות בלתי חוזרות לתת אשראי שאושר ועדיין לא ניתן והתחייבויות להוצאת ערבויות, נטו	22.9	52,909	56,926	
מכשירים נגזרים ^(ב,ג)	3.4	698,304	789,604	
אופציות מכל הסוגים ^(ג)	31.4	92,392	287,315	

(א) למידע נוסף בנושא צמצום סך מסגרות האשראי בכרטיסי אשראי בהתאם להוראות סעיף 9(ג) לחוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל (תיקוני חקיקה), התשע"ז-2017, ראה פרק חקיקה ורגולציה הנוגעת למערכת הבנקאית בדוח הכספי השנתי לשנת 2020.

(ב) כולל עסקאות "פורוורד", חוזי החלפות פיננסיות, swaps, futures ונגזרי אשראי.

(ג) למידע נוסף ראה [ביאור 11](#).

האשראי לציבור, נטו

האשראי לציבור נטו בקבוצת לאומי, הסתכם ב-30 ביוני 2021 לסך של כ-315.2 מיליארד ש"ח בהשוואה לסך של כ-286.3 מיליארד ש"ח ליום 30 ביוני 2020, גידול בשיעור של כ-10.1% ובהשוואה לסך של כ-295.3 מיליארד ש"ח בסוף 2020, גידול בשיעור של כ-6.7%.

בנוסף לאשראי לציבור משקיעה הקבוצה בניירות ערך של חברות המסתכמים ב-30 ביוני 2021 ב-20,574 מיליון ש"ח בהשוואה ל-19,048 מיליון ש"ח בסוף 2020, והמגלמים גם הם סיכונים אשראי.

למידע נוסף בנוגע להשפעת משבר הקורונה ראה פרק [סיכונים אשראי](#).

להלן התפתחות האשראי לציבור, לאחר הפרשה להפסדי אשראי לפי ענפי משק עיקריים

	31 בדצמבר		30 ביוני		
	2020		2021		
	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	
אנשים פרטיים - הלוואות לדיור	6.8	6,138	89,753	95,891	
אנשים פרטיים - אחר	3.3	849	25,412	26,261	
בינוי ונדל"ן	12.1	8,385	69,542	77,927	
מסחרי	1.7	473	27,048	27,521	
תעשייה	5.1	1,027	19,991	21,018	
אחר	4.7	3,020	63,595	66,615	
סך הכל	6.7	19,892	295,341	315,233	

למידע נוסף בנוגע להתפתחות האשראי וסיכונים האשראי לפי ענפי משק ראה פרק [סיכונים אשראי](#).

סיכון אשראי בעייתי

להלן סיכון אשראי בעייתי לאחר הפרשות פרטניות וקבוצתיות

	31 בדצמבר			30 ביוני			
	2020			2021			
	סך הכל	חוץ מאזני	מאזני	סך הכל	חוץ מאזני	מאזני	
	במיליוני ש"ח						
סיכון אשראי פגום, נטו	3,042	153	2,889	2,538	135	2,403	
סיכון אשראי נחות, נטו	364	25	339	401	11	390	
סיכון אשראי בהשגחה מיוחדת, נטו	3,608	309	3,299	3,211	353	2,858	
סך הכל	7,014	487	6,527	6,150	499	5,651	

	31 בדצמבר		30 ביוני		
	2020		2021		
	במיליוני ש"ח				
סיכון אשראי בעייתי מסחרי	7,807		6,903		
סיכון אשראי בעייתי קמעונאי	1,427		1,345		
סך הכל	9,234		8,248		
יתרת ההפרשה להפסדי אשראי	2,220		2,098		
אשראי בעייתי לאחר הפרשה להפסדי אשראי	7,014		6,150		

למידע נוסף בנוגע לאשראי בעייתי ראה פרק [סיכונים אשראי וביאור 13](#).

לפרטים כדבר הנחיות הפיקוח על הבנקים במסגרת ההתמודדות עם נגיף הקורונה, ראה [ביאור 1.כג.5 בדוחות הכספיים השנתיים לשנת 2020](#).

ליום 30 ביוני 2021 יתרת סיכון האשראי הבעייתי הסתכמה לסך של כ-6,150 מיליון ש"ח בהשוואה לסך של כ-7,014 מיליון ש"ח ליום 31 בדצמבר 2020. עיקר הקיטון נובע מפירעונות של חובות פגומים.

ניירות ערך

השקעות הקבוצה בניירות ערך ב-30 ביוני 2021 הסתכמו ב-91.5 מיליארד ש"ח, בהשוואה ל-92.3 מיליארד ש"ח בסוף 2020, קיטון של 0.9%.

ניירות הערך בקבוצה מסווגים לארבע קטגוריות: ניירות ערך למסחר, מניות וקרנות שאינן למסחר, אגרות חוב זמינות למכירה ואגרות חוב מוחזקות לפדיון.

למידע נוסף ראה [ביאור 1.0.1 בדוח הכספי לשנת 2020](#).

אופן חישוב השווי ההוגן

השווי ההוגן של ניירות ערך ישראליים מתבסס בעיקרו על מחירים מצוטטים מהבורסה לניירות ערך בתל-אביב ובניירות ערך זרים על מחירים המתקבלים ממקורות חיצוניים.

אגרות החוב בישראל הנקובות בשקלים ואינן סחירות משוערכות באמצעות מודל, מכיוון שאין שוק פעיל לאגרות החוב הללו.

להלן סיווג סעיף ניירות הערך במאזן המאוחד

31 בדצמבר 2020		30 ביוני 2021							
מניות וקרנות	אגרות חוב זמינות למכירה ^(א)	אגרות חוב מוחזקות לפדיון	אגרות חוב זמינות למכירה ^(א)	מניות וקרנות למסחר	ניירות ערך למסחר ^(ב)	סך הכל	אגרות חוב מוחזקות לפדיון למכירה ^(א)	אגרות חוב מוחזקות לפדיון	סך הכל
במיליוני ש"ח									
אגרות חוב									
41,884	3,144	34,821	3,919	38,280	2,228	40,508	31,957	4,095	36,052
20,116	223	19,893	-	20,907	3	20,910	20,904	-	20,904
392	323	69	-	201	131	332	70	-	70
8,959	98	8,861	-	9,355	81	9,436	9,274	-	9,274
9,341	80	6,996	2,265	10,427	69	10,496	7,833	2,525	10,358
278	58	220	-	348	83	431	265	-	265
6,931	46	6,067	818	7,113	41	7,154	5,257	1,815	7,072
4,396	61	4,335	-	4,843	24	4,867	4,819	-	4,819
92,297	4,033	4,335	76,927	7,002	91,474	2,660	4,819	75,560	8,435

- (א) כולל רווחים שטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן בסך 1,342 מיליון ש"ח שנרשמו ברווח כולל אחר (31 בדצמבר 2020 - 2,062 מיליון ש"ח).
 (ב) כולל רווחים שטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן בסך 9 מיליון ש"ח שנרשמו ברווח והפסד (31 בדצמבר 2020 - 52 מיליון ש"ח).
 (ג) מזה: ממשלת ארה"ב בסך 13,819 מיליון ש"ח (31 בדצמבר 2020 - 11,534 מיליון ש"ח).
 (ד) מרבית אגרות החוב של מוסדות פיננסיים זרים הינם מסוג Super-nationals, Sovereign and Agencies (SSA) או עם גיבוי מדינות.

ליום 30 ביוני 2021 כ-82.6% מתיק הנוסטרו של הקבוצה סווג כזמין למכירה, כ-2.9% כתיק למסחר, כ-5.3% כמניות וקרנות שאינן למסחר וכ-9.2% כתיק לפדיון. כ-5.3% משווי ניירות הערך הינן השקעות במניות של חברות או קרנות שאינן מוצגות על בסיס השווי המאזני, אלא לפי עלות או שווי שוק של המניות והקרנות הנסחרות בבורסה.

למידע בנוגע לשווי ניירות ערך לפי אופן המדידה ראה [ביאור 1.15 א](#).

התיק הזמין למכירה

- בתקופה המדווחת חל קיטון ברווח כולל אחר בגין אגרות חוב זמינות למכירה בסך 492 מיליון ש"ח (לפני השפעת המס) בהשוואה לגידול בסך של 597 מיליון ש"ח (לפני השפעת המס) בתקופה המקבילה אשתקד.
- בתקופה המדווחת נזקפו לרווח והפסד רווחים נטו ממכירת אגרות חוב זמינות למכירה בסך של 117 מיליון ש"ח (לפני השפעת המס) בהשוואה לרווחים נטו בסך 220 מיליון ש"ח (לפני השפעת המס) בתקופה המקבילה אשתקד.

היתרה המצטברת נטו של התאמות לשווי הוגן של אגרות חוב המוחזקות בתיק הזמין למכירה ליום 30 ביוני 2021 מסתכמת בסכום חיובי של 839 מיליון ש"ח (לאחר השפעת המס), לעומת סכום חיובי של 1,163 מיליון ש"ח בסוף 2020. סכומים אלה מייצגים רווחים נטו (לאחר השפעת המס) שטרם מומשו לתאריכי הדוחות.

ביום 1 במרס 2021 סווגה חברת הבת בארה"ב יתרה של כ-750 מיליון ש"ח (225 מיליון דולר) מתיק אגרות חוב זמינות למכירה לתיק אגרות חוב מוחזקות לפדיון.

למידע בנוגע להתאמות לשווי הוגן של ניירות זמינים למכירה שנזקפו להון ראה [ביאור 5](#).

התיק למסחר

ב-30 ביוני 2021, בתיק למסחר יש כ-2.6 מיליארד ש"ח אגרות חוב, לעומת 4.0 מיליארד ש"ח אגרות חוב ב-31 בדצמבר 2020. נכון ל-30 ביוני 2021 התיק למסחר מהווה כ-2.9% מסך תיק הנוסטרו של הקבוצה לעומת 4.4% ב-31 בדצמבר 2020.

בגין אגרות חוב למסחר נרשמו בתקופה המדווחת בדוח רווח והפסד הפסדים בנטו שמומשו וטרם מומשו בסך של 8 מיליון ש"ח לעומת רווחים בנטו בסך 67 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

השקעות במניות ובקרנות

סך כל ההשקעות במניות ובקרנות מסתכמות ליום 30 ביוני 2021 בכ-4,843 מיליון ש"ח, מזה מניות וקרנות סחירות 3,055 מיליון ש"ח ושאינן סחירות 1,788 מיליון ש"ח.

מסך כל ההשקעה 4,819 מיליון ש"ח מסווגים בתיק שאינו למסחר ו-24 מיליון ש"ח מסווגים בתיק למסחר.

ההון הנדרש בגין השקעות אלה עומד ליום 30 ביוני 2021 על סך של 616 מיליון ש"ח.

למידע נוסף בנוגע להרכב התיק ראה [ביאור 5](#).

השקעות בניירות ערך שהונפקו בחו"ל

א. השקעות באגרות חוב מגובות נכסים שהונפקו בחו"ל

תיק ניירות ערך מגובי נכסים של הקבוצה (משכנתאות ושאינם משכנתאות), שמדורג בדרוג השקעה (Investment Grade), מסתכם בכ-10.4 מיליארד ש"ח (כ-3.2 מיליארד דולר) ל-30 ביוני 2021 לעומת 9.3 מיליארד ש"ח בסוף 2020. מתוך התיק הנ"ל ל-30 ביוני 2021 כ-7.8 מיליארד ש"ח (כ-2.4 מיליארד דולר) מסווג בתיק הזמין למכירה והיתרה בתיק למסחר ובתיק לפדיון.

התיק הזמין למכירה של השקעות באגרות חוב מגובי נכסים בחו"ל ליום 30 ביוני 2021 כולל השקעה באגרות חוב מגובות משכנתאות בסכום של כ-5.4 מיליארד ש"ח. 93.9% מסך אגרות החוב המגובות משכנתאות שבתיק הזמין הונפקו על ידי סוכנויות פדראליות בארה"ב (FNMA, FHLMC, GNMA) ומדורגות, נכון למועד הדוח, בדירוג AAA.

נכון ליום 30 ביוני 2021 הסתכמה עליית הערך המצטברת נטו שנזקפה להון עצמי הנובעת מתיק אגרות החוב המגובות משכנתאות בכ-2 מיליון ש"ח.

סך אגרות החוב המגובות משכנתאות שאינן בערבות מדינה (ארה"ב) ואינן בחסות מוסדות פדראליים אמריקאים, מסתכם בכ-329 מיליון ש"ח.

התקופה החזויה לפדיון של כל תיק אגרות החוב המגובות משכנתאות היא כ-3.73 שנים בממוצע (מ"מ). בנוסף לאגרות החוב המגובות משכנתאות, כולל התיק הזמין למכירה של הקבוצה גם אגרות חוב אחרות מגובות נכסים שאינם משכנתאות בסך של 2.5 מיליארד ש"ח, מתוכן אגרות חוב מסוג CLO בסך של כ-1.8 מיליארד ש"ח. התקופה החזויה לפדיון של תיק אגרות החוב המגובות נכסים שאינם משכנתאות היא כ-4.4 שנים בממוצע.

למידע נוסף בנוגע להשקעות באגרות חוב מגובות נכסים ראה [ביאור 5](#).

ב. השקעות בניירות ערך שאינם מגובי נכסים שהונפקו בחו"ל

בתיק ניירות הערך של הקבוצה ב-30 ביוני 2021 כ-47.2 מיליארד ש"ח (14.5 מיליארד דולר) ניירות ערך שאינם מגובי נכסים שהונפקו בחו"ל. 40.1 מיליארד ש"ח (12.3 מיליארד דולר) הינן מאגרות החוב המסווגות בתיק הזמין למכירה והיתרה בתיק למסחר ובתיק לפדיון. 98.43% מסך ניירות הערך הינם בדירוג השקעה והם כוללים בעיקר ניירות ערך של ממשלת ארה"ב, בנקים ומוסדות פיננסיים, אגרות חוב של חברות בדרוג השקעה והיתר בעיקר ניירות ערך של ממשלת ישראל.

למידע נוסף בנוגע לחשיפה מוסדות פיננסיים זרים ראה פרק [סיכוני אשראי](#).

ליום 30 ביוני 2021 הסתכמה יתרת עליית הערך המצטברת בהון העצמי בגין אגרות חוב שאינם מגובות נכסים שהונפקו בחו"ל, ושהם בתיק הזמין למכירה ב-631 מיליון ש"ח (415 מיליון ש"ח לאחר מס).

כאמור, בנוסף לתיק הזמין למכירה קיימים ניירות ערך שאינם מגובים בנכסים גם בתיק למסחר ובתיק לפדיון. התיק למסחר כולל בעיקר ניירות ערך של מדינות, בנקים ומוסדות פיננסיים. 85.74% מניירות הערך שבתיק למסחר הינם בדירוג השקעה (Investment Grade).

שווי התיק למסחר שאינו מגובה בנכסים ב-30 ביוני 2021 הסתכם ב-0.2 מיליארד ש"ח (כ-0.1 מיליארד דולר). ההפרש בין השווי ההוגן לעלות המופחתת, במידה שיש הפרש כזה, נזקף לרווח והפסד.

השקעות באגרות חוב - שהונפקו בישראל

ההשקעות באגרות חוב שהונפקו בישראל הסתכמו ב-30 ביוני 2021 ב-32.4 מיליארד ש"ח, מזה סך של 31.9 מיליארד ש"ח אגרות חוב שהונפקו על ידי ממשלת ישראל בשקלים, והיתר אגרות חוב שהונפקו על ידי חברות. כ-61.0% מההשקעות באגרות חוב חברות שהם כ-0.3 מיליארד ש"ח נכללו בתיק הזמין למכירה, והיתר בתיק למסחר.

תיק אגרות החוב של חברות, שבתיק הזמין למכירה בהיקף של 0.3 מיליארד ש"ח כולל קרן הון חיוכית בסך של 22 מיליון ש"ח. כל אגרות החוב של החברות שבתיק למסחר רשומות למסחר וסחירות בבורסה.

למידע נוסף ראה [ביאור 5](#).

פיקדונות הציבור

פיקדונות הציבור בקבוצה הסתכמו ב-30 ביוני 2021 בכ-487.1 מיליארד ש"ח בהשוואה לסך של כ-417.0 מיליארד ש"ח ליום 30 ביוני 2020, גידול בשיעור של כ-16.8%, ובהשוואה לסך של כ-447.0 מיליארד ש"ח בסוף 2020, גידול של 9.0%.

הגידול הינו על רקע התפרצות מגפת הקורונה בתקופה המקבילה אשתקד, אשר הובילה לגידול מהותי בפיקדונות.

להלן התפתחות ביתרות הנכסים הכספיים החוץ מאזניים של הלקוחות בקבוצת לאומי

	31 בדצמבר		30 ביוני	
	2020	השינוי	2021	2021
	במיליוני ש"ח		במיליוני ש"ח	
תיקי ניירות ערך ^(א)	843,017	125,773	968,790	14.9
נכסים בגינם ניתנים שירותי תפעול: ^{(א)ו(ב)}				
קופות גמל ופנסיה	178,964	18,015	196,979	10.1
קרנות השתלמות	155,674	16,370	172,044	10.5

(א) לרבות שינוי בשווי השוק של ניירות ערך ושווי הניירות שבמשמרת (custody) של קרנות נאמנות וקופות גמל, לגביהם ניתנים שירותי ניהול תפעולי ומשמורת.

(ב) הקבוצה בארץ אינה מנהלת קרנות נאמנות, קופות גמל וקרנות השתלמות.

(ג) נכסי לקוחות לגביהם מעניקה הקבוצה שירותי ניהול תפעולי, כולל יתרות הקופות של לקוחות מיועצים בלאומי.

אגרות חוב, שטרי הון וכתבי התחייבות נדחים

תשקיף מדף והנפקת אגרות חוב

ביום 27 במאי 2021 פרסם הבנק תשקיף מדף בהתאם להיתר שהתקבל מהרשות לניירות ערך, תשקיף המדף יעמוד בתוקף לתקופה של שנתיים ממועד פרסומו.

פדיון מוקדם של שטרי הון נדחים

ביום 30 בדצמבר 2020 החליט דירקטוריון הבנק לפדות בפדיון מוקדם מלא כתבי התחייבות נדחים סדרה 400 אשר הונפקו לציבור בינואר 2016. בהתאם לכך, ביום 21 בינואר 2021 נפדו כתבי התחייבויות בסך כ-0.9 מיליארד ש"ח. בעקבות ההחלטה על פדיון מוקדם מלא, שפורסמה ביום 30 בדצמבר 2020, כתבי התחייבות סדרה 400 לא הוכרו בהון הפיקוחי של הבנק ליום 31 בדצמבר 2020.

ביום 30 בדצמבר 2020 החליט דירקטוריון הבנק לפדות בפדיון מוקדם מלא גם את שטרי הון סדרות 200 ו-201 אשר הונפקו לציבור בפברואר 2010. בהתאם לכך, ביום 4 בפברואר 2021 נפדו שטרי הון סדרות 200 ו-201 בסך כולל של כ-2.3 מיליארד ש"ח. שטרי הון נכללו בהון הפיקוחי של הבנק ליום 31 בדצמבר 2020, בהתאם להוראות המעבר שבהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 299.

למידע נוסף ראה דיווחים מיוחדים מיום 30 בדצמבר 2020, דיווח מיידי מיום 17 בינואר 2021, דיווח מיידי מיום 24 בינואר 2021 ודיווח מיידי מיום 7 בפברואר 2021.

הון והלימות ההון

ההון המיוחס לבעלי מניות הבנק הסתכם ב-30 ביוני 2021 ב-40,848 מיליון ש"ח, לעומת 37,664 מיליון ש"ח בסוף 2020.

השינוי בהון העצמי הושפע בעיקר מהרווח לתקופה המדווחת ומהתאמות חיוביות בקרן ההון בגין הטבות לעובדים.

הון זה מהווה בסיס לחישוב ההון הפיקוחי המשמש לחישוב יחס הלימות ההון של הבנק בתוספת מכשירים הוניים והתאמות פיקוחיות כפי שנקבע בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202 של הפיקוח על הבנקים.

יחס הון למאזן ב-30 ביוני 2021 הינו 6.8%, זהה ליחס שדווח ב-31 בדצמבר 2020.

מבנה הלימות ההון^(א)

31 בדצמבר		30 ביוני	
2020		2021	
במיליוני ש"ח			
הון לצורך חישוב יחס ההון			
39,262	37,475	42,014	הון עצמי רובד 1, לאחר התאמות פיקוחיות וניכויים
12,297	13,735	10,331	הון רובד 2, לאחר ניכויים
51,559	51,210	52,345	סך הכל הון כולל
יתרות משוקללות של נכסי סיכון			
303,356	296,428	322,809	סיכון אשראי
5,313	6,890	5,454	סיכויי שוק
22,182	22,715	22,373	סיכון תפעולי
330,851	326,033	350,636	סך הכל יתרות משוקללות של נכסי סיכון
יחס ההון לרכיבי סיכון			
11.87%	11.49%	11.98%	יחס הון עצמי רובד 1 לרכיבי סיכון
15.58%	15.71%	14.93%	יחס ההון הכולל לרכיבי סיכון

(א) למידע נוסף בגין מבנה הלימות ההון ראה [ביאור פ9](#).

יחס הון עצמי רובד 1 ביום 30 ביוני 2021 הינו 11.98%, עלייה של כ-0.11% לעומת 31 בדצמבר 2020, וזאת בשל גידול בהון רובד 1, אשר קוזז חלקית על רקע הגידול בתיק האשראי בתקופה המדווחת.

מבנה ההון הפיקוחי

במאי 2013 פרסם הפיקוח על הבנקים את ההוראות הסופיות ליישום באזל 3 בישראל, וזאת על ידי תיקון הוראות ניהול בנקאי תקין מספר 201-211 (להלן בפרק זה: "ההוראות"). הוראות אלה נכנסו לתוקף ביום 1 בינואר 2014 בכפוף להוראות המעבר שנכללו בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 299 של הפיקוח על הבנקים.

על פי הוראות אלו, רכיבי ההון בקבוצה לצורך חישוב הלימות ההון משויכים לשני רבדים:

1. הון רובד 1, הכולל הון עצמי רובד 1 והון רובד 1 נוסף.

2. הון רובד 2.

סיכום הרבדים האלו מכונה "בסיס ההון לצורך הלימות ההון" או "ההון הפיקוחי" או "ההון הכולל".

הון עצמי רובד 1

הון עצמי רובד 1 (Common Equity Tier 1) כולל את ההון המיוחס לבעלי מניות התאגיד הבנקאי בתוספת חלק מזכויות המיעוט (זכויות שאינן מקנות שליטה בהון של חברות בת שאוחדו) ובניכוי מוניטין, נכסים בלתי מוחשיים אחרים, והתאמות פיקוחיות וניכויים נוספים.

בנוסף לאלו, נכללות התאמות להון עצמי רובד 1, אשר נובעות מיישום תכניות התייעלות תפעולית וכן מאופן חישוב ריבית ההיוון שמשמשת לחישוב ההתחייבות לזכויות עובדים, כמפורט בהמשך.

פירוט לגבי הדרישה הרגולטורית ליחס הון עצמי רובד 1 מזערי מופיע להלן בפסקת [הלימות ההון](#).

הון רובד 1

על פי הוראות הפיקוח על הבנקים, הון רובד 1 יכלול, בנוסף להון עצמי רובד 1, גם הון רובד 1 נוסף (Additional Tier 1), אשר מורכב ממכשירי הון העומדים בקריטריונים שנקבעו בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202.

יצוין כי עד כה לא נקבעה בישראל דרישה רגולטורית ליחס הון רובד 1 מזערי, ובקבוצת לאומי לא קיימים מכשירי הון רובד 1 נוסף.

הון רובד 2

הון רובד 2 (Tier 2) כולל בעיקר מכשירי הון, ויתרת הפרשה קבוצתית להפסדי אשראי ככפוף לתקרה שנקבעה בהוראות.

לגבי מכשירי ההון שהיו כלולים בהון רובד 2 בתאריך 31 בדצמבר 2013 נקבעו הוראות מעבר ותקרת הכרה, כמפורט בהוראות, כך שהסכום המוכר בגינם בפועל הינו הנמוך מבין סכומם המופחת של המכשירים עצמם ותקרת הכרה המתבססת על יתרת מכשירי ההון שהיו כלולים בהון רובד 2 ביום 31 בדצמבר 2013 אשר מופחתת בתחילת כל שנה ב-10% עד ליום 1 בינואר 2022. בשנת 2021 תקרת ההכרה הינה 10%.

מכשירי הון המונפקים מתחילת שנת 2014 נדרשים לעמוד בקריטריונים המפורטים בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202 לצורך הכללתם בהון. הקריטריונים העיקריים שעל המכשיר לכלול הינם: (1) מנגנון לספיגת הפסדי קרן על ידי המרה למניות רגילות או הפחתת המכשיר כאשר יחס הון עצמי רובד 1 של התאגיד הבנקאי יורד מ-5%; (2) סעיף הקובע שבהתרחש האירוע המכונן לאי-קיימות (כמוגדר בנספח ה' להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202), יומר המכשיר באופן מיידי למניות רגילות או יימחק.

למידע בנוגע למכשירי הון רובד 2 שנפדו בשנת 2021 ראה פרק [אגרות חוב, שטרי הון וכתבי התייכיות נדחים](#).

תיאור המאפיינים העיקריים של מכשירי הון פיקוחי שהונפקו מוצג באתר האינטרנט של הבנק בכתובת: www.leumi.co.il בפרק אודות > מידע כספי > גילוי לפי נדבך 3 של באזל ומידע נוסף על סיכונים.

הלימות ההון

יחסי ההון מחושבים ביחס שבין ההון לנכסי הסיכון המשוקללים. יחס הון עצמי רובד 1 מחושב ביחס שבין סכום הון עצמי רובד 1 לנכסי הסיכון המשוקללים, ויחס ההון הכולל מחושב ביחס שבין סכום ההון הכולל לנכסי הסיכון המשוקללים.

יעדי הלימות ההון שנקבעו על ידי בנק ישראל

לפי הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 201 "מדידה והלימות הון - מבוא, תחולה וחישוב דרישות", תאגיד בנקאי גדול, שסך נכסיו המאזניים על בסיס מאוחד מהווה לפחות 24% מסך הנכסים המאזניים במערכת הבנקאית בישראל, נדרש לעמוד ביחס הון עצמי רובד 1 מזערי בשיעור של 10%, וביחס הון כולל מזערי בשיעור של 13.5% וזאת החל מיום 1 בינואר 2017. דרישה זו חלה על לאומי.

כמו כן, על פי הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 329 "מגבלות למתן הלוואות לדיוור" התאגיד הבנקאי נדרש להגדיל את יעד הון עצמי רובד 1 ואת יעד ההון הכולל, בשיעור המבטא 1% מיתרת הלוואות לדיוור.

חוזר להתאמות להוראות ניהול בנקאי תקין לצורך התמודדות עם משבר הקורונה (הוראת שעה) - הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 250

ביום 31 במרס 2020 פרסם בנק ישראל חוזר בנושא התאמות להוראות ניהול בנקאי תקין לצורך התמודדות עם משבר הקורונה (הוראת שעה) (הוראה מספר 250) (להלן: הוראת השעה). בהתאם להוראת השעה, תאגיד בנקאי שסך נכסיו המאזניים על בסיס מאוחד שווה או עולה על 24% מסך הנכסים המאזניים במערכת הבנקאית, יחזיק ביחס הון עצמי רובד 1 לנכסי סיכון משוקללים שלא יפחת מ-9% וביחס הון כולל לנכסי סיכון משוקללים שלא יפחת מ-12.5% (חלף 10%-13.5% בהתאמה, עובר לפרסום החוזר). הוראה זו חלה על לאומי.

ביום 15 בנובמבר 2020, במסגרת הוראת השעה, פרסם בנק ישראל חוזר להתאמת הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 218 בנושא "יחס המינוף", כך שתאגיד בנקאי שסך נכסיו המאזניים על בסיס מאוחד הוא 24% או יותר מסך הנכסים המאזניים במערכת הבנקאית, יעמוד ביחס מינוף שלא יפחת מ-5.5% (חלף 6% עובר לפרסום החוזר). עם תום תוקף הוראת השעה, תמשיך ההקלה לחול עוד 24 חודשים, ובלבד שיחס המינוף לא יפחת מיחס המינוף במועד תום תוקף ההוראה או יחס המינוף המינימאלי שחל על התאגיד הבנקאי טרם הוראת השעה, הנמוך מביניהם. הוראה זו חלה על לאומי מיום פרסום החוזר.

על רקע המשך התפתחות אירוע נגיף הקורונה והשלכותיו על הכלכלה בעולם ובישראל, החליט הפיקוח על הבנקים ביום 22 במרס 2021 להאריך בתקופה נוספת של שישה חודשים את תוקף הוראת השעה, עד ליום 30 בספטמבר 2021 (תום תוקף ההוראה). תוקף ההקלה ביעדי ההון יהיה עד תום 24 חודשים מתום תוקף ההוראה, ובלבד שיחסי ההון של התאגיד הבנקאי לא יפחתו מיחסי ההון במועד תום תוקף ההוראה או יחסי ההון המזעריים שחלים על התאגיד הבנקאי טרם הוראת השעה, הנמוך מביניהם.

כמו כן, על פי החוזר מיום 22 במרס 2021 נקבע כי בתקופת ששת החודשים מתום תוקף הוראת השעה, הפחתה ביחסי ההון של עד 0.3% לא תחשב כחריגה מיחסי ההון הנדרשים, בכפוף לתכנון הון מוקפד ושמרני ולדיווח לפיקוח על הבנקים.

במסגרת הוראת השעה נקבע כי בגין הלוואות לדיור אשר יועמדו בתקופת המשבר (החל מיום 19 במרס 2020 ועד תום תוקף ההוראה), לא תחול דרישת ההון הנוספת בשיעור של 1% מיתרת הלוואה, הקבועה בסעיף 14א. להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 329 בנושא מגבלות למתן הלוואות לדיור. תוקף הוראה זו הוארך עד ליום 30 בספטמבר 2021, במסגרת החוזר מיום 22 במרס 2021 להארכת תוקף הוראת השעה.

ביום 9 באוגוסט 2021 הודיע הפיקוח על הבנקים על אי-הארכת תוקפן של ההקלות בנושא הלוואות לדיור שניתנו במסגרת הוראת השעה, ותוקפן יפוג ביום 30 בספטמבר 2021. עוד הודיע הפיקוח כי בימים אלה הוא בוחן את תוקף הסעיפים האחרים בהוראת השעה שנועדה להקל על המערכת הבנקאית בעת משבר הקורונה בכללותה (והוראת ניהול בנקאי מספר 250).

בהתאם להוראת השעה, ובתוספת דרישת ההון בגין יתרת הלוואות לדיור, דרישות ההון המזעריות שחלות על הבנק ליום 30 ביולי 2021 הינן 9.20% ליחס הון עצמי רובד 1 ו-12.70% ליחס הון הכולל.

ביום 26 ביולי 2021, פרסם הפיקוח על הבנקים חוזר נוסף להתאמות להוראת השעה, לפיו אין מניעה שבנקים יבחנו חלוקת דיבידנד ורכישה עצמית של מניות, גם בעת שהוראת השעה עודנה בתוקף, על בסיס גישה זהירה ושמרנית לאור רמת אי הודאות הגבוהה של המשך משבר הקורונה והשלכותיו העתידיות. לפי עמדת הפיקוח, חלוקה בסכום הגבוה מ-30% מרווחי שנת 2020 לא תיחשב כתכנון הון זהיר ושמרני.

תכנון ההון ויעדי הלימות ההון שנקבעו על ידי הבנק

תכנון ההון בקבוצת לאומי משקף ראייה צופה פני עתיד של תיאבון ופרופיל הסיכון, האסטרטגיה העסקית והלימות ההון הנדרשת כתוצאה מכך. תכנון ההון מאושר על ידי ההנהלה ודירקטוריון הבנק ולוקח בחשבון את הצמיחה בפעילות של מרכזי הרווח השונים בקבוצה וגורמים נוספים המשפיעים על עמידת הבנק בדרישות ההון, כגון: תחזיות רווח, שינויים ברווח כולל אחר, התאמות פיקוחיות, השפעת הוראות מעבר ושיעור הגידול בנכסי הסיכון. תחזית יחסי ההון נבחנת גם תחת מבחני רגישות ותרחישי קיצון שונים.

מדיניות הקבוצה שאושרה על ידי הדירקטוריון, הינה להחזיק רמת הלימות הון הגבוהה מהסף המזערי שיוגדר מעת לעת על ידי בנק ישראל ואשר לא תפחת משיעור ההון הנדרש לכיסוי הסיכונים כפי שהם מוערכים בתהליך ה-ICAAP. בנוסף, הוגדרו יעדי הון לעת אירוע תרחיש קיצון. לפירוט תהליך ה-ICAAP והשימוש במבחני קיצון, ראה [דוח על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2020](#).

במסגרת הליך הסקירה הפיקוחי, הנחה הפיקוח על הבנקים על קביעת יעדי הון פנימיים אשר יהלמו את פרופיל הסיכון של הבנק. בהמשך לכך, דירקטוריון הבנק אישר להגדיל את יעד ההון העצמי רובד 1 הפנימי של הבנק באופן שמיים 31 בדצמבר 2017 יעמוד על 10.5%.

לאור הוראת השעה, ובהתאם להפחתה בדרישות הרגולטוריות המזעריות החלות על הבנקים בעקבות משבר הקורונה, כמפורט לעיל, החליט דירקטוריון הבנק ביום 16 באפריל 2020 לקבוע כי יעד הון עצמי רובד 1 הפנימי יעמוד על 9.5% חלק 10.5%.

למידע נוסף ראה דיווח מיידי מיום 16 באפריל 2020 (אסמכתא: 034294-01-2020).

מדיניות חלוקת דיבידנד

מדיניות חלוקת הדיבידנד של הבנק, שאושרה על ידי דירקטוריון הבנק ביום 6 במרס 2019, קובעת כי מדי רבעון יחולק דיבידנד בגובה של עד 50% מהרווח הנקי של הבנק, בהתאם לדוחות הכספיים של הבנק לרבעון שחלף. זאת בכפוף, בין היתר, לכך שהבנק יעמוד ביעדי הלימות ההון שלו גם לאחר חלוקת הדיבידנד. חלוקת הדיבידנד בפועל כפופה להחלטות פרטניות של הדירקטוריון בטרם כל חלוקה, ובכפוף להוראות הדין שחלות על חלוקת דיבידנד ובכלל זה הוראות חוק החברות והוראות בנק ישראל.

במסגרת יישום מדיניות זו, ועד להחלטת הדירקטוריון מיום 16 באפריל 2020 להפסיק, בשלב זה, את חלוקת הדיבידנד ואת המשך ביצוע תכנית הרכישה העצמית של מניות הבנק, נהג הבנק לחלק דיבידנד בגובה של 40% מהרווח הנקי הרבעוני ולבצע מעת לעת תכניות לרכישה עצמית של מניות.

בהתאם לדברי ההסבר לחוזר ההתאמות להוראת השעה מחודש יולי 2021 כאמור לעיל, עמדת הפיקוח הינה כי חלוקה בסכום הגבוה מ-30% מרווחי שנת 2020 לא תיחשב כתכנון הון זהיר ושמרני. בהתאם לכך, ולאור עודפי ההון הגבוהים של הבנק, ביום 12 באוגוסט 2021, אישר הדירקטוריון חלוקת דיבידנד בסך 630 מיליון ש"ח, המהווים כ-30% מהרווח הנקי של שנת 2020, שהינם שווי ערך לשיעור של כ-21% מרווחי המחצית הראשונה של 2021. סכום הדיבידנד שאושר לכל מניה בת 1 ש"ח ע.ג. מהווה כ-43.362 אגורות. הדירקטוריון קבע את יום 25 באוגוסט 2021 כיום הקובע לעניין תשלום דיבידנד ואת יום 2 בספטמבר 2021 כיום התשלום.

למידע נוסף ולמידע בנוגע למדיניות חלוקת הדיבידנד של הבנק ראה פרק [הון והלימות ההון בדוח הדירקטוריון בדוחות הכספיים השנתיים לשנת 2020](#).

פרטים בדבר דיבידנד ששולם

מועד ההכרזה	מועד תשלום	דיבידנד למניה	דיבידנד ששולם במזומן
		באגורות	במיליוני ש"ח
13 באוגוסט 2019	8 בספטמבר 2019	24.95	369
26 בנובמבר 2019	22 בדצמבר 2019	20.87	306
26 בפברואר 2020	23 במרס 2020	20.29	297

התאמות להון עצמי רובד 1

מדידת ההתחייבות בגין זכויות עובדים

למידע בנוגע למדידת ההתחייבויות לעובדים ראה פרק [הון והלימות ההון בדוח הדירקטוריון בדוחות הכספיים השנתיים לשנת 2020](#).

למידע בנוגע למתודולוגית ההיוון ראה פרק [מדיניות חשבונית ואומדנים בנושאים קריטיים](#).

הקלה בגין תכניות התייעלות תפעולית

בשנים 2016 ו-2017 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתבים בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל" בכך אדם ובתחום הנדל"ן. על פי המכתבים, תאגיד בנקאי שיעמוד בתנאים שהוגדרו, יקבל הקלה לפיה יוכל לפרוס את השפעתן של תכניות התייעלות על ההון הפיקוחי על פני חמש שנים בקו ישר. תוקף המכתבים הוא עד ליום 31 בדצמבר 2021, במטרה לאפשר גיבוש תכניות התייעלות נוספות.

ביוני 2016 אישר דירקטוריון הבנק תכנית התייעלות שעלותה הסתכמה בכ-438 מיליון ש"ח (לאחר מס). נכון ליום 30 ביוני 2021 יוחסו להון הפיקוחי 100% מעלויות תכנית זו.

ביולי 2017 אישר דירקטוריון הבנק תכנית התייעלות נוספת שעלותה הסתכמה בכ-204 מיליון ש"ח (לאחר מס). נכון ליום 30 ביוני 2021 מיוחסים להון הפיקוחי 80% מעלויות תכנית זו.

במסגרת ההכנות הנוגעות להסכם הקיבוצי המיוחד שנחתם עם ארגון העובדים ביולי 2019, אישר דירקטוריון הבנק תכנית פרישה מרצון, שעלותה הסתכמה בכ-167 מיליון ש"ח (לאחר מס). נכון ליום 30 ביוני 2021 מיוחסים להון הפיקוחי 40% מעלויות תכנית זו.

שינויים רגולטוריים ונוספים במדידת דרישות ההון

התפתחויות בהוראות ועדת באזל לפיקוח על הבנקים בנוגע למדידת הלימות ההון

במהלך חודש דצמבר 2017 סיימה ועדת באזל לפיקוח על הבנקים את עבודתה לעדכון המסגרת הכוללת של "באזל 3" להלימות ההון. במסגרת העדכונים, אשר לעתים מקבלים את הכינוי "באזל 4", נקבעו עדכונים משמעותיים בנוגע לאופן החישוב של נכסי סיכון שבגינם נדרש לחשב את דרישות ההון בנדבך הראשון. בין היתר, נקבעו שינויים באופן החישוב של דרישות ההון על פי הגישה הסטנדרטית לסיכון אשראי, נקבעה גישה סטנדרטית אחידה לגבי הסיכון התפעולי וכן נקבעו שינויים במסגרת מדידת סיכונים השוק. במרס 2020 פורסמה הודעה מטעם הגוף המפקח על ועדת באזל, שלפיה היישום של הסטנדרטים השונים הכלולים במסגרת העדכון הכוללת, יידחה בשנה ויחל ב-1 בינואר 2023. בשלב זה, לא ידוע באיזה אופן ומתי יאומצו הוראות אלה על ידי הפיקוח על הבנקים בישראל.

באפריל 2019 הודיע הפיקוח על הבנקים על הכוונה להתחיל ליישם הנחיות של ועדת באזל משנת 2014 בנושא "הגישה הסטנדרטית לחישוב חשיפה לסיכון אשראי צד נגדי" (SA-CCR), בתאריך 1 ביוני 2021 או שנה לאחר תאריך היישום בפועל באיחוד האירופי, המאוחר מביניהם. בחודשים פברואר ומרס 2021 פרסם הפיקוח על הבנקים טיוטות חוזרים ליישום הוראות ניהול בנקאי תקין מספר 203A ו-208A, על פיהן תאריך היישום של הוראה 203A צפוי להיות 1 ביולי 2022 ושל הוראה 208A מיום 1 בינואר 2023. הבנק בוחן את ההשפעות של טיוטות החוזרים וממשיך בהיערכותו ליישומן. בשלב זה לא ניתן לאמוד באופן מהימן את השפעתן הצפויה.

חוזר בנושא "הון פיקוחי - השפעת יישום כללי חשבונאות בנושא הפסדי אשראי צפויים" לעדכון הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 299, וחוזר בנושא "הפסדי אשראי צפויים ממכשירים פיננסיים"

בדצמבר 2020 פרסם הפיקוח על הבנקים חוזר בנושא "הון פיקוחי - השפעת יישום כללי החשבונאות בנושא הפסדי אשראי צפויים". במסגרת החוזר נקבעו הוראות מעבר שיחולו על השפעת האימוץ לראשונה של הכללים החדשים בנושא הפסדי אשראי צפויים וזאת על מנת להפחית השפעות בלתי צפויות של יישום הכללים על הון הפיקוחי.

כמו כן, פרסם הפיקוח על הבנקים בפברואר 2021 חוזר בנושא "הפסדי אשראי צפויים ממכשירים פיננסיים", להתאמת מספר הוראות ניהול בנקאי תקין לכללים החדשים בנושא הפסדי אשראי צפויים. בין היתר, עודכנה הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202 בנושא מדידה והלימות הון - הון פיקוחי, כך שתאגידים בנקאיים ידרשו, החל מיום 1 בינואר 2022, לנכות מהון עצמי רובד 1 סכומים בגין הלוואות לדיור שמסווגות לאורך זמן כהלוואות שאינן צוברות. במסגרת חוזר זה גם בוטלה בין היתר הדרישה לחישוב הפרשה קבוצתית בשיעור מזערי של 0.35% בגין הלוואות לדיור וכן בוטלה הדרישה לחישוב הפרשה מזערית לפי שיטת עומק הפיגור.

ההוראות החדשות יישמו מיום 1 בינואר 2022. בהתאם להוראות המעבר שפרסם הפיקוח על הבנקים, אם כתוצאה מהיישום לראשונה יחול קיטון בהון עצמי רובד 1 של הבנק, ניתן יהיה להוסיף באופן חלקי בהון עצמי רובד 1 (כלומר להוסיף חזרה להון עצמי רובד 1) את הקיטון בהון העצמי רובד 1 שירשם במועד היישום לראשונה, וזאת על פני שלוש שנים (תוספת של 75% בשנת היישום לראשונה, עם קיטון של 25% מדי שנה, עד לתוספת של 0% ב-1 בינואר של שנת היישום הרביעית).

הבנק ממשיך לבחון את השפעת יישום ההוראות החדשות על דוחותיו הכספיים ולהיערך ליישום הכללים החדשים, ולפיכך לא ניתן לאמוד בשלב זה באופן מהימן את השפעתם הצפויה.

למידע נוסף בגין יישום כללי חשבונאות בנושא הפסדי אשראי צפויים ראה [ביאור 2.3.1](#).

להלן ניתוח רגישות לגורמים העיקריים המשפיעים על הלימות ההון של קבוצת לאומי

- שינוי היקף נכסי סיכון - נכסי הסיכון של לאומי מסתכמים ליום 30 ביוני 2021 בכ-350.6 מיליארד ש"ח. כל גידול של 1 מיליארד ש"ח בנכסי הסיכון, יקטין את יחס הון עצמי רובד 1 ויחס הון כולל בכ-0.03% ו-0.04% בהתאמה.
- שינוי הון עצמי רובד 1 - הון עצמי רובד 1 ליום 30 ביוני 2021 מסתכם בכ-42.0 מיליארד ש"ח. קיטון ב-100 מיליון ש"ח בהון עצמי רובד 1, יקטין את יחס הון עצמי רובד 1 ויחס הון כולל בכ-0.03%.
- שינוי בשער החליפין - פיחות של 1% בשער החליפין של השקל מול כל המטבעות יקטין את יחס הון עצמי רובד 1 ואת יחס ההון הכולל בכ-0.02%.
- התחייבויות בדבר זכויות עובדים - ההתחייבות האקטוארית לעובדים מהוונת על פי ממוצע נע של שמונה רבעונים של תשואות השוק המושפעות מעקום אג"ח ממשלת ישראל ומרווח אג"ח קונצרני AA בארה"ב. שינוי של 0.1% לאורך עקום הריבית להיוון, בהנחה שהעקום עולה ויורד בצורה אחידה, משמעותה השפעה מצטברת של כ-0.06% ביחס הון עצמי רובד 1 וביחס ההון הכולל. מזה על פי חישוב ממוצע נע לשמונה רבעונים, השפעה של כ-0.01% ביחס הון עצמי רובד 1 וביחס ההון הכולל, לרבעון השוטף.

המידע הנ"ל לגבי הלימות ההון וניהולה מתייחס לפעולות עתידיות של הבנק, והוא בגדר "מידע צופה פני עתיד". למשמעות מושג זה ראה פרק [מידע צופה פני עתיד](#).

יחס מינוף

יחס המינוף מחושב באחוזים ומוגדר כמדידת ההון הרגולטורי מחולק במדידת החשיפה. ההון הרגולטורי לצורך מדידת יחס המינוף הוא הון רובד 1 כהגדרתו בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202, בהתאם להתאמות פיקוחיות לעניין חישוב ההון. מדידת החשיפה של תאגיד בנקאי היא סכום החשיפות המאזניות, החשיפות לנגזרים, החשיפות לעסקאות מימון ניירות ערך ופריטים חוץ מאזניים. יחס המינוף הינו מדד משלים ליחס ההון ומהווה מגבלה נוספת על רמת המינוף של המגזר הבנקאי.

יחס המינוף עשוי להיות מושפע מהשינויים בהון הרגולטורי של הבנק. בין היתר, בחישוב יחס המינוף הובאה בחשבון השפעה של יישום תכנית ההתייעלות והתאמות מיישום ריבית ההיוון המחושבת על פני ממוצע נע של תשואת השוק, לתקופה של שמונה רבעונים שהסתיימה במועד הדיווח, בקשר להתחייבויות אקטואריות מסוימות.

31 בדצמבר		30 ביוני	
2020	2020	2021	
במיליוני ש"ח			
בנתוני המאוחד			
הון רובד 1			
39,262	37,475	42,014	
סך החשיפות			
597,538	557,459	651,119	
יחס מינוף			
יחס מינוף			
6.57%	6.72%	6.45%	
יחס מינוף מזערי הנדרש על ידי הפיקוח על הבנקים ^(א)			
5.50%	6.00%	5.50%	

למידע נוסף בנושא הלימות הון ומינוף ראה [ביאור 9](#).

(א) למידע נוסף אודות התאמות להוראת השעה בנושא יחס המינוף, ראה סעיף [התאמות להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 250](#) לעיל.

יחס המינוף ב-30 ביוני 2021 הינו 6.45%, ירידה של כ-0.12% לעומת 31 בדצמבר 2020. הירידה נובעת מעלייה בחשיפה המאזנית (בעיקר מאשראי לציבור ומזומנים ופיקדונות בבנקים).

מגזרי פעילות - גישת ההנהלה

דיווח מגזרי פעילות על פי גישת ההנהלה מציג את תוצאות הבנק בחלוקה לקווי עסקים, בהתאם למבנה הארגוני של הבנק. קווי העסקים מתמחים במתן שירות למגזרי לקוחות בעלי מאפיינים וצרכים דומים.

למידע נוסף בדבר קווי עסקים בגישת הנהלה ראה פרק [מגזרי פעילות בדוחות הכספיים לשנת 2020](#).

להלן תמצית תוצאות הפעילות לפי גישת הנהלה

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2021												
בנק	אנשים פרטיים	עסקים קטנים	משכנתאות	סך הכל בנקאית	מסחרית	עסקית	נדל"ן	שוקי הון	אחר והתאמות	חברות בנות בארץ	חברות בנות בחו"ל	סך הכל
במיליוני ש"ח												
הכנסות ריבית, נטו:												
מחיצוניים	234	264	1,051	1,549	347	269	283	55	6	25	240	2,774
בינמגזרי	233	19	(715)	(463)	(9)	(100)	(54)	625	(1)	-	2	-
הכנסות ריבית, נטו	467	283	336	1,086	338	169	229	680	5	25	242	2,774
הכנסות שאינן מריבית	343	110	6	459	114	56	78	241	60	463	61	1,532
סך כל ההכנסות	810	393	342	1,545	452	225	307	921	65	488	303	4,306
הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	4	(33)	(10)	(39)	(40)	(87)	(5)	19	(6)	3	(3)	(158)
סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות	690	244	82	1,016	182	63	36	104	214	54	189	1,858
רווח (הפסד) לפני מס	116	182	270	568	310	249	276	798	(143)	431	117	2,606
הפרשה למס	39	62	92	193	106	85	94	272	69	104	27	950
רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק	77	120	178	375	204	164	182	527	(212)	348	79	1,667

להלן תמצית תוצאות הפעילות לפי גישת הנהלה (המשך)

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2020												
סך הכל	חברות בנות כח"ל	חברות בנות בארץ	אחר והתאמות	שוקי הון	נדל"ן	עסקית	מסחרית	סך הכל בנקאית	משכנתאות	עסקים קטנים	אנשים פרטיים	בנק
												במיליוני ש"ח
הכנסות ריבית, נטו:												
2,121	238	21	-	112	203	256	270	1,021	488	275	258	מחיצוניים
-	(8)	2	7	101	(29)	(83)	18	(8)	(209)	5	196	בינמגזרי ^(א)
2,121	230	23	7	213	174	173	288	1,013	279	280	454	הכנסות ריבית, נטו
1,481	62	44	3	687	78	53	101	453	12	113	328	הכנסות שאינן מריבית ^(א)
3,602	292	67	10	900	252	226	389	1,466	291	393	782	סך כל ההכנסות
875	59	3	(17)	(9)	57	104	134	544	108	266	170	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
1,669	176	38	205	95	30	56	158	911	58	233	620	סך כל הוצאות התפעוליות והאחרות
1,058	57	26	(178)	814	165	66	97	11	125	(106)	(8)	רווח (הפסד) לפני מס
359	11	(3)	(42)	278	56	23	33	3	42	(36)	(3)	הפרשה (הטבה) למס
694	40	30	(136)	536	109	43	64	8	83	(70)	(5)	רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק

(א) החל מרבעון ראשון 2021 הוחלט על הקצאת חלק מהותי מפעילות ניהול הנכסים וההתחייבויות למרכזי הרווח השונים. על מנת להציג מידע בר השוואה בוצע סיווג מחדש למספרי השוואה.

להלן תמצית תוצאות הפעילות לפי גישת הנהלה (המשך)

לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2021												
סך הכל	חברות בנות בחו"ל	חברות בנות בארץ	בנק									
			אחר והתאמות	שוקי הון	נדל"ן	עסקית	מסחרית	סך הכל בנקאית	משכנתאות	עסקים קטנים	אנשים פרטיים	במיליוני ש"ח
הכנסות ריבית, נטו:												
5,122	473	48	7	148	517	541	675	2,713	1,664	529	520	מחיצוניים
-	3	1	(1)	843	(72)	(180)	(13)	(581)	(1,012)	33	398	בינמגזרי
5,122	476	49	6	991	445	361	662	2,132	652	562	918	הכנסות ריבית, נטו
2,906	122	571	149	629	156	113	227	939	10	223	706	הכנסות שאינן מריבית
8,028	598	620	155	1,620	601	474	889	3,071	662	785	1,624	סך כל ההכנסות
(370)	13	4	-	55	(126)	(155)	(44)	(117)	(25)	(85)	(7)	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
3,697	369	102	428	207	65	137	371	2,018	157	480	1,381	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
4,701	216	514	(273)	1,358	662	492	562	1,170	530	390	250	רווח (הפסד) לפני מס
1,703	49	124	81	464	226	168	192	399	181	133	85	הפרשה למס
3,007	147	417	(354)	896	436	324	370	771	349	257	165	רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק
יתרות ליום 30 ביוני 2021												
315,233	22,596	786	5,225	10,260	36,822	41,043	47,642	150,859	97,212	24,650	28,997	אשראי לציבור, נטו
487,082	26,427	-	3	103,924	12,384	28,543	82,287	233,514	-	49,430	184,084	פיקדונות הציבור
1,337,813	18,383	347,785	27,481	673,259	1,854	10,765	30,309	227,977	-	22,119	205,858	נכסים בניהול

להלן תמצית תוצאות הפעילות לפי גישת הנהלה (המשך)

לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2020												
סך הכל	חברות כנות בחו"ל	חברות כנות בארץ	בנק									
			אחר והתאמות	שוקי הון	נדל"ן	עסקית	מסחרית	סך הכל בנקאית	משכנתאות	עסקים קטנים	אנשים פרטיים	
במיליוני ש"ח												
הכנסות ריבית, נטו:												
4,290	501	70	-	307	395	448	522	2,047	885	584	578	מחיצוניים
-	(17)	8	9	(6)	(55)	(108)	79	90	(328)	17	401	בינמגזרי ^(א)
4,290	484	78	9	301	340	340	601	2,137	557	601	979	הכנסות ריבית, נטו
1,727	133	52	1	74	159	120	221	967	24	241	702	הכנסות שאינן מריבית ^(א)
6,017	617	130	10	375	499	460	822	3,104	581	842	1,681	סך כל ההכנסות
1,735	106	8	(24)	(4)	94	442	256	857	144	424	289	הוצאות (הכנסות) בנין הפסדי אשראי
3,472	385	88	413	194	60	112	300	1,920	120	494	1,306	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
810	126	34	(379)	185	345	(94)	266	327	317	(76)	86	רווח (הפסד) לפני מס
320	27	2	(60)	63	118	(32)	91	111	108	(26)	29	הפרשה (הטבה) למס
462	84	19	(319)	122	227	(62)	175	216	209	(50)	57	רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק
יתרות ליום 30 ביוני 2020												
286,344	23,173	940	4,998	7,224	27,633	39,869	42,371	140,136	87,733	24,387	28,016	אשראי לציבור, נטו
416,956	24,089	-	4	82,050	7,233	22,022	61,070	220,488	-	44,331	176,157	פיקדונות הציבור
1,090,685	17,104	313,423	15,372	532,251	1,559	9,825	21,656	179,495	-	15,233	164,262	נכסים בניהול

(א) החל מרבעון ראשון 2021 הוחלט על הקצאת חלק מהותי מפעילות ניהול הנכסים וההתחייבויות למרכזי הרווח השונים. על מנת להציג מידע בר השוואה בוצע סיווג מחדש למספרי השוואה.

להלן תמצית תוצאות הפעילות לפי גישת הנהלה (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2020												
סך הכל	חברות בנות בחו"ל	חברות בנות בארץ	בנק									
			אחר והתאמות	שוקי הון	נדל"ן	עסקית	מסחרית	סך הכל בנקאית	משכנתאות	עסקים קטנים	אנשים פרטיים	
במיליוני ש"ח												
הכנסות ריבית, נטו:												
8,723	938	128	-	510	834	880	1,118	4,315	2,047	1,142	1,126	מחיצוניים
-	(2)	7	-	287	(111)	(205)	103	(79)	(891)	38	774	בימגזר ^(א)
8,723	936	135	-	797	723	675	1,221	4,236	1,156	1,180	1,900	הכנסות ריבית, נטו
4,366	263	254	127	879	312	244	428	1,859	38	459	1,362	הכנסות שאינן מריבית ^(א)
13,089	1,199	389	127	1,676	1,035	919	1,649	6,095	1,194	1,639	3,262	סך כל ההכנסות
2,552	282	4	(33)	(18)	210	762	352	993	178	482	333	הוצאות (הכנסות) בנין הפסדי אשראי
7,046	778	190	871	382	125	227	667	3,806	245	951	2,610	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
3,491	139	195	(711)	1,312	700	(70)	630	1,296	771	206	319	רווח (הפסד) לפני מס
1,356	39	41	(45)	448	239	(24)	215	443	264	70	109	הפרשה (הטבה) למס
2,102	80	139	(666)	866	461	(46)	415	853	507	136	210	רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק
יתרות ליום 31 בדצמבר 2020												
295,341	21,842	790	5,339	8,700	31,559	39,389	44,626	143,096	91,313	24,253	27,530	אשראי לציבור, נטו
447,031	22,388	-	5	90,938	10,149	28,390	65,775	229,386	-	47,710	181,676	פיקדונות הציבור
1,177,655	16,529	312,520	21,484	585,627	2,336	10,043	25,909	203,207	-	19,455	183,752	נכסים בניהול

(א) החל מרבעון ראשון 2021 הוחלט על הקצאת חלק מהותי מפעילות ניהול הנכסים וההתחייבויות למרכזי הרווח השונים. על מנת להציג מידע בר השוואה בוצע סיווג מחדש למספרי השוואה.

מגזרי פעילות פיקוחיים

לגבי תיאור מגזרי הפעילות העיקריים ראה פרק [מגזרי פעילות פיקוחיים כדוחות הכספיים לשנת 2020](#).

להלן תמצית הפעילות לפי מגזרי פעילות פיקוחיים

שלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2021											
פעילות ישראל	משקי בית										
סך הכל	פעילות חו"ל	הלוואות לדיור									
		אחר	ניהול פיננסי	גופים מוסדיים	עסקים גדולים	עסקים בינוניים	עסקים קטנים וזעירים	בנקאות פרטית	אחר		
במיליוני ש"ח											
2774	245	1	861	12	387	189	444	10	347	278	הכנסות ריבית, נטו
1532	59	56	668	45	139	78	198	43	230	16	הכנסות שאינן מריבית
4306	304	57	1,529	57	526	267	642	53	577	294	סך כל ההכנסות
(158)	(2)	-	(15)	(1)	(49)	(22)	(65)	-	4	(8)	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
1,858	189	176	88	58	111	112	395	24	624	81	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
2,606	117	(119)	1,456	-	464	177	312	29	(51)	221	רווח (הפסד) לפני מס
950	27	(19)	525	-	168	64	114	10	(18)	79	הפרשה (הטבה) למס
1,667	79	(100)	953	-	296	113	198	19	(33)	142	רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק

שלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2020											
פעילות ישראל	משקי בית										
סך הכל	פעילות חו"ל	הלוואות לדיור									
		אחר	ניהול פיננסי	גופים מוסדיים	עסקים גדולים	עסקים בינוניים	עסקים קטנים וזעירים	בנקאות פרטית	אחר		
במיליוני ש"ח											
2,121	230	(4)	322	11	346	166	431	14	365	240	הכנסות (הוצאות) ריבית, נטו
1,481	64	6	709	51	126	67	185	35	221	17	הכנסות שאינן מריבית
3,602	294	2	1,031	62	472	233	616	49	586	257	סך כל ההכנסות
875	58	-	(6)	(7)	147	110	320	-	146	107	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
1,669	176	178	70	56	91	102	351	17	569	59	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
1,058	60	(176)	967	13	234	21	(55)	32	(129)	91	רווח (הפסד) לפני מס
359	11	(70)	352	4	74	10	(18)	11	(47)	32	הפרשה (הטבה) למס
694	43	(106)	616	9	160	11	(37)	21	(82)	59	רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק

להלן תמצית הפעילות לפי מגזרי פעילות פיקוחיים (המשך)

לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2021											
סך הכל	פעילות חו"ל	פעילות ישראל									
		משקי בית									
		אחר	ניהול פיננסי	גופים מוסדיים	עסקים גדולים	עסקים בינוניים	עסקים קטנים וזעירים	בנקאות פרטית	אחר	הלוואות לדיר	
5,122	479	(1)	1,365	25	761	376	873	21	681	542	הכנסות (הוצאות) ריבית, נטו הכנסות שאינן מריבית
2,906	120	115	1,152	91	280	156	403	85	475	29	סך כל ההכנסות (הוצאות) הכנסות שאינן מריבית
8,028	599	114	2,517	116	1,041	532	1,276	106	1,156	571	סך כל ההכנסות (הוצאות) הכנסות שאינן מריבית
(370)	14	-	9	(1)	(185)	(63)	(108)	-	(8)	(28)	בגין הפסדי אשראי סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
3,697	369	348	174	115	213	229	792	50	1,251	156	רווח (הפסד) לפני מס
4,701	216	(234)	2,334	2	1,013	366	592	56	(87)	443	הפרשה (הטבה) למס
1,703	49	(47)	837	-	368	134	216	20	(33)	159	רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק
3,007	147	(187)	1,526	2	645	232	376	36	(54)	284	

יתרה ליום 30 ביוני 2021											
320,300	22,998	-	-	2,732	84,771	31,505	54,713	388 ^(א)	26,955	96,238	אשראי לציבור, ברוטו
487,082	26,427	-	-	94,099	77,868	58,298	82,707	25,923	121,760	-	פיקדונות הציבור

לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2020											
סך הכל	פעילות חו"ל	פעילות ישראל									
		משקי בית									
		אחר	ניהול פיננסי	גופים מוסדיים	עסקים גדולים	עסקים בינוניים	עסקים קטנים וזעירים	בנקאות פרטית	אחר	הלוואות לדיר	
4,290	484	(6)	478	50	688	363	942	37	775	479	הכנסות (הוצאות) ריבית, נטו הכנסות שאינן מריבית
1,727	132	8	77	125	265	150	392	74	472	32	סך כל ההכנסות (הוצאות) הכנסות שאינן מריבית
6,017	616	2	555	175	953	513	1,334	111	1,247	511	סך כל ההכנסות (הוצאות) הכנסות שאינן מריבית
1,735	105	-	1	(2)	533	210	517	-	233	138	בגין הפסדי אשראי סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
3,472	385	350	143	112	186	208	734	40	1,193	121	רווח (הפסד) לפני מס
810	126	(348)	411	65	234	95	83	71	(179)	252	הפרשה (הטבה) למס
320	27	(99)	178	23	81	35	27	25	(65)	88	רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק
462	84	(249)	220	42	153	60	56	46	(114)	164	

יתרה ליום 30 ביוני 2020											
290,977	23,507	-	-	1,037	73,851	28,756	50,260	289 ^(א)	26,728	86,549	אשראי לציבור, ברוטו
416,956	24,089	-	-	74,774	59,298	43,775	71,429	26,324	117,267	-	פיקדונות הציבור

(א) כולל יתרת הלוואות לדיר ליום 30 ביוני 2021 בסך 154 מיליון ש"ח, וליום 30 ביוני 2020 בסך 94 מיליון ש"ח.

להלן תמצית הפעילות לפי מגזרי פעילות פיקוחיים (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2020											
סך הכל	פעילות חו"ל	פעילות ישראל									
		משקי בית									
		אחר	ניהול פיננסי	גופים מוסדיים	עסקים גדולים	עסקים בינוניים	עסקים קטנים וזעירים	בנקאות פרטית	אחר	הלוואות לדיור	
במיליוני ש"ח											
8,723	936	(6)	1,202	73	1,441	724	1,802	57	1,499	995	הכנסות (הוצאות) ריבית, נטו
4,366	263	22	1,127	207	549	290	773	151	923	61	הכנסות שאינן מריבית
13,089	1,199	16	2,329	280	1,990	1,014	2,575	208	2,422	1,056	סך כל ההכנסות
2,552	282	-	(29)	(1)	1,001	285	569	-	271	174	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
7,046	778	717	321	231	376	421	1,531	83	2,345	243	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
3,491	139	(701)	2,037	50	613	308	475	125	(194)	639	רווח (הפסד) לפני מס
1,356	39	(229)	804	19	219	117	177	47	(73)	236	הפרשה (הטבה) למס
2,102	80	(472)	1,220	31	394	191	298	78	(121)	403	רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק
יתרה ליום 31 בדצמבר 2020											
300,631	22,266	-	-	4,386	77,154	29,502	50,658	(א) 320	26,212	90,133	אשראי לציבור, ברוטו
447,031	22,388	-	-	80,499	72,512	47,145	77,259	26,082	121,146	-	פיקדונות הציבור

(א) כולל יתרת הלוואות לדיור ליום 31 בדצמבר 2020 בסך 103 מיליון ש"ח.

חברות מוחזקות עיקריות

קבוצת לאומי פועלת בארץ ובחו"ל באמצעות חברות בנות שהינן: בנקים, חברות למימון וחברות לשירותים פיננסיים. כמו כן משקיעה הקבוצה בתאגידים ריאליים העוסקים בפעילות לא בנקאית.

סך כל השקעות הבנק בחברות מוחזקות (כולל השקעות בשטרי הון) הסתכם ב-30 ביוני 2021 בכ-11,356 מיליון ש"ח בהשוואה ל-10,818 מיליון ש"ח ב-31 בדצמבר 2020 והתרומה של החברות המוחזקות במחצית הראשונה של 2021 לרווח הנקי של הקבוצה הסתכמה ברווח בסך 584 מיליון ש"ח לעומת רווח בסך 34 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

חברות מאוחדות בארץ

סך כל השקעות הבנק (כולל השקעות בשטרי הון) בחברות המאוחדות בארץ הסתכם ב-30 ביוני 2021 ב-7,654 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-7,243 מיליון ש"ח ב-31 בדצמבר 2020. התרומה של החברות המאוחדות בארץ לרווח הנקי של הקבוצה הסתכמה במחצית הראשונה של 2021 ברווח בסך 417 מיליון ש"ח, בהשוואה לרווח בסך 19 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

לאומי פרטנרס בע"מ

בהמשך להגדלת היקף ההשקעות הריאליות בקבוצת לאומי וכחלק מהליך שינוי מבני בשנת 2020, בחודש מרס 2021 הנפיקה לאומי פרטנרס שטרי הון ללאומי אחזקות פיננסיות בע"מ בסך כולל של 885 מיליון ש"ח. השטרות אינם נושאים ריבית ו/או הצמדה ויפרעו לפי דרישת לאומי אחזקות פיננסיות אך בכל מקרה לא לפני חלוף 5 שנים ממועד ההנפקה.

ביום 19 ביולי 2020 הודיע בנק ישראל לבנק כי בנוגע למגבלה הקבוצתית על ההשקעות הריאליות, על הבנק לפעול בהתאם לתיאבון הסיכון שיקבע בנושא, בכפוף להליכי בחינה ואתגור שיבוצעו על ידי קווי ההגנה לרבות הביקורת הפנימית ובכפוף לעמידה במגבלת השקעות ראליות, בהתאם לסעיף 23'א לחוק הבנקאות רישוי.

למידע נוסף ראה פרק [חברות מוחזקות עיקריות בדוחות הכספיים לשנת 2020](#).

מכירת מניות ריטיילורס

ביום 13 במאי 2021 מימשה לאומי פרטנרס בע"מ אופציה שהוקצתה לה בד בבד עם השקעתה בחברת ריטיילורס בע"מ. הרווח לפני מס שהבנק רשם ברבעון השני לשנת 2021 בגין המניות שנמכרו ובגין שערור המניות שנותרו הסתכם בכ-118 מיליון ש"ח.

למידע נוסף ראה [ביאור 1.16](#).

מכירת מניות איירונסורס

ביום 28 ביוני 2021 מכרה לאומי פרטנרס, 1,290,230 מניות של חברת איירונסורס בע"מ במסגרת מיזוג של איירונסורס עם חברת SPAC, והפיכת איירונסורס לחברה נסחרת בבורסת ניו-יורק. ללאומי פרטנרס נשארה, לאחר השלמת המיזוג ומכירת המניות האמורה לעיל, החזקה במניות איירונסורס בשיעור של כ-0.75%. על מניות אלו חלות הוראות חסימה חוזיות למשך 6 חודשים החלות על בעלי מניות של איירונסורס.

הרווח לפני מס שהבנק רשם ברבעון השני לשנת 2021 בגין המניות שנמכרו (בהתבסס על מחיר המניות במיזוג) ובגין שערור המניות שנותרו הסתכם בכ-264 מיליון ש"ח. בתקופה שלאחר תאריך המאזן ועד סמוך למועד פרסום הדוח הכספי, רשמה המניה ירידות שערים של כ-17%.

למידע נוסף ראה [ביאור 1.16](#).

הסכם השקעה בארשי

ביום 28 ביוני 2021 התקשרה לאומי פרטנרס בע"מ עם חברת אורשי גש בע"מ (להלן: "אורשי") ובעלי השליטה באורשי (להלן: "בעלי השליטה"), בהסכם לרכישת 20% ממניותיה של אורשי בתמורה לסך של כ-40 מיליון ש"ח (בדרך של הקצאה פרטית ושל רכישת מניות מבעלי השליטה).

עם חתימת הסכם ההשקעה קיבל הבנק, ללא תמורה, אופציה לרכישת 55% ממניותיה של אורשי, אשר תהיה ניתנת למימוש לאחר שלוש עד ארבע וחצי שנים ממועד השלמת ההשקעה, וזאת כנגד תמורה שתיקבע לפי שווי חברה של 429 מיליון ש"ח או 525 מיליון ש"ח, בהתאם למועד המימוש ("האופציה הראשונה").

במועד מימוש האופציה הראשונה תעמוד לבנק אופציה נוספת לרכוש את יתרת מניותיהם של בעלי השליטה (25%), אשר תהיה ניתנת למימוש בכל עת במהלך 18 חודשים ממועד מימוש האופציה הראשונה כנגד תמורה שתיקבע לפי שווי החברה ("האופציה השנייה"). במקרה שהבנק לא יממש את האופציה השנייה, תעמוד לבעלי השליטה אופציה למכור לבנק את כל מניותיהם באורשי, כנגד תמורה בסך השווה ל-90% מתמורת מימוש האופציה השנייה. אופציה זו תהיה ניתנת למימוש במשך 180 ימים החל מסיום תקופת האופציה השנייה.

השלמת עסקת ההשקעה וכן מימוש האופציה הראשונה כפופים להתקיימותם של תנאים מתלים, לרבות קבלת אישורים רגולטוריים מתאימים.

למידע נוסף ראה [ביאור T.16](#).

חברות מאוחדות בחו"ל

סך כל ההשקעות של הבנק (כולל השקעות בשטרי הון) בשלוחות בחו"ל ב-30 ביוני 2021 הסתכם ב-3,671 מיליון ש"ח בהשוואה ל-3,543 מיליון ש"ח בסוף 2020.

התרומה של השלוחות בחו"ל לרווח הנקי בשקלים של הקבוצה במחצית הראשונה של 2021 הסתכמה ברווח בסך 165 מיליון ש"ח לעומת רווח בסך 15 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

במהלך חודש מרס 2021 התקבל אישור מהרגולטור הסיני לסגירת הנציגות שהפעיל הבנק בסין. הסגירה המלאה של הנציגות הושלמה במהלך חודש מאי 2021.

למידע נוסף בנוגע לתביעות משפטיות ונושאים אחרים הקשורים לחברות מאוחדות ראה [ביאור 10](#).

בנק לאומי ארה"ב

בהמשך לדיווח מידי שפרסם הבנק ביום 22 בינואר 2018, במסגרת ההסכם להכנסת שותפים אסטרטגיים ל-BLUSA (באמצעות מכירת 15% מהון המניות של Bank Leumi Corporation, המחזיק בשליטה מלאה ב-BLUSA) ("העסקה") החל מחלוף ארבע שנים ממועד השלמת העסקה ועד חמש שנים מהמועד כאמור, אם המניות הנרכשות לא תהיינה סחירות עד אותו מועד, ובכפוף לתנאים נוספים, תהיה לשותפים האסטרטגיים Put Option כלפי הבנק במסגרתה יהיו רשאים לדרוש מהבנק לרכוש את מלוא המניות בחזרה, והבנק יהיה רשאי להיענות לאופציה ולרכוש את המניות או להקצות להם מניות של הבנק, לפי בחירתו של הבנק.

מאז ביצוע העסקה, הבנק בוחן אפשרויות לביצוע האמור לעיל, לרבות בחינת מהלכים שיביאו להסחרת המניות כאמור, אולם בחינות כאמור לא הובילו, בשלב זה, לקבלת החלטה לבצע עסקה או הנפקה כלשהם.

למידע נוסף ראה דיווח מידי מיום 5 במאי 2021 (מספר אסמכתא: 078237-01-2021).

החשיפה לסיכונים ודרכי ניהולם

פרק זה נכתב בפירוט רב [בדוח הדירקטוריון והנהלה ליום 31 בדצמבר 2020 ובדוח על הסיכונים לשנת 2020](#) על כן יש לקרוא את הפרק בהמשך לכתוב בדוחות אלו.

הפעילות העסקית של הבנק כרוכה בניהול סיכונים פיננסיים ושיאנים פיננסיים. הסיכונים הפיננסיים המרכזיים אותם מנהל הבנק הינם: סיכונים אשראי שהינם אינטגרליים בעיסוק הליכה של הבנק וכן סיכונים שוק ונזילות. לצד ניהול הסיכונים הפיננסיים, פעילות הבנק כרוכה בסיכונים שאינם פיננסיים אשר ניהולם הינו תנאי הכרחי לעמידה במטרות השוטפות ובמטרות ארוכות הטווח של הקבוצה. בין סיכונים אלה נכללים סיכונים תפעוליים, לרבות סיכונים טכנולוגיים וסייבר, סיכון גולציה, סיכון ציות, סיכון משפטי, סיכון מוניטין, סיכון אסטרטגי, סיכון מודלים, סיכון סביבתי, סיכון הבנקאות ההוגנת (conduct) וסיכון מאקרו-כלכלי.

אסטרטגיית ניהול הסיכונים בלאומי הינה שמירה על יציבות הקבוצה ותמיכה בהשגת היעדים העסקיים. מטרות אלו מושגות תוך עמידה בתיאבון הסיכון שהוגדר, במדיניות ובמגבלות הנגזרות מהם, אשר יוצרים גבולות גזרה לפעילות העסקית. מסגרת ניהול הסיכונים כוללת מנגנונים לזיהוי סיכונים ואמידתם, הגדרת מבנה ארגוני ותחומי אחריות לניהולם לרבות מנגנוני בקרה ודיווח נאותים.

בבנק מתבצעת פעילות מתמדת לשדרוג תשתית ניהול הסיכונים וניתוח תמונת הסיכון, דבר המאפשר קבלת החלטות באופן מושכל.

במהלך התקופה המדווחת לא חלו שינויים מהותיים בסיכונים וברמת חומרתם ביחס לטבלה שפורסמה בדוח הדירקטוריון והנהלה ליום 31 בדצמבר 2020 למעט הסיכון התפעולי. ברבעון זה הוחלט על הפרדת ההערכה של סיכון הסייבר והסיכון התפעולי לאור ייחודיות הסיכון והשלכותיו. סיכון הסייבר ממשיך להיות מוערך כבינוני-גבוה והסיכון התפעולי מוערך כבינוני, כלומר הפחתה ברמה אחת בחומרת הסיכון התפעולי מ"בינונית גבוהה" ל"בינונית", כתוצאה מיציבות הסביבה התפעולית בדגש על התמודדות עם משבר הקורונה.

סיכוני ישראל

אשראי הינו פעילות ליבה מרכזית של הבנק והקבוצה, המתקיימת באופן מבוזר במספר קווי עסקים.

סיכון האשראי הינו סיכון של הבנק להפסד כתוצאה מהאפשרות שצד נגדי לא יעמוד בהתחייבויותיו כלפי התאגיד הבנקאי כפי שסוכמו.

פעילויות היוצרות סיכון אשראי כוללות סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות: אשראי לציבור, אשראי לבנקים, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים, השקעות באגרות חוב וחשיפות בגין פעילות בנגזרים.

הבנק מיישם מדיניות כוללת לניהול סיכון האשראי בהתאם לנדרש בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 311 בנושא ניהול סיכון אשראי ובהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 314 בנושא הערכה נאותה של סיכוני אשראי ומדידה נאותה של חובות, ובכלל זה האחריות של ההנהלה והדיסקטוריון. כמו כן, הבנק מקפיד על ניהול הסיכון בהתאם להנחיות ודרישות נוספות שנכללות בהוראות הפיקוח על הבנקים תוך יישום ממשל תאגידי שכולל שלושה "קווי הגנה".

במסגרת ניהול סיכוני אשראי מנטר הבנק את איכות תיק האשראי, לרבות נאותות כוללת של הפרשה להפסדי אשראי לכיסוי ההפסדים הגלומים בתיק האשראי, ריכוזיות תיק האשראי ופעילות לפי מוצרים עיקריים, כגון: אשראי לענף בינוי ונדל"ן, הלוואות לדיר, אשראי לאנשים פרטיים ואשראי ממונף.

במהלך התקופה המדווחת בוצעו התאמות בניהול סיכון האשראי ובתיאבון הסיכון. לא חלו שינויים מהותיים במבנה הממשל התאגידי הקשור לסיכון אשראי.

השפעת משבר הקורונה

התרחבות הפעילות הכלכלית במשק נמשכה ברבעון השני ביחד עם הסרה של מרבית הגבלות הקורונה על רקע המשך העלייה בשיעורי ההתחסנות ושמירת שיעורים נמוכים של תחלואה קשה. האינדיקטורים הכלכליים מצביעים על המשך התאוששות בפעילות הכלכלית, אולם תוך האטה מסוימת ביחס לקצב ההתאוששות ברבעון ראשון 2021.

לעומת התקופה שהמשק פעל תחת מגבלות, בחינה של הפעילויות לפי ענפי משק ביחס לתחילת המשבר, מצביעה על המשך התאוששות כלכלית ניכרת במרבית ענפי הפעילות, אם כי, הענפים שנפגעו מהמשבר באופן משמעותי ביותר, עדיין מצויים בפער ניכר במידת ההתאוששות שלהם לעומת שאר ענפי המשק.

נכון למועד הדוח, העלייה בביקושים שאפיינה את סוף הרבעון הראשון ותחילת הרבעון השני התמתנה ברמתה בחלק מקווי העסקים.

ככל שהעלייה בתחלואה בתקופה שלאחר תאריך הדוח תמשיך להתפשט, הדבר עלול להוביל ליישומן של לפחות חלק מהגבלות הקורונה בין השאר על תנועת נוסעים מחו"ל/לחו"ל ותיירות נכנסת ויוצאת, וביחד עם הקושי בהחזרת חלק מהעובדים שהוצאו לחל"ת לשוק העבודה, אלו עלולים להאט את תהליך היציאה של המשק מהמשבר.

לאור אופיו המתמשך של המשבר, טרם ניתן לאמוד את עוצמת הפגיעה בתיק האשראי של הבנק, אם כי ראוי לציין כי רוב הלקוחות העסקיים והפרטיים להם נדחו חלויות, חזרו, בשלב זה, לשלם באופן סדיר.

הבנק ממשיך לבחון את הדרכים למתן סיוע ללקוחותיו שנקלעו למשבר זמני ואשר להערכת הבנק יצלחו את המשבר.

במסגרת זו מחודדים באופן שוטף דגשים בהעמדת אשראי ומתבצע ניטור ומעקב שוטף אחר מוקדי סיכון וההתפתחויות בשוק, תוך היערכות והתאמת הפעילות.

למידע נוסף ראה פרק [סיכוני ישראל בדוח הדיסקטוריון וההנהלה ליום 31 לדצמבר 2020](#).

ההכנסה מהפסדי אשראי במחצית הראשונה לשנת 2021 הסתכמה ב-370 מיליון ש"ח, בעיקר כתוצאה מגביות בתקופה המדווחת. הכנסה בשיעור של כ-0.08% נרשמה בהפרשה הקבוצתית. הפרשה להפסדי אשראי של הבנק מייצגת את אומדני הבנק. הפרשה זו מהווה אומדן המבוסס על שיקול דעת משמעותי שהופעל בתקופה המדווחת בסביבה משתנה המאופיינת בחוסר וודאות רבה.

תהליך ההפרשה כולל שלושה שלבים מרכזיים, אשר הותאמו לנסיבות המשבר:

- זיהוי ואיתור לווים בעלי אינדיקטורים שליליים, לרבות לווים אשר נפגעו ממשבר הקורונה, או פועלים בענפי משק אשר חשופים יותר להשפעות השליליות של המשבר. הבנק שם דגש רב על תהליכי חיתום אשראי קפדניים ופעילויות הניטור והליווי על מנת להבין את התפתחות הסיכונים הגלומים בתיק האשראי, להיערך מבעוד מועד ולבצע התאמות נדרשות. בתוך כך, עורך הבנק בחינה זהירה של הצורך להחמיר את דירוג הסיכון והסיווג של חובות שעלולים להיות מושפעים לרעה מהמשבר.
- ביצוע הוצאות להפסדי אשראי ביחס לחובות פגומים ברמה הפרטנית (Individual).

- ביצוע הפרשות המבטאות את ההפסד הצפוי לנכס ברמה הקבוצתית (Collective). במסגרת זו, מתבסס הבנק על מידע הקיים בידי, כגון: היקף המחיקות, פרופיל הסיכון של ענף המשק, סיווג החוב, תאבון הסיכון, תנאי הכלכלה וכיו"ב. בתהליך זה מושם דגש על השינוי במאפייני הסיכון של הלקוחות ושל ענפי המשק השונים ובהערכות הכלכליות, בהתייחס, בין היתר, לשיעור האבטלה והצמיחה. החמרה בכל אחד מפרמטרים אלה עלולה להביא להגדלת ההפרשה להפסדי אשראי, ולהפך. שיעור האבטלה על פי הגדרה רחבה של הלמ"ס (ההגדרה הרגילה בתוספת הנעדרים זמנית בשל חל"ת וירידה בשיעור ההשתתפות) הסתכם בחודש יוני 2021 בכ-9.0%, השיעור הנמוך מאז פרוץ המגיפה. נתוני המדד המשולב של בנק ישראל למחצית הראשונה של השנה, המהווים מדד לפעילות הכלכלית השוטפת (חלף נתוני התמ"ג למחצית הראשונה אשר טרם פורסמו במועד פרסום הדוח), מצביעים על התרחבות של כ-1.4% (רבעון שני בשנת 2021 מול רבעון רביעי בשנת 2020), בהשוואה לירידה של כ-1.9%, בתקופה המקבילה אשתקד. יתר על כן, רמת הפעילות הכלכלית לפי מדד זה גבוהה ברבעון השני 2021, מהרמה שהייתה ערב המשבר (רבעון ראשון 2020).

במסגרת תהליך כימות ההפרשה חושבו תרחישים המייצגים נסיבות ומצבים אשר לדעת ההנהלה הינם במנעד הסבירות, להם יוחסו משקלות לצורך כימות האומדן הטוב ביותר. יודגש כי בעטייה של אי הוודאות האופפת את הנסיבות הנוכחיות - ובהתאם - הקושי הקיים בזיהוי, הכרה ומדידה של הפסדי האשראי, אומדן הפסדי האשראי בצל המשבר הינו תוצאה של הנחות והערכות אשר בשלב זה קשה לקבוע את סבירותן. קושי זה מתגבר על רקע פעולות למיתון השפעות המשבר אשר עלולות לטשטש את השלכותיו על סיכון האשראי של הלקוחות, כגון: תשלומי החל"ת דמי האבטלה ותכניות הסיוע הממשלתי.

לאור אופיו המתמשך של המשבר, הבנק המשיך לבחון במהלך הרבעון השני של שנת 2021 את הפרמטרים המרכזיים בתהליך ההפרשה וביצע את העדכונים שנמצאו מתאימים, תוך מתן משקל, מחד, להתפתחויות החיוביות שנרשמו בתקופת הדוח בדמות הצלחתו של המבצע רחב היקף לחיסון האוכלוסייה והשפעתו החיובית על הורדת התחלואה הקשה ופתיחתו ההדרגתית של המשק לפעילות רחבה. ומאידך - לחוסר הוודאות ההולך וגובר בעת האחרונה בשל החששות האפידמיולוגיים על רקע העלייה בתחלואה והופעת וריאנטים חדשים, התפתחויות אשר עלולות להביא, כתלות במידת חומרתן, ליישום מחדש של חלק ממגבלות הקורונה וצמצום היקף הפעילות הכלכלית במשק. שינויים נוספים בהערכות, באומדנים ובתחזיות של ההנהלה יכולים להשפיע באופן משמעותי על ההפרשה להפסדי אשראי.

הערכות ותחזיות כלכליות ואחרות באשר למשך המשבר וחומרתו עלולות להשתנות באופן תכוף ומשמעותי, ולפיכך נתונות בחוסר וודאות גבוה. משכך, קשה להעריך או לצפות כיצד ישתנה מצב הלקוחות והתנהגותם. קשה להעריך כיצד שינויים פוטנציאליים במשתנה כלשהו עלולים להשפיע על ההפרשה להפסדי אשראי בכללותה, הואיל וההנהלה מתחשבת במנעד רחב של גורמים, מדדים ואינדיקטורים בתהליך גיבוש האומדן. ייתכן ששינויים במשתנים אלה לא יחולו באותו שיעור, או לא יהיו עקביים בהשפעתם על הרכיבים השונים של תיק האשראי. יתר על כן, שינויים עתידיים באומדן ההפרשה להפסדי אשראי יכולים לנבוע מגורמים שונים ומגוונים, כגון שינויים ביתרות האשראי, תמהיל האשראי הענפי, איכות הלווים, מחיקות, סיווגים חשבונאיים וכיוצא באלה.

למרות האמור לעיל, על מנת להמחיש את רגישות ההפרשה וכדי לבחון את ההשפעה האלטרנטיבית של הנחות והערכות אחרות, השתמש הבנק בתרחישים השונים אשר גובשו לצורך בסיס האומדן, והשווה אותם ליתרת ההפרשה שהוכרה במועד המאזן וכומתה על בסיס הקצאת משקלות לתרחישים אלה. במסגרת זו, הניח הבנק שבתרחיש אופטימי היקף הלקוחות החשופים למשבר אשר יחוו התדרדרות שתביא להחמרת סיווגם ו/או שיעור ההפרשה בגינם יהיה נמוך יותר ביחס לאומדנים בתרחיש הבסיס וזאת בהתבסס על שורה של משתנים שונים כמתואר לעיל, נסיבות שעשויות להיות מלוות בשיעור אבטלה נמוך מזה הקיים בהערכות הבסיס לצד שיעור צמיחה בשיעור גבוה יותר מזה שבהערכות הבסיס. מאידך, הניח הבנק באופן אלטרנטיבי כי בתרחיש פסימי היקף הלקוחות החשופים למשבר אשר יחוו התדרדרות שתביא להחמרת סיווגם ו/או שיעור ההפרשה בגינם יהיה גבוה יותר ביחס לאומדנים בתרחיש הבסיס בהתבסס על משתנים שונים כמתואר לעיל, נסיבות שעלולות להיות מלוות בשיעור אבטלה על פי הגדרתו הרחבה, אשר יוותר ברמה דו ספרתית בממוצע שנתי, לצד שיעור צמיחה נמוך יותר ביחס להערכות הבסיס. הבנק השווה את תוצאות שני התרחישים האלטרנטיביים המתוארים לעיל ליתרת ההפרשה להפסדי אשראי שהוכרה בדוחותיו הכספיים ליום 30 ביוני 2021. מבלי להתחשב בהשפעות של קיזוז או קורלציה, ההשפעה של האמור לעיל, באופן היפותטי, עשויה להביא להקטנה או להגדלה של ההפרשה להפסדי אשראי בכ-0.3 מיליארד ש"ח, כתלות בהנחות התרחיש.

ניתוח זה הינו סובייקטיבי במידה גבוהה ואינו מיועד, או מתיימר, להעריך שינויים עתידיים בהפרשה להפסדי אשראי מסיבות רבות, ביניהן:

- השפעות השינויים עלולות שלא להתנהג באופן ליניארי.
- קיימים קשרי גומלין, אשר עשויים להיות מהותיים, בין השינויים.
- המשבר השפיע על תחומים רבים במהירות, בעוצמה ובדפוס שלא נראו באחרונה בהיסטוריה, ולכן חוסר הוודאות מעיב על כל תהליך אמידה.

- שינויים משמעותיים בחומרת המשבר ובמשכו, המצב האפידמיולוגי, הופעתם של וריאנטים חדשים, ההשפעות של התמיכה הממשלתית, התפתחויות במישור הבריאותי ומהירות ההתאוששות יכולים להשפיע באופן משמעותי על אומדני ההפרשה, ללא קשר לרגישויות שהומחשו לעיל.

- קיום הפגיעה הכלכלית ויכולת הלקוח להתמודד עמה תלויים בגורמים רבים אשר אינם ברורים בשלב זה כל צרכם, ובכללם מהירות החזרה לשגרה, הצלחת מבצעי ההתחסנות לאורך זמן, התמודדות רפואית עם וריאנטים, יכולת עסקים ומשקי בית להתמודד ולהסתגל באמצעות שינוי דפוסי פעילות והתנהגות, תמיכת הממשלה, פעולות בנק ישראל וכיוצא באלה.

הבנק סבור שהאומדן הקיים הינו נאות במועד הדיווח. הואיל ושיקול דעת משמעותי הופעל במסגרת ניתוח זה, ייתכן שאחרים אשר יבצעו ניתוחים דומים יגיעו למסקנות שונות.

יובהר כי חוסר הוודאות לגבי אופן התפתחות המשבר והשלכותיו על הכלכלה הריאלית עדיין גבוהים, כך שההפרשה יכול שתשתנה - תגדל או תקטן - בעתיד בסכומים מהותיים בהתאם להתפתחויות ובעטיו של חוסר הוודאות כמתואר לעיל.

למידע נוסף, ראה [פרק סיכוני אשכנז בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 31 בדצמבר 2020](#).

חלק מהמידע המובא לעיל הינו "מידע צופה פני עתיד". למשמעות מושג זה והתוצאות הנובעות ממשמעות זו ראה פרק [מידע צופה פני עתיד](#).

שינויים בתנאי חובות במסגרת ההתמודדות עם משבר הקורונה

הבנק יישם במהלך שנת 2020 וברבעון הראשון של שנת 2021 את הנחיות בנק ישראל בנושא נגיף הקורונה ואימץ את המתווים האחידים שפרסם בנק ישראל עד כה לשינוי בתנאי הלוואות, בעיקר באמצעות דחיית תשלומים של אנשים פרטיים ולקוחות עסקיים.

בנפרד מהמתווים האחידים הנ"ל, החל מחודש אוגוסט 2020 הבנק אפשר בתנאים מסוימים, ללקוחות אשר שילמו את הלוואות הדיור שלהם כסידור, לקבל דחיה של תשלום קרן ההלוואה (גרייס חלקי) לתקופה של עד שנתיים.

למידע נוסף ראה פרק [סיכוני אשכנז בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 31 בדצמבר 2020 וליום 31 במרס 2021](#).

חלק הארי של יתרות החוב הרשומות של ההלוואות שאושרו בגין דחיות נכון למועד הדוח, שעדיין נמצאות בתקופת הדחיה ושיאין מסווגות בסיווג בעייתי, הוא לתקופה העולה על שישה חודשים.

בהתייחס לאשכנז צרכני אשכנז עסקי בשלושת המתווים הראשונים לדחיית תשלומים שהיו תקפים בשנת 2020, הדחיה נעשתה במתכונת של הארכת תקופת ההלוואה במנגנון של דחיית תשלום הקרן. במתווה הרביעי, שהחל ביום 1 בינואר 2021 והסתיים ב-31 במרס 2021 הדחיה נעשתה במתכונת של הלוואות לתקופה ארוכה יותר, כך שהחלות השוטפת הופחתה והייתה לא יותר מ-50% מהחלות המקורית.

בהלוואות לדיור ביחס לשלושת המתווים הראשונים לדחיית תשלומים שהיו תקפים בשנת 2020 מרבית דחיות התשלומים ניתנו במתכונת של גרייס מלא (קרן וריבית), כאשר התשלומים הנדחים, בתוספת ריבית והפרשי הצמדה, נפרסו על יתרת תקופת המשכנתא. במתווה הרביעי לדחיית תשלומים משכנתאות שהחל ב-1 בינואר 2021 והסתיים ב-31 במרס 2021 הדחיה נעשתה במתכונת של גרייס חלקי. כלומר דחיית התשלומים נקבעה ביחס לתשלום קרן ההלוואה בלבד, ולא לתשלומים על חשבון הריבית והפרשי הצמדה.

הרוב המכריע של מבקשי הדחיות נענה בחיוב.

הבנק עוקב אחר כלל לקוחותיו ובכלל זה גם אחר אוכלוסיית הלקוחות אשר דחו תשלומי הלוואה על מנת לזהות במועד כל התדרדרות באשכנז לרבות חשיפה פוטנציאלית להפסד. זאת הן במסגרת תהליכי הניטור והאיתור של הלקוחות ברשימות המעקב השוטפות של הבנק והן במסגרת ניטור ייעודי לזיהוי לקוחות בעלי פוטנציאל פגיעה גבוה יותר מהמשבר.

מתוך סך המשכנתאות שהוקפאו שעדיין קיימת בגינן יתרת חוב ל-31 ביולי 2021 כ-85.6% חזרו לשלם כרגיל.

ליום 31 ביולי 2021 כ-3.0% מסך חבות המשכנתאות עדיין מצויות בסטטוס של הקפאת תשלומים.

למידע נוסף אודות שינויים בתנאי חובות במסגרת ההתמודדות עם משבר הקורונה, למידע נוסף ראה פרק [סיכוני אשכנז בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 31 בדצמבר 2020 וליום 31 במרס 2021](#).

פרטים בדבר יתרת החובות בישראל^(א), לגביהם בוצעו שינויים בתנאים במסגרת ההתמודדות עם נגיף הקורונה החל מיום 1 במרס 2020 ועד ליום 30 ביוני 2021, שלא סווגו כארגון מחדש של חוב בעייתי בעקבות הדחיה

פירוט נוסף של חובות אשר נמצאים בדחיית תשלומים נכון למועד הדיווח		פירוט נוסף של יתרת האשראי לציבור בגינו נדחו תשלומים		פירוט נוסף של חובות לא בעייתיים		פירוט נוסף של חובות לא בעייתיים		פירוט נוסף של חובות לא בעייתיים		פירוט נוסף של חובות לא בעייתיים	
חובות אשר תקופת דחיית התשלומים, נכון למועד הדיווח	פירוט נוסף של חובות אשר נמצאים בדחיית תשלומים נכון למועד הדיווח ^(ב)	חובות לא בעייתיים	חובות לא בעייתיים	חובות לא בעייתיים	חובות לא בעייתיים	חובות לא בעייתיים	חובות לא בעייתיים	חובות לא בעייתיים	חובות לא בעייתיים	חובות לא בעייתיים	חובות לא בעייתיים
מזה: כפיגור של 30 ימים או יותר	מזה: כפיגור של 30 ימים או יותר	מזה: כפיגור של 30 ימים או יותר	מזה: כפיגור של 30 ימים או יותר	מזה: כפיגור של 30 ימים או יותר	מזה: כפיגור של 30 ימים או יותר	מזה: כפיגור של 30 ימים או יותר	מזה: כפיגור של 30 ימים או יותר	מזה: כפיגור של 30 ימים או יותר	מזה: כפיגור של 30 ימים או יותר	מזה: כפיגור של 30 ימים או יותר	מזה: כפיגור של 30 ימים או יותר
-	1,060	172	126	298	70	-	228	346	65	41	644
2	2,280	210	134	398	395	-	3	22	75	62	420
78	7,656	273	45	340	314	3	23	49	88	1,083	389
42	2,234	4	10	58	54	-	4	2	14	713	60
335	16,714	2,883	195	3,130	246	-	2,884	69	320	6,678	3,199
457	29,944	3,542	510	4,224	1,079	3	3,142	488 ^(ג)	562	8,577	4,712
455	30,229	3,980	1,286	5,551	1,648	88	3,815	571	537	15,661	6,122
224	24,949	6,659	4,944	12,734	6,272	162	6,300	446	1,144	63,655	13,180

- (א) חובות אשר בוצעו לגביהם דחיות תשלומים בחברות בנות בחו"ל, הינם לפי מתווים מקומיים והיתרה בגינם אינה מהותית לדוחות הכספיים המאוחדים.
- (ב) נכון ליום 31 ביולי, הסתכמה יתרת האשראי בגינו נדחו תשלומים לסך של 4,072 מיליון ש"ח ויתרת התשלומים שנדחו בפועל הסתכמו לסך של 550 מיליון ש"ח.
- (ג) תקופת דחיית התשלומים הינה התקופה המצטברת של דחיות שניתנו לחוב מתחילת ההתמודדות עם נגיף הקורונה ואינה כוללת דחיה אשר לה הלווה זכאי לפי כל דין.
- (ד) מזה: סווגו כחובות פגומים שאינם צוברים הכנסות ריבית בסך 77 מיליון ש"ח.
- (ה) מספר הלוואות מוצג ביחידות.

הלוואות בערבות מדינה

על רקע התפרצות נגיף הקורונה, הבנק חתם על הסכמים עם המדינה (שעודכנו מעת לעת) להעמדת הלוואות בערבות מדינה במסגרת "קרנות קורונה", שייעודן סיוע לעסקים (קטנים, בינוניים וגדולים), שנקלעו לקשיים תזרימיים כתוצאה ממשבר נגיף הקורונה. תנאי הלוואות נקבעו על ידי משרד האוצר והם אחידים לכל סוגי הלוואות.

במסגרת העדכון האחרון של המדינה ממאי 2021, אושר להעמיד הלוואות חדשות עם מח"מ של עד 10 שנים ולהאריך מח"מ של הלוואות קיימות לתקופה כוללת שלא תעלה על 10 שנים מיום העמדת הלוואה המקורית בכפוף לתנאים מסוימים. כמו כן, בהלוואות קיימות ניתן להאריך את תקופת הגרייס על הקרן בהלוואה, ב-12 חודשים נוספים ובסך הכל לא יותר מ-24 חודשים מיום העמדת הלוואה המקורית ובכפוף לתנאים מסוימים. בתקופת הגרייס הנוספת על הקרן הריבית תשולם על ידי הלקוח. כמו כן, בחודש מרס 2021 הושווה סכום הלוואה המקסימלי בין המסלולים הכללי והמוגבר. העסק יהיה זכאי לקבלת הלוואות בכל המסלולים יחדיו עד 40% מהמחזור השנתי ובסכום שלא יעלה על 20 מיליון ש"ח.

זכאות לסכום הלוואה מקסימאלי ניתן לחשב לפי מחזור הכנסות מדווח בדוחות הכספיים לשנת 2019 או לשנת 2020 נתון להחלטת הלקוח.

תוקף המתווה המעודכן הינו עד ליום 31 ביולי 2021.

קבלת ערבות המדינה סייעה לבנק לתמוך בצרכי לקוחותיו ותרמה באופן חיובי לאיכות תיק האשראי של הבנק.

מידע בדבר אשראי שניתן בערבות מדינה במסגרת ההתמודדות עם משבר נגיף הקורונה ליום 30 ביוני 2021

סיווג לקוח	יתרת חוב רשומה ליום 30 ביוני 2021 במיליוני ש"ח	יתרת חוב רשומה ליום 31 בדצמבר 2020
עסקים קטנים וזעירים	4,078	3,807
עסקים בינוניים	1,468	1,595
עסקים גדולים	407	469
סך הכל	5,953	5,871

הערות:

1. סיווג הלקוחות מבוסס על מגזרי פעילות - פיקוחיים.
2. עד סמוך לפרסום הדוח העמיד הבנק במסגרת הקרן בערבות המדינה הלוואות לעסקים בסך של כ-6.7 מיליארד ש"ח. בנוסף אישר הבנק הלוואות בסך של כ-0.2 מיליארד ש"ח שטרם נמשכו על ידי הלקוחות.

למידע נוסף בנושא זה ראה פרק [סיכון אשראי בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 31 בדצמבר 2020 וליום 30 ביוני 2021](#).

סיכון אשראי ונכסים שאינם מבצעים

30 ביוני 2021			
מסחרי	לדיוור	פרטי אחר	סך הכל
במיליוני ש"ח			
סיכון אשראי בדירוג ביצוע אשראי^(א):			
214,411	92,473	24,890	331,774
97,656	3,430	12,256	113,342
312,067	95,903	37,146	445,116
סיכון אשראי שאינו בדירוג ביצוע אשראי			
2,782	3,336 ^(ג)	1,487	7,605
6,320	687	645	7,652
2,704	667	233	3,604
462	-	53	515
3,154	20	359	3,533
9,102	4,023	2,132	15,257
742	-	200	942
9,844	4,023	2,332	16,199
56	666	38	760
321,911	99,926	39,478	461,315

מזה: חובות שאינם פגומים, כפיגור של 90 ימים או יותר^(א)

מידע נוסף על סך נכסים שאינם מבצעים			
2,925	20	199	3,144
4	-	-	4
2,929	20	199	3,148
שיעור אשראי לציבור פגום שאינו צובר הכנסות ריבית (NPL) מסך האשראי לציבור			
0.98%			

- (א) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לכיצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.
- (ב) סיכון אשראי פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת.
- (ג) לרבות בגין הלוואות לדיוור שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור ובגין הלוואות לדיוור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות כפיגור של 90 ימים או יותר.
- (ד) בעקבות משבר הקורונה הרחיב הבנק את הגדרת סיכון אשראי שאינו בדירוג ביצוע בהלוואות לדיוור, כך שהיא תכלול גם את אוכלוסיית הלקוחות שאושרה להם במהלך חיי הלוואה דחיית תשלומים ארוכה משישה חודשים ומצויים עדיין בתקופת הדחיה.

סיכון אשראי ונכסים שאינם מבצעים (המשך)

30 ביוני 2020			
סך הכל	פרטי אחר	לדיוור	מסחרי
במיליוני ש"ח			
סיכון אשראי בדירוג ביצוע אשראי^(א):			
304,840	24,361	85,498	194,981
סיכון אשראי מאזני			
105,479	17,423	2,721	85,335
סיכון אשראי חוץ מאזני			
410,319	41,784	88,219	280,316
סך סיכון אשראי בדירוג ביצוע אשראי			
סיכון אשראי שאינו בדירוג ביצוע אשראי			
6,243	1,561	431	4,251
א. לא בעייתי			
6,305	658	905	4,742
ב. סך הכל בעייתי ^(ב)			
3,077	238	879	1,960
השגחה מיוחדת			
665	88	-	577
נחות			
2,563	332	26	2,205
פגום			
12,548	2,219	1,336	8,993
סך הכל סיכון אשראי מאזני			
1,042	32	-	1,010
סיכון אשראי חוץ מאזני			
13,590	2,251	1,336	10,003
סך סיכון אשראי שאינו בדירוג ביצוע אשראי			
1,134	70	879	185
מזה: חובות שאינם פגומים, בפיגור של 90 ימים או יותר ^(ג)			
423,909	44,035	89,555	290,319
סך הכל סיכון אשראי כולל של הציבור			
מידע נוסף על סך נכסים שאינם מבצעים			
2,265	262	-	2,003
א. חובות פגומים שאינם צוברים הכנסות ריבית			
8	-	-	8
ב. נכסים שהתקבלו בגין אשראים שסולקו			
2,273	262	-	2,011
סך הכל נכסים שאינם מבצעים של הציבור			
שיעור אשראי לציבור פגום שאינו צובר הכנסות ריבית (NPL) מסך האשראי לציבור			
0.78%			

(א) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.

(ב) סיכון אשראי פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת.

(ג) לרבות בגין הלוואות לדיוור שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור ובגין הלוואות לדיוור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.

סיכון אשראי ונכסים שאינם מבצעים (המשך)

31 בדצמבר 2020			
מסחרי	לדיוור	פרטי אחר	סך הכל
במיליוני ש"ח			
סיכון אשראי בדירוג ביצוע אשראי^(א):			
198,744	83,930	24,028	306,702
סיכון אשראי מאזני			
88,669	3,226	17,129	109,024
סיכון אשראי חוץ מאזני			
287,413	87,156	41,157	415,726
סך סיכון אשראי בדירוג ביצוע אשראי			
סיכון אשראי שאינו בדירוג ביצוע אשראי			
3,358	5,687 ^(ג)	1,519	10,564
א. לא בעייתי			
7,213	772	641	8,626
ב. סך הכל בעייתי ^(ב)			
3,177	722	250	4,149
השגחה מיוחדת			
404	-	54	458
נחות			
3,632	50	337	4,019
פגום			
10,571	6,459	2,160	19,190
סך הכל סיכון אשראי מאזני			
873	-	212	1,085
סיכון אשראי חוץ מאזני			
11,444	6,459	2,372	20,275
סך סיכון אשראי שאינו בדירוג ביצוע אשראי			
56	720	38	814
מזה: חובות שאינם פגומים, בפיגור של 90 ימים או יותר ^(ד)			
298,857	93,615	43,529	436,001
סך הכל סיכון אשראי כולל של הציבור			
מידע נוסף על סך נכסים שאינם מבצעים			
3,212	50	207	3,469
א. חובות פגומים שאינם צוברים הכנסות ריבית			
12	-	-	12
ב. נכסים שהתקבלו בגין אשראים שסולקו			
3,224	50	207	3,481
סך הכל נכסים שאינם מבצעים של הציבור			
שיעור אשראי לציבור פגום שאינו צובר הכנסות ריבית (NPL) מסך האשראי לציבור			
1.15%			

(א) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.

(ב) סיכון אשראי פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת.

(ג) לרבות בגין הלוואות לדיוור שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור ובגין הלוואות לדיוור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.

(ד) בעקבות משבר הקורונה הרחיב הבנק את הגדרת סיכון אשראי שאינו בדירוג ביצוע בהלוואות לדיוור, כך שהיא תכלול גם את אוכלוסיית הלקוחות שאושרה להם במהלך חיי ההלוואה דחיית תשלומים ארוכה משישה חודשים ומצויים עדיין בתקופת הדחיה.

תנועה ביתרת פגומים

תנועה בחובות פגומים בגין אשראי לציבור

לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2021			
מסחרי	לדיוור	פרטי אחר	סך הכל
במיליוני ש"ח			
3,632	50	337	4,019
יתרת חובות פגומים לתחילת התקופה			
442	14	139	595
חובות שסווגו כחובות פגומים במהלך התקופה			
(104)	(19)	-	(123)
חובות שחזרו לסיווג שאינו פגום			
(180)	(2)	(32)	(214)
חובות פגומים שנמחקו			
(647)	(23)	(85)	(755)
חובות פגומים שנפרעו			
11	-	-	11
התאמה מתרגום דוחות כספיים			
3,154	20	359	3,533
יתרת חובות פגומים לסוף התקופה			

לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2020			
מסחרי	לדיוור	פרטי אחר	סך הכל
במיליוני ש"ח			
2,220	-	311	2,531
יתרת חובות פגומים לתחילת התקופה			
818	26	126	970
חובות שסווגו כחובות פגומים במהלך התקופה			
(13)	-	-	(13)
חובות שחזרו לסיווג שאינו פגום			
(274)	-	(34)	(308)
חובות פגומים שנמחקו			
(541)	-	(71)	(612)
חובות פגומים שנפרעו			
(9)	-	-	(9)
התאמה מתרגום דוחות כספיים			
2,201	26	332	2,559
יתרת חובות פגומים לסוף התקופה			

מזה: תנועה בחובות בעייתיים בארגון מחדש

לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2021			
מסחרי	לדיוור	פרטי אחר	סך הכל
במיליוני ש"ח			
2,324	-	317	2,641
יתרת חובות בעייתיים בארגון מחדש לתחילת התקופה			
405	-	126	531
ארגונים מחדש שבוצעו במהלך התקופה			
(84)	-	-	(84)
חובות שחזרו לסיווג שאינו פגום בשל ארגון מחדש עוקב			
(55)	-	(31)	(86)
חובות בארגון מחדש שנמחקו			
(418)	-	(71)	(489)
חובות בארגון מחדש שנפרעו			
4	-	-	4
התאמות מתרגום דוחות כספיים			
2,176	-	341	2,517
יתרת חובות בעייתיים בארגון מחדש לסוף התקופה			

מזה: תנועה בחובות בעייתיים בארגון מחדש (המשך)

לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2020			
מסחרי	לדיור	פרטי אחר	סך הכל
במיליוני ש"ח			
729	-	290	1,019
יתרת חובות בעייתיים בארגון מחדש לתחילת התקופה			
498	-	98	596
ארגונים מחדש שבוצעו במהלך התקופה			
-	-	-	-
חובות שחזרו לסיווג שאינו פגום בשל ארגון מחדש עוקב			
(51)	-	(29)	(80)
חובות בארגון מחדש שנמחקו			
(297)	-	(71)	(368)
חובות בארגון מחדש שנפרעו			
-	-	-	-
התאמה מתרגום דוחות כספיים			
879	-	288	1,167
יתרת חובות בעייתיים בארגון מחדש לסוף התקופה			

גילוי, הערכה, סיווג וכללי הפרשה להפסדי אשראי

בנושא הוצאות בגין הפסדי אשראי וסיווג חובות בעייתיים הבנק פועל בהתאם להוראות הפיקוח על הבנקים שנכנסו לתוקף ביום 1 בינואר 2011 והעדכונים של הוראות אלו ממועד זה. הבנק נוהג לאמוד, להעריך ולעדכן את גובה ההפרשה להפסדי אשראי באופן שוטף, בהתאם לניסיון העבר, ניתוח מצבם של הלווים הנבחרים באופן פרטני, וכן בהתאם לתחזיות כלכליות והערכות לגבי השווקים והסקטורים העסקיים השונים.

למידע נוסף בנוגע לאופן קביעת שיעורי הפרשה קבוצתית בגין משבר הקורונה ראה פרק סיכומי אשכנז, [השפעת משבר הקורונה](#).

תנועה ביתרת הפרשה המאזנית להפסדי אשראי בגין החובות הפגומים

לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2021			
מסחרי	לדיור	פרטי אחר	סך הכל
במיליוני ש"ח			
911	7	212	1,130
יתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין חובות פגומים לתחילת התקופה			
(194)	1	(32)	(225)
הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי			
(180)	(2)	(32)	(214)
מחיקות חשבונאיות			
356	-	82	438
גביית חובות שנמחקו חשבונאית בשנים קודמות			
1	-	-	1
התאמות מתרגום דוחות כספיים			
894	6	230	1,130
יתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין חובות פגומים לסוף התקופה			

לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2020			
מסחרי	לדיור	פרטי אחר	סך הכל
במיליוני ש"ח			
372	-	167	539
יתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין חובות פגומים לתחילת התקופה			
268	-	-	268
הוצאות בגין הפסדי אשראי			
(274)	-	(34)	(308)
מחיקות חשבונאיות			
121	-	65	186
גביית חובות שנמחקו חשבונאית בשנים קודמות			
-	-	-	-
התאמות מתרגום דוחות כספיים			
487	-	198	685
יתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין חובות פגומים לסוף התקופה			

למידע נוסף בנוגע לאופן קביעת שיעורי הפרשה קבוצתית ראה פרק [מדיניות חשבונאית בנושאים קריטיים](#), [ביאור 6](#).

להלן פירוט מדדי סיכון האשראי

31 בדצמבר		30 ביוני	
2020	2020	2021	
באחוזים			
1.34	0.88	1.10	
0.27	0.39	0.24	
2.12	1.64	1.79	
0.88	1.19	(0.24)	
(0.18)	(0.26)	0.09	
1.76	1.59	1.58	
131.62	181.05	143.42	
109.46	125.45	118.03	
(10.00)	(15.93)	5.24	

(א) על בסיס שנתי.

בתקופה המדווחת נרשמה ירידה (שיפור) ברוב המדדים המובאים לעיל וזאת לאור ההתפתחויות החיוביות שנרשמו בתקופת הדוח בדמות הצלחתו של המבצע רחב ההיקף לחיסון האוכלוסייה והשפעתו החיובית על הורדת התחלואה ופתיחתו מחדש של המשק והשיפור באינדיקטורים הכלכליים העומדים בבסיס הפרשה. הבנק ממשיך לעקוב באופן זהיר והדוק אחר ההתפתחויות במצב הכלכלה והבריאות והשלכותיהן האפשריות על סיכוני האשראי.

סיכון האשראי הכולל לציבור לפי ענפי משק

30 ביוני 2021						
הפסדי אשראי ^(א)						
מזה:	מזה:	מזה:	מזה:	מזה:	מזה:	מזה:
סיכון	דירוג	ביצוע	אשראי	סיכון	סיכון	סיכון
אשראי	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי
כולל ^(א)	אשראי ^(ה)	אשראי ^(ד)	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי
במיליוני ש"ח						
בנין פעילות לווים בישראל						
ציבור-מסחרי						
תעשייה	27,103	26,587	481	194	6	5
בנינו ונדל"ן - בינוי ^(א)	69,367	68,855	386	93	(14)	(26)
בנינו ונדל"ן - פעילות בנדל"ן	37,496	36,674	400	258	(28)	(46)
מסחר	31,631	30,858	711	215	(50)	6
שירותים פיננסיים	35,715	35,702	13	4	48	(7)
ענפים אחרים	48,091	45,716	1,879	993	(308)	(118)
סך הכל מסחרי^(א)	249,403	244,392	3,870	1,757	(346)	(186)
אנשים פרטיים - הלוואות לדיור	99,816	95,799	687	20	(28)	2
אנשים פרטיים - אחר	39,091	36,762	657	358	(8)	6
סך הכל ציבור - פעילות בישראל	388,310	376,953	5,214	2,135	(382)	(178)
בנקים בישראל וממשלות בישראל	42,384	42,384	-	-	-	-
סך הכל פעילות בישראל	430,694	419,337	5,214	2,135	(382)	(178)
בנין פעילות לווים בחו"ל						
סך הכל ציבור - פעילות בחו"ל	73,005	68,163	3,034	1,597	13	47
בנקים וממשלות בחו"ל	61,320	61,311	8	8	(1)	-
סך הכל פעילות בחו"ל	134,325	129,474	3,042	1,605	12	47
סך הכל פעילות בישראל ובחו"ל	565,019	548,811	8,256	3,740	(370)	(131)

(א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות^(ב), אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 336,366,86,631, 5,721,11,112, 125,189 מיליון ש"ח בהתאמה.

(ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים (למעט פיקדונות בבנק ישראל) וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.

(ג) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").

(ד) סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיור שביגן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיור שביגן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.

(ה) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.

(ו) כולל הלוואות לדיור, שהועמדו לקבוצות רכישה מסוימות הנמצאות בהליכי בנייה.

(ז) סיכון האשראי המסחרי כולל יתרה בסך 2,643 מיליון ש"ח שהועמדו לקבוצות רכישה הנמצאות בהליכי בנייה.

סיכון האשראי הכולל לציבור לפי ענפי משק (המשך)

30 ביוני 2020						
הפסדי אשראי ^(א)						
ייתר	מחיקות	הוצאות	מזה:	מזה:	מזה:	סיכון
הפרשה	חשבונאיות	(הכנסות)	סיכון	סיכון	דירוג	אשראי
להפסדי	נטו	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי ^(ה)	כולל ^(א)
אשראי			פגום	בעייתי ^(ד)		
במיליוני ש"ח						
בנין פעילות לווים בישראל						
ציבור-מסחרי						
(493)	64	153	341	620	25,652	26,737
תעשייה						
(448)	26	117	140	362	54,624	55,087
בינוי ונדל"ן - בינוי ^(ו)						
(335)	(5)	54	229	408	30,885	31,658
בינוי ונדל"ן - פעילות בנדל"ן						
(729)	50	421	455	1,093	29,974	31,507
מסחר						
(197)	(15)	14	8	15	32,504	32,519
שירותים פיננסיים						
(857)	92	404	529	1,274	44,167	45,987
ענפים אחרים						
(3,059)	212	1,163	1,702	3,772	217,806	223,495
סך הכל מסחרי^(ז)						
(602)	2	138	-	879	88,055	89,356
אנשים פרטיים - הלוואות לדיר						
(798)	91	233	311	653	41,381	43,610
אנשים פרטיים - אחר						
(4,459)	305	1,534	2,013	5,304	347,242	356,461
סך הכל ציבור - פעילות בישראל						
(1)	-	-	-	-	52,584	52,585
בנקים בישראל וממשלות בישראל						
(4,460)	305	1,534	2,013	5,304	399,826	409,046
סך הכל פעילות בישראל						
בנין פעילות לווים בחו"ל						
(603)	80	200	782	1,669	63,077	67,448
סך הכל ציבור - פעילות בחו"ל						
(2)	-	1	29	29	54,162	54,191
בנקים וממשלות בחו"ל						
(605)	80	201	811	1,698	117,239	121,639
סך הכל פעילות בחו"ל						
(5,065)	385	1,735	2,824	7,002	517,065	530,685
סך הכל פעילות בישראל ובחו"ל						

- (א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בנין מכשירים נגזרים. כולל: חובות^(ב), אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 304,830,114,287,14,796,1,892,94,880 מיליון ש"ח בהתאמה.
- (ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים (למעט פיקדונות בבנק ישראל) וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.
- (ג) כולל בנין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").
- (ד) סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בנין הלוואות לדיר שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיר שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.
- (ה) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.
- (ו) כולל הלוואות לדיר, שהועמדו לקבוצות רכישה מסוימות הנמצאות בהליכי בנייה.
- (ז) סיכון האשראי המסחרי כולל יתרה בסך 2,841 מיליון ש"ח שהועמדו לקבוצות רכישה הנמצאות בהליכי בנייה.

סיכון האשראי הכולל לציבור לפי ענפי משק (המשך)

31 בדצמבר 2020						
הפסדי אשראי ^(א)						
מזה:	מזה:	מזה:	מזה:	מזה:	מזה:	מזה:
סיכון	דירוג	ביצוע	אשראי	סיכון	מחיקות	יתרת
אשראי	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי
כולל ^(א)	אשראי ^(ה)	אשראי ^(ד)	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי
במיליוני ש"ח						
בנין פעילות לווים בישראל						
ציבור-מסחרי						
תעשייה	26,086	25,216	511	281	147	105
בנינו ונדל"ן - בינוי ^(א)	62,099	61,643	350	137	145	25
בינוי ונדל"ן - פעילות בנדל"ן	33,769	32,926	525	332	100	(32)
מסחר	31,491	30,407	1,000	467	157	35
שירותים פיננסיים	33,751	33,739	12	4	51	(13)
ענפים אחרים	47,542	44,922	1,953	941	828	112
סך הכל מסחרי^(א)	234,738	228,853	4,351	2,162	1,428	232
אנשים פרטיים - הלוואות לדיור	93,455	87,028	748	26	174	6
אנשים פרטיים - אחר	43,115	40,745	654	336	271	136
סך הכל ציבור - פעילות בישראל	371,308	356,626	5,753	2,524	1,873	374
בנקים בישראל וממשלות בישראל	46,509	46,509	-	-	-	-
סך הכל פעילות בישראל	417,817	403,135	5,753	2,524	1,873	374
בנין פעילות לווים בחו"ל						
סך הכל ציבור - פעילות בחו"ל	64,693	59,100	3,481	1,732	678	155
בנקים וממשלות בחו"ל	53,737	53,722	15	15	1	-
סך הכל פעילות בחו"ל	118,430	112,822	3,496	1,747	679	155
סך הכל פעילות בישראל ובחו"ל	536,247	515,957	9,249	4,271	2,552	529

(א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בנין מכשירים נגזרים. כולל: חובות^(א), אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 3,116,668, 118,404, 15,255, 3,019, 87,901 מיליון ש"ח בהתאמה.

(ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים (למעט פיקדונות בבנק ישראל) וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.

(ג) כולל בנין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").

(ד) סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בנין הלוואות לדיור שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.

(ה) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.

(ו) כולל הלוואות לדיור, שהועמדו לקבוצות רכישה מסוימות הנמצאות בהליכי בנייה.

(ז) סיכון האשראי המסחרי כולל יתרה בסך 2,707 מיליון ש"ח שהועמדו לקבוצות רכישה הנמצאות בהליכי בנייה.

הפעילות ומגבלות הסיכון בענף הבינוי והנדל"ן

ענף הבינוי והנדל"ן הינו תחום הפעילות שבו לבנק חשיפת האשראי הגדולה ביותר מבין ענפי המשק העסקיים. בדומה לענפי המשק האחרים, מוגדרים במדיניות האשראי מתודולוגיות ופרמטרים פנימיים למימון עסקאות בכל אחד מענפי המשנה של תחום הנדל"ן.

במסגרת ניהול סיכון האשראי בענף הבינוי והנדל"ן, ממשיך הבנק לעקוב ולנטר את התיק בהתאם למגבלות הרגולטוריות, מדיניות האשראי ומאפייני סגמנט זה.

החל משנת 2016 מבטח הבנק את תיק הערבויות מכח חוק המכר (דירות). על פי החלטת הנהלת הבנק, לא חודש הביטוח הנ"ל לפרויקטים חדשים שהתחילו החל מ-1 בינואר 2021. עם זאת, ערבויות מכר שהוצאו במסגרת פרויקטים שהחלו עד ליום 31 בדצמבר 2020, לרבות ההתחייבויות להוצאתן, תמשכנה להיות מבטוחות במסגרת הפוליסות הקיימות.

פוליסות אלה, שנרכשו ממבטחי משנה בינלאומיים בעלי דירוג אשראי בינלאומי גבוה, מבטחות את הבנק למקרה בו יידרש לשלם בשל חילוט הערבויות, והכל על פי תנאי הפוליסה. הביטוח מאפשר להפחית את ההון המרותק בגין סיכון האשראי הנובע מהנפקת הערבויות תוך שימוש בפוליסה כ"מפחיתת סיכון אשראי" (ההפחתה הינה בהתאם לדירוג מבטחי המשנה).

ביום 10 בינואר 2021 פרסם בנק ישראל עדכון לניהול בנקאי תקין מספר 315 ביחס למגבלת ענף בינוי ונדל"ן במערכת הבנקאית כדלקמן:

- האורך התוקף בחמש שנים של ההקלה בהוראת השעה, שאפשרה לבנקים להגדיל את החשיפה לענף בינוי ונדל"ן מ-20% ל-22% (לא כולל תשתיות לאומיות), עד לשנת 2025.
 - מגבלת החשיפה לענף בינוי ונדל"ן (כולל תשתיות לאומיות) גדלה ב-2 אחוזים (סך המגבלה עלה ל-26% מ-24% מהיקף תיק האשראי).
 - נקבע כי אשראי, בגינו ניתן ביטוח אשראי כשיר יסווג לפי הענף המבטח. כך שלצורכי מדידת המגבלה הענפית אשראי לבינוי ונדל"ן המכוסה בביטוח אשראי כשיר יופחת מהחבות הענפית של ענף בינוי ונדל"ן.
- נכון ליום 30 בינוי 2021 הבנק עומד במגבלה הרגולטורית הקבועה בחוק ובמגבלות הפנימיות, שהינן כהלימה להערכת הבנק את הסיכון בענפי המשנה השונים.

למידע נוסף ראה פרק [הפעילות ומגבלות הסיכון בענף הבינוי והנדל"ן בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 31 בדצמבר 2020](#).

השפעת משבר הקורונה

בחלוף כשנה וחצי מתחילת המשבר קצב הבניה למגורים טרם חזר לרמתו ערב משבר הקורונה בעיקר על רקע מחסור בכח אדם. עם זאת, ניתן לומר כי ענף "הבנייה למגורים" נפגע פחות מהמשבר מענפי משק אחרים. במהלך המשבר, ספגו המרכזים הבינוניים והגדולים בתחום המסחר. פגיעה משמעותית. במבט קדימה, עם החזרה של המשק לפעילות מלאה וככל שהעלייה בתחלואה בתקופה שלאחר תאריך הדוח, לא תביא לעיכוב בתהליך היציאה של המשק מהמשבר, ההערכה היא כי עם חזרה לפעילות מלאה, מרכזים אלו ימשיכו להתאושש, אך בקצב איטי וזאת גם לאור מגמות המסחר המקוון ועודפי היצע שקיימים בשוק.

שוק המשרדים הפגין חוסן יחסי במהלך המשבר וספג פגיעה מתונה. במבט קדימה, לאור עודפי היצע בשוק המשרדים עוד טרם המשבר והמשך עבודה חלקית מהבית, ההערכה היא שגם במחצית השנייה של שנת 2021 תיתכן ירידה בשיעורי התפוסה ובשכר דירה.

במסגרת ניתוח המגמות דלעיל, מחודדים באופן שוטף דגשים בהעמדת אשראי ומתבצע ניטור ומעקב שוטף אחר מוקדי סיכון וההתפתחויות בשוק, תוך הערכות והתאמת הפעילות לשינויים במצב המשק ובפעילות הלקוחות. הבנק ממשיך לבחון את הדרכים למתן סיוע ללקוחותיו שנקלעו למשבר זמני ואשר להערכת הבנק יצלחו את המשבר.

במסגרת זו מובאות בחשבון השפעות המשבר ונעשית בחינה מעמיקה של הלקוחות נוכח המשבר.

למידע נוסף ולפירוט לגבי השפעת משבר הקורונה ראה פרק זה [בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 31 בדצמבר 2020](#).

קבוצות לווים¹

הקבוצה מקיימת תהליכי מעקב סדורים על מנת לוודא כי היא ממלאת אחר מגבלות הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 313 בנושא מגבלות על חבות של לווה ושל קבוצת לווים.

נכון ליום 30 ביוני 2021, הבנק עומד במגבלות הקבועות בהוראה.

למידע נוסף אודות קבוצות לווים ראה פרק [סיכומי אשראי בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 31 בדצמבר 2020](#).

חשיפה למדינות זרות

חלק א' - מידע בדבר סך כל החשיפות למדינות זרות, ובדבר חשיפות למדינות שסך סכום החשיפה לכל אחת מהן הוא מעל 1% מסך הנכסים או מעל 20% מסך ההון לצורך חישוב יחס ההון, לפי הנמוך ביניהם:

30 ביוני 2021			
חשיפה ^(א)כ)			
סך הכל	חוץ מאזנית ^(ג)	מאזנית	במיליוני ש"ח
37,785	7,120	30,665	ארה"ב
28,305	11,108	17,197	בריטניה
4,223	2,236	1,987	צרפת
3,110	1,806	1,304	שוויץ
6,159	1,451	4,708	גרמניה
30,220	3,093	27,127	אחרות
109,802	26,814	82,988	סך הכל החשיפה למדינות זרות
1,389	240	1,149	מזה: סך החשיפות למדינות ה-GIPS ^(ד)
1,935	863	1,072	מזה: סך החשיפות למדינות ה-LDC ^(ה)
195	32	163	מזה: סך החשיפות למדינות עם בעיות נזילות ^(ו)

30 ביוני 2020			
חשיפה ^(א)כ)			
סך הכל	חוץ מאזנית ^(ג)	מאזנית	במיליוני ש"ח
35,651	6,283	29,368	ארה"ב
26,191	7,540	18,651	בריטניה
5,969	1,902	4,067	צרפת
3,123	1,734	1,389	שוויץ
5,017	1,461	3,556	גרמניה
24,125	2,207	21,918	אחרות
100,076	21,127	78,949	סך הכל החשיפה למדינות זרות
1,373	238	1,135	מזה: סך החשיפות למדינות ה-GIPS ^(ד)
1,784	755	1,029	מזה: סך החשיפות למדינות ה-LDC ^(ה)
1,027	223	804	מזה: סך החשיפות למדינות עם בעיות נזילות ^(ו)

[ראה הערות בעמוד הבא](#)

¹ קבוצת לווים הם כל אלה יחד: הלווה, אדם השולט בו וכל מי שנשלט על ידי אלה, כאשר תאגיד נשלט על ידי יותר מאדם אחד יש לכלול בקבוצת לווים אחת את אותם שולטים שהתאגיד הנשלט הוא מהותי עבורם (כגון: מבחינה הונית), לרבות התאגיד הנשלט וכל מי שנשלט על ידם. תאגיד מוחזק שהינו מהותי עבור מחזיק שאין לו שליטה, וכל הנשלט על ידם. לווים הקשורים באופן שפגיעה ביציבות הפיננסית של אחד מהם עלולה להשליך על היציבות הפיננסית של האחר, או שאותם גורמים עלולים להשליך על היציבות הפיננסית של שניהם.

חשיפה למדינות זרות (המשך)

31 בדצמבר 2020			
חשיפה ^{(א)(ב)}			
סך הכל	חוץ מאזנית ^(ג)	מאזנית	במיליוני ש"ח
35,074	5,774	29,300	ארה"ב
25,727	8,049	17,678	בריטניה
5,384	1,966	3,418	צרפת
2,965	1,915	1,050	שוויץ
5,278	1,613	3,665	גרמניה
24,706	2,616	22,090	אחרות
99,134	21,933	77,201	סך הכל החשיפה למדינות זרות
1,193	276	917	מזה: סך החשיפות למדינות ה-GIPS ^(ד)
1,960	892	1,068	מזה: סך החשיפות למדינות ה-LDC ^(ה)
1,170	152	1,018	מזה: סך החשיפות למדינות עם בעיות נזילות ^(ו)

- (א) החשיפה למדינות זרות מוצגת על בסיס סיכון סופי.
- (ב) סיכון אשראי מאזני וחוף מאזני, סיכון אשראי מסחרי בעייתי וחובות פגומים מוצגים לפני השפעת ההפרשה להפסדי אשראי ולפני השפעת הביטחונות המותרים לניכוי לצורך מגבלות על חבות של לווה וקבוצת לווים ולפני השפעת קיזוז דו צדדי בגין נגזרים.
- (ג) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוף מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, לפני השפעת קיזוז דו צדדי בגין נגזרים.
- (ד) החשיפה למדינות ה-GIPS כוללת את המדינות: יוון, איטליה, פורטוגל וספרד.
- (ה) החשיפה למדינות ה-LDC כוללת את המדינות המוגדרות כמדינות פחות מפותחות, שהינן ארצות המסווגות על ידי הבנק העולמי כבעלות הכנסה נמוכה או בינונית.
- (ו) הבנק קבע מספר קריטריונים שעל פיהם נקבעה רשימת המדינות אשר התנאים הנוכחיים בהן עשויים להעיד על בעיות נזילות ויתכן שיהיו בעלי השפעה על יכולת הפירעון שלהן. היתרה מתייחסת ל-12 מדינות (כ-30 ביוני 2020 מתייחס ל-11 מדינות, כ-31 בדצמבר 2020 מתייחס ל-16 מדינות). החל ממרס 2021 לא נכללות במדידה חשיפות למדינות בדירוגי השקעה, אלא אם זוהו פרטנית ככאלה עם בעיות נזילות הצפויות להיות בעלות השפעה מהותית על כושר הפירעון שלהן.

חלק ב' - לימים 30 ביוני 2021, 30 ביוני 2020 ו-31 בדצמבר 2020, אין חשיפה מאזנית מצרפית למדינות זרות שסך החשיפה לכל אחת מהן הינו בין 0.75% לבין 1% מסך הנכסים במאוחד או בין 15% לבין 20% מההון, לפי הנמוך.

חשיפת אשראי למוסדות פיננסיים זרים

חשיפת האשראי למוסדות פיננסיים זרים מתייחסת לבנקים מסחריים, לחברות החזקה בנקאיות, בנקים להשקעות, חברות ביטוח וגופים פיננסיים אחרים.

הבנק מנהל מעקב הדוק אחר מצבם של בנקים בעולם ומנתח באופן תדיר את איתנותם הפיננסית. הבנק מנהל רשימה מצומצמת של בנקים איכותיים שמולם יש חשיפות אשראי קבוצתיות.

המיתון הגלובלי על רקע משבר הקורונה הביא את הבנקים המרכזיים בעולם לתמוך במערכות הפיננסיות ובכלל זה לנקוט בצעדים כגון: הקלה בדרישות ההון, הקלה ביישום רפורמות חשבונאיות, מתן כלי נזילות לבנקים ועוד. בעת הנוכחית, הבנקים המרכזיים מסירים בהדרגה את ההקלות השונות. מרווחי האשראי של הבנקים והמוסדות הפיננסיים ממשיכים להיות נמוכים על רקע הנזילות הגבוהה בשווקים.

הבנק ממשיך את הניטור אחר מוסדות פיננסיים זרים זאת כחלק מאופן ניהול החשיפה למוסדות פיננסיים זרים ומתאים את החשיפה בהתאם לשינויים בסביבת הסיכון.

להלן חשיפת אשראי למוסדות פיננסיים זרים^(א)

ליום 30 ביוני 2021 ^(ה)			
חשיפת אשראי נוכחית	סיכון אשראי חוץ מאזני נוכחי ^(ג)	סיכון אשראי מאזני ^(ב)	
			במיליוני ש"ח
			חשיפת אשראי נוכחית למוסדות פיננסיים זרים^(ד)
28,353	783	27,570	AAA עד AA-
5,956	872	5,084	A+ עד A-
508	158	350	BBB+ עד BBB-
70	10	60	BB+ עד B-
124	-	124	ללא דרוג
35,011	1,823	33,188	סך הכל חשיפת אשראי נוכחית למוסדות פיננסיים זרים

ליום 30 ביוני 2020 ^(ה)			
חשיפת אשראי נוכחית	סיכון אשראי חוץ מאזני נוכחי ^(ג)	סיכון אשראי מאזני ^(ב)	
			במיליוני ש"ח
			חשיפת אשראי נוכחית למוסדות פיננסיים זרים^(ד)
25,293	731	24,562	AAA עד AA-
6,890	697	6,193	A+ עד A-
776	230	546	BBB+ עד BBB-
181	6	175	BB+ עד B-
161	-	161	ללא דרוג
33,301	1,664	31,637	סך הכל חשיפת אשראי נוכחית למוסדות פיננסיים זרים

ליום 31 בדצמבר 2020 ^(ה)			
חשיפת אשראי נוכחית	סיכון אשראי חוץ מאזני נוכחי ^(ג)	סיכון אשראי מאזני ^(ב)	
			במיליוני ש"ח
			חשיפת אשראי נוכחית למוסדות פיננסיים זרים^(ד)
24,323	581	23,742	AAA עד AA-
4,588	725	3,863	A+ עד A-
742	216	526	BBB+ עד BBB-
100	7	93	BB+ עד B-
163	-	163	ללא דרוג
29,916	1,529	28,387	סך הכל חשיפת אשראי נוכחית למוסדות פיננסיים זרים

- (א) מוסדות פיננסיים זרים כוללים: בנקים, בנקים להשקעות, דילרים/ברוקרים, חברות ביטוח וגופים מוסדיים.
- (ב) פיקדונות בבנקים, אשראי לציבור, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים אחרים בגין מכשירים נגזרים (שווי הוגן של נגזרים) והשקעות באגרות חוב כולל אגרות חוב של בנקים מסוג Subordinated ב-30 ביוני 2021 בשווי של 633 מיליון ש"ח (ב-30 ביוני 2020 - 645 מיליון ש"ח וב-31 בדצמבר 2020 - 600 מיליון ש"ח).
- (ג) בעיקר ערבויות והתחייבויות למתן אשראי (ללא נגזרים חוץ מאזניים).
- (ד) הבנק משתמש בדירוג של סוכנויות הדירוג המוכרות - ECAI.
- (ה) נכון לימים 30 ביוני 2021, 30 ביוני 2020 ו-31 בדצמבר 2020, לא קיים סיכון אשראי בעייתי מול מוסדות פיננסיים זרים.

הערות:

- חשיפות האשראי אינן כוללות השקעות בניירות ערך מגובי נכסים (למידע נוסף ראה [ביאור 5](#)).
- חלק מהבנקים קיבלו תמיכות ממשלתיות באופנים שונים, ובכלל זה בהשקעה ישירה בהון הבנק, בערבות ממשלתית לתיקי נכסים מסוימים של הבנקים, בערבויות לגיוס מקורות לבנקים, וכו'.
- למידע נוסף לגבי הרכב חשיפות האשראי בגין מכשירים נגזרים מול בנקים ודילרים/ברוקרים (מקומיים וזרים) ראה [ביאור 11](#).

סיכונים בתיק הלוואות לדיור

התפתחויות בסיכוני אשראי

ההתפתחויות שחלו במשק בשנים האחרונות (סביבת ריבית נמוכה, ביצועי מחיר למשתכן ועלייה במחירי הדיור) הביאו לגידול משמעותי בהיקף האשראי לדיור בישראל, הן למטרת מגורים והן למטרת השקעה. תיק הלוואות לדיור מנוטר באופן שוטף תוך ניתוח המגמות במאפייני ובמוקדי הסיכון. במסגרת העמדת הלוואות לדיור, מעמיד הבנק גם הלוואות פרטניות למשתתפים בקבוצת רכישה.

במהלך המחצית הראשונה של שנת 2021 חל גידול בהעמדות אשראי חדש לדיור בישראל ("ביצועים") לעומת התקופה המקבילה אשתקד בקשר עם ביקושים לאשראי לדיור בישראל, הן למטרת מגורים והן לאשראי למטרת השקעה בשעבוד דירת מגורים.

להלן נתונים על ביצועי הלוואות חדשות שניתנו והלוואות שמוחזרו לרכישת דירת מגורים ובמשכון דירת מגורים בישראל

שיעור השינוי	לשישה חודשים שהסתיימו		
	ביום 30 ביוני	ביום 30 ביוני	
	2020	2021	
	במיליוני ש"ח		
מכספי הבנק	7,653	12,384	61.8%
מכספי האוצר	74	82	10.8%
סך כל הלוואות חדשות	7,727	12,466	61.3%
הלוואות ישנות שמוחזרו, מכספי הבנק	1,578	867	(45.1%)
סך כל ביצועים	9,305	13,333	43.3%

השפעת משבר הקורונה

התוכניות הממשלתיות לסיוע בגין משבר הקורונה תמכו במצבם הכלכלי של משקי הבית. ברבעון השני נמשך תהליך היציאה מהמשבר, הסרת המגבלות והמשך חיסון האוכלוסייה. עם זאת, השלכות הצעדים המגבילים והסגרים הכבידו על שוק העבודה ומצב התעסוקה. ככל שהעלייה בתחלואה בתקופה שלאחר תאריך הדוח, תמשיך להתפשט, הדבר עלול להוביל להחזרה של לפחות חלק מהגבלות הקורונה בין השאר על תנועת נוסעים מחו"ל/לחו"ל ותיירות נכנסת ויוצאת, וביחד עם הקושי בהחזרת חלק מהעובדים שהוצאו לחל"ת לשוק העבודה, אלו עלולים לעכב את תהליך היציאה של המשק מהמשבר.

מניסיון העבר, לשיעור האבטלה עלול להיות השפעה שלילית על תיק האשראי לדיור.

לאור אופיו המתמשך של המשבר טרם ניתן לאמוד את עוצמת הפגיעה בתיק הלוואות לדיור של הבנק. אם כי רוב הלקוחות להם נדחו חלויות חזרו לשלם באופן סדיר.

במסגרת ניתוח המגמות דלעיל, מחודדים באופן שוטף דגשים בהעמדת אשראי ומתבצע ניטור ומעקב שוטף אחר מוקדי סיכון, ההתפתחויות בשוק ובפעילות הלקוחות ובכלל זה גם חזרה למדיניות דחיית התשלומים שהייתה נהוגה בבנק טרום המשבר.

כחלק ממאמציו של הבנק לתמוך בצרכי לקוחותיו ולצלוח את תקופת המשבר יישם הבנק את הנחיות בנק ישראל.

ביום 15 במרס 2020 פרסם בנק ישראל הוראת שעה שכללה מספר הקלות רגולטוריות ובהן הקלה ביחס למגבלה על הלוואות למשקי בית לכל מטרה במשכון דירה. הבנק אימץ הקלה זו בכדי לסייע ללקוחותיו לאחר שהשתכנע כי הלקוחות הללו יוכלו לצלוח את המשבר. הוראת השעה הנ"ל מאפשרת הגדלת שיעור מימון עד לשיעור של 70% בהלוואה לכל מטרה במקום עד לשיעור של 50%.

ביום 9 באוגוסט 2021 פרסם בנק ישראל עדכון להנחיות הפיקוח של הבנקים בנושא הלוואות לדיור ובכלל זה על החלטתו שלא להאריך את תקופה של הקלה זו ותוקפה יפוג ביום 30 בספטמבר 2021.

למידע נוסף ופירוט לגבי השפעת משבר הקורונה ראה פרק זה [בדוח הדירקטוריון והנהלה ליום 31 בדצמבר 2020](#).

ביום 27 בדצמבר 2020 פרסם בנק ישראל עדכון לניהול בנקאי תקין מספר 329 המבטל את מגבלת ריבית הפריים (על פיה חלקה של הלוואת הפריים לא יעלה על שליש מסך ההלוואה) ומותר רק את המגבלה הקובעת כי היחס בין חלק ההלוואה לדיור בריבית משתנה, לבין סך ההלוואה, לא יעלה על 66.66%. ההוראה נכנסה לתוקף ביום 17 בינואר 2021 לנוטלי הלוואה חדשה לדיור וביום 28 בפברואר 2021 למחזור הלוואה לדיור.

ביום 9 באוגוסט 2021 פרסם בנק ישראל טיוטה לעדכון קובץ שאלות ותשובות בנושא מגבלות למתן הלוואות לדיור.

הטייטה התייחסה לכך שהתאגיד הבנקאי אינו רשאי להעמיד הלוואה נוספת ללווה המיועדת לשמש "הון עצמי" לצורך רכישת דירה. האמור חל הן על הלוואות צרכניות והן על הלוואות בשעבוד דירת מגורים אחרת. על אף האמור לעיל תאגיד בנקאי רשאי להעמיד ללווה הלוואה נוספת לצורך השלמת מימון רכישת דירה חליפית ובלבד שמתקיימים כל התנאים שנקבעו בקובץ שאלות ותשובות.

הלוואת גישור שמוחזרה ולא נפרעה במועדה כמתוכנן, תשוקלל לצורך מדידה והלימות הון בהתאם למשקל הסיכון החל על התיק הקמעונאי הפיקוחי. שקלול כאמור יחול הן במחזור פנימי של הלוואת הגישור והן במחזור חיצוני.

בנוסף הטייטה התייחסה לכך שבמטרות הנכללות בסיווג "הלוואה לכל מטרה" יש לכלול הלוואה במשכון דירת מגורים כאמור בסעיף 3 (3) להוראה 451, שאינה מיועדת לרכישת זכויות במקרקעין ולכך שהלוואה המיועדת למחזור הלוואה קיימת תסווג בהתאם למטרת הלוואה המקורית (הלוואה לרכישת דירה או הלוואה לכל מטרה). הלוואה המיועדת למחזור מספר הלוואות תסווג באופן פרופורציוני למטרת הלוואות המקוריות.

הבנק לומד ובוחן את השלכות העדכונים כאמור.

התפתחות יתרת האשראי לדיור נטו בישראל

	יתרת תיק האשראי	
	שיעור השינוי	במיליוני ש"ח
31 בדצמבר 2019	4.8%	83,746
31 בדצמבר 2020	7.0%	89,594
30 ביוני 2021	6.9%	95,782

בשנים 2019 ו-2020 חל גידול בהיקף האשראי לדיור. הגידול נמשך ואף התעצם במחצית הראשונה של שנת 2021, בין היתר על רקע ההתעוררות בשוק הנדל"ן כתוצאה מהבשלת פרויקטים של מחיר למשתכן וחזרה חלקית של משקיעים.

במסגרת הניטור אחר מוקדי הסיכון בתיק הלוואות לדיור נערך מעקב גם על מאפייני התיק ומאפייני האשראי החדש, וביניהם על התפלגות האשראי החדש לפי שיעורי מימון (שיעור מימון הינו היחס בין סך האשראי שאושר ללווה, אף אם טרם הועמד כולו או חלקו בפועל, לבין שווי הנכס המשועבד בעת העמדת מסגרת האשראי) ויחס החזר מוגדר כיחס בין ההכנסה החודשית הפנויה ובין החזר החודשי.

התפתחות יתרת תיק האשראי לדיור על פי בסיסי הצמדה וכשיעור מיתרת תיק האשראי של הבנק

סך כל תיק האשראי במיליוני ש"ח	מגזר לא צמוד		מגזר צמוד מדד		מגזר מט"ח	
	ריבית קבועה		ריבית משתנה		ריבית משתנה	
	שיעור מתיק יתרה במיליוני ש"ח	שיעור מתיק יתרה במיליוני ש"ח	שיעור מתיק יתרה במיליוני ש"ח	שיעור מתיק יתרה במיליוני ש"ח	שיעור מתיק יתרה במיליוני ש"ח	שיעור מתיק יתרה במיליוני ש"ח
83,746	41.0%	34,311	16.1%	13,509	0.9%	732
89,594	40.6%	36,380	15.7%	14,077	0.6%	575
95,782	40.8%	39,117	15.6%	14,911	0.6%	541

התפתחות האשראי החדש לדיור על פי מסלולי ריבית בישראל

להלן התפתחות ביצוע האשראי החדש על פי מסלולי ריבית משנתה וקבועה (הלוואה בריבית משתנה הינה הלוואה שהריבית שהיא נושאת עשויה להשתנות לאורך תקופת חיי ההלוואה):

2019		2020			2021		
ממוצע שנתי	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	רבעון ראשון	רבעון שני	
שיעור מביצוע							
באחוזים							
20.6	18.8	16.7	15.1	16.0	16.2	16.0	קבועה - צמודה
19.2	18.7	18.7	18.1	19.1	17.0	15.9	משתנה כל 5 שנים ומעלה - צמודה
-	-	-	-	-	-	-	משתנה עד 5 שנים - צמודה
24.4	29.1	27.7	29.6	31.2	28.8	26.5	קבועה - לא צמודה
3.2	2.8	3.3	3.9	2.5	1.7	1.6	משתנה כל 5 שנים ומעלה - לא צמודה
32.5	30.6	33.5	33.3	31.2	36.3	39.9	משתנה עד 5 שנים - לא צמודה
0.1	-	0.1	-	-	-	0.1	משתנה - מט"ח

שיעור האשראי החדש שהעמיד הבנק בהלוואות לדיור בריבית משתנה בתקופה המדווחת עמד על 57.5% לעומת כ-54.0% במהלך שנת 2020. הנתונים מתייחסים לכל מסלולי הריבית המשתנה ומגזרי ההצמדה השונים לרבות הלוואות בהן הריבית משתנה מדי תקופה של 5 שנים ומעלה. בנטרול הלוואות בהן שיעור הריבית המשתנה, משתנה מדי תקופה של 5 שנים ומעלה, אשר הוראת המפקח מחריגה אותה מהגדרת הלוואות בריבית משתנה, שיעור האשראי לדיור בריבית משתנה שהועמד בתקופה המדווחת עמד על 39.9% לעומת 32.2% בשנת 2020.

נתונים המתייחסים לאשראי חדש לדיור בישראל

במהלך התקופה המדווחת הועמדו הלוואות חדשות לדיור בסך של 12.4 מיליארד ש"ח מכספי הבנק.

ההלוואה הממוצעת שהועמדה על ידי הבנק במחצית הראשונה לשנת 2021 היתה 866 אלפי ש"ח, לעומת 781 אלפי ש"ח בשנת 2020 ו-711 אלפי ש"ח בשנת 2019.

להלן יתרת תיק ההלוואות לדיור והיתרות בפיגור מעל 90 יום בישראל

שיעור חוב בעייתי ב-%	חוב בעייתי (בפיגור מעל 90 יום)	יתרת חוב רשומה	במיליוני ש"ח
0.99	830	84,212	31 בדצמבר 2019
0.80	720	90,228	31 בדצמבר 2020
0.69	666	96,385	30 ביוני 2021

יתרת הפרשה להפסדי אשראי ליום 30 ביוני 2021, הכוללת את הפרשה הקבוצתית על הלוואות לדיור הינה 603 מיליון ש"ח המהווה 0.63% מיתרת האשראי לדיור, לעומת יתרת הפרשה ליום 31 בדצמבר 2020, בסך של 634 מיליון ש"ח המהווה 0.70% מיתרת האשראי לדיור.

התפתחות שיעור מימון, באשראי חדש, מעל 60% בישראל

להלן התפתחות האשראי החדש שהעמיד הבנק בשיעור מימון הגבוה מ-60% (שיעור מימון הינו היחס בין שיעור האשראי שאושר ללווה, אף אם טרם הועמד כולו או חלקו בפועל, לבין שווי הנכס המשועבד, בעת העמדת מסגרת האשראי):

2019	2020			2021			שיעור מימון
	ממוצע שנתי	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון רביעי	רבעון ראשון	רבעון שני	
							באחוזים ^(א)
17.2	18.7	19.9	19.8	20.5	20.7	22.4	מעל 60 ועד 70 כולל
17.5	19.4	18.2	18.5	20.1	21.5	23.6	מעל 70 ועד 75 כולל
0.2	0.2	0.1	0.2	0.2	0.2	0.1	מעל 75

(א) מסך האשראי החדש לדיור שהעמיד הבנק.

התפתחות שיעור מימון, יתרת תיק האשראי בישראל

שיעור המימון הממוצע של יתרת תיק האשראי ליום 30 ביוני 2021 עומד על 46.2% לעומת 45.5% בשנת 2020.

התפתחות באשראי חדש, בו יחס ההחזר נמוך מ-2.5 בישראל

יחס ההחזר מוגדר כיחס בין ההכנסה החודשית הפנויה ובין ההחזר החודשי. שיעור ההלוואות שהועמדו במחצית הראשונה של שנת 2021 בהן יחס ההחזר נמוך מ-2.5 במועד אישור האשראי שהועמדו בתקופה המדווחת, עמד על 0.33% מסך העמדות האשראי החדשות לעומת 0.3% בשנת 2020. חישוב זה תואם את הנחיות בנק ישראל לצורך הדיווח על פי הוראה 876.

התפתחות באשראי חדש, בו מועדי הפירעון ארוכים מ-25 שנה בישראל

שיעור האשראי החדש של הלוואות לדיור, בהן מועדי הפירעון על פי חוזי הלוואה ארוכים מ-25 שנה, עמד במחצית הראשונה של שנת 2021 בממוצע על כ-39% מסך האשראי החדש שהועמד, לעומת שיעור ממוצע של כ-37.5% במהלך שנת 2020.

למידע נוסף ראה פרק [סיכוני אשראי בדוח הדיסקטוריון וההנהלה ליום 31 בדצמבר 2020](#).

סיכון אשראי לאנשים פרטיים (ללא הלוואות לדיור)

האשראי הפרטי, אשר יכולת ההחזר שלו מבוססת בעיקרה על כושר ההשתכרות של משק הבית, מאופיין בפיזור נרחב מאוד של לוויים, במגוון של מוצרי אשראי (הלוואות לסוגיהן, עו"ש, כרטיסי אשראי) ובהיקף נמוך (בממוצע) של אשראי ללקוח בודד. פעילות הלקוחות הפרטיים מרוכזת, רובה ככולה, בחטיבה הבנקאית.

מדיניות האשראי הפרטי, אותה מגבשת החטיבה לניהול סיכונים בשיתוף החטיבה הבנקאית, מהווה נדבך מרכזי בהתוויית תיאבון הסיכון ובהכוננת הניהול השוטף של פעילות זאת.

בנוסף להקפדה על תהליכי החיתום, הניהול והבקרה ברמת הלווה הבודד, הורחב והוגבר גם הניטור השוטף אחר האשראי הפרטי ברמה האגרגטיבית, בין השאר על בסיס סט מדדים פנימי.

השפעת משבר הקורונה

התכניות הממשלתיות לסיוע בגין משבר הקורונה תמכו במצבם הכלכלי של משקי הבית. ברבעון השני נמשך תהליך היציאה מהמשבר, הסרת המגבלות והמשך חיסון האוכלוסייה. עם זאת, השלכות הצעדים המגבילים והסגרים הכבידו על שוק העבודה ומצב התעסוקה. ככל שהעלייה בתחלואה בתקופה שלאחר תאריך הדוח, תמשיך להתפשט, הדבר עלול להוביל להחזרה של לפחות חלק מהגבלות הקורונה בין השאר על תנועת נוסעים מחו"ל/לחו"ל ותיירות נכנסת ויוצאת, וביחד עם הקושי בהחזרת חלק מהעובדים שהוצאו לחל"ת לשוק העבודה, אלו עלולים לעכב את תהליך היציאה של המשק מהמשבר. מניסיון העבר, לשיעור האבטלה עלול להיות השפעה שלילית על תיק האשראי לאנשים פרטיים.

לאור אופיו המתמשך של המשבר טרם ניתן לאמוד את עוצמת הפגיעה בתיק האשראי לאנשים פרטיים של הבנק, אם כי מרבית הלקוחות להם נדחו חלויות חזרו לשלם באופן סדיר.

במסגרת ניתוח המגמות דלעיל, מחודדים באופן שוטף דגשים בהעמדת אשראי ומתבצע ניטור ומעקב שוטף אחר מוקדי סיכון והתפתחויות בשוק, תוך הערכות והתאמת פעילות הלקוחות.

למידע נוסף ופירוט לגבי השפעת משבר הקורונה ראה פרק זה [בדוח הדיסקטוריון וההנהלה ליום 31 בדצמבר 2020](#).

למידע לגבי טיטה לעדכון קובץ שאלות ותשובות שפרסם בנק ישראל ביום 9 באוגוסט 2021, ראה פרק [סיכונים בתיק ההלוואות לדיור](#).

להלן התפתחות יתרות סיכון האשראי הכולל (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיור)

יתרת סיכון אשראי	
במיליוני ש"ח	
44,387	31 בדצמבר 2019
43,108	31 בדצמבר 2020
39,082	30 ביוני 2021

להלן התפלגות של סיכון האשראי המאזני (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק לפי התקופה הנותרת לפירעון (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיור)

31 בדצמבר 2020		30 ביוני 2021		
שיעור מהתיק ב-%	במיליוני ש"ח	שיעור מהתיק ב-%	במיליוני ש"ח	
17.8	4,585	16.9	4,496	עד שנה
19.4	4,993	19.7	5,255	מעל שנה עד 3 שנים
35.0	9,024	31.6	8,430	מעל 3 שנים עד 5 שנים
14.5	3,737	17.1	4,573	מעל 5 שנים עד 7 שנים
5.6	1,451	6.5	1,747	מעל 7 שנים
7.7	2,006	8.2	2,177	ללא תקופת פירעון ^(א)
100.0	25,796	100.0	26,678	סך הכל

(א) יתרה זאת כוללת יתרות חובה בחשבונות עובר ושב ויתרות אשראי בפיגור.

להלן התפלגות סיכון האשראי הכולל (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק לפי גודל החבות ללווה בודד (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיור)

31 בדצמבר 2020		30 ביוני 2021		גודל סיכון האשראי באלפי ש"ח	
שיעור מהתיק ב-%	במיליוני ש"ח	שיעור מהתיק ב-%	במיליוני ש"ח	עד	מ-
12.3	5,294	15.2	5,943	25	-
15.4	6,637	15.1	5,896	50	25
14.0	6,049	12.9	5,054	75	50
12.1	5,206	10.4	4,066	100	75
17.4	7,511	16.1	6,280	150	100
11.7	5,038	11.3	4,415	200	150
9.8	4,226	10.6	4,132	300	200
7.3	3,147	8.4	3,296		מעל 300
100.0	43,108	100.0	39,082		סך הכל סיכון אשראי כולל

להלן התפלגות סיכון האשראי הכולל (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק לפי מוצרי אשראי עיקריים (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיור)

31 בדצמבר 2020		30 ביוני 2021		
שיעור מהתיק ב-%	במיליוני ש"ח	שיעור מהתיק ב-%	במיליוני ש"ח	
12.4	5,367	14.0	5,480	יתרות עובר ושב ויתרות מנוצלות בכרטיסי אשראי
2.8	1,201	3.3	1,279	הלוואות לרכישת רכב (ששועבד)
44.6	19,228	51.0	19,919	הלוואות אחרות
59.8	25,796	68.3	26,678	סך הכל סיכון אשראי מאזני
16.0	6,883	17.6	6,876	מסגרת עובר ושב לא מנוצלת
23.6	10,166	13.4	5,258	מסגרת כרטיסי אשראי לא מנוצלת ^(א)
0.6	263	0.7	270	סיכון אשראי חוץ מאזני אחר
40.2	17,312	31.7	12,404	סך הכל סיכון אשראי חוץ מאזני
100.0	43,108	100.0	39,082	סך הכל סיכון אשראי כולל

(א) הקטיון נובע בעיקרו מפעולות שנקט הבנק לצמצום מסגרות אשראי בלתי מנוצלות בהתאם לצו להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל (תיקוני חקיקה) שינוי השיעור והסכומים לעניין צמצום מסגרות אשראי סעיף 9(ג) לחוק (הוראת שעה) התשפ"א-2020 ("הצו"). בהמשך להוראות החוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל (תיקוני חקיקה), התשע"ז-2017 ("החוק"). למידע נוסף ראה פרק [חפיקה ורגולציה בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 31 בדצמבר 2020](#). המהלך לצמצום מסגרות לא מנוצלות בכרטיסי אשראי מכח הצו והחוק הוחל על כלל לקוחות הבנק ולא רק על הלקוחות הפרטיים.

להלן התפלגות סיכון האשראי המאזני (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק בחלוקה למגזרי הצמדה ובסיסי ריבית (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיור)

30 ביוני 2021					
שיעור מהתיק ב-%	האשראי המאזני	מט"ח	לא צמוד	צמוד	סך הכל סיכון
94.4	25,195	70	39	25,086	הלוואות בריבית משתנה
5.6	1,483	15	19	1,449	הלוואות בריבית קבועה
100.0	26,678	85	58	26,535	סך הכל סיכון אשראי מאזני

31 בדצמבר 2020					
שיעור מהתיק ב-%	האשראי המאזני	מט"ח	לא צמוד	צמוד	סך הכל סיכון
94.7	24,419	55	39	24,325	הלוואות בריבית משתנה
5.3	1,377	13	22	1,342	הלוואות בריבית קבועה
100.0	25,796	68	61	25,667	סך הכל סיכון אשראי מאזני

להלן יתרות תיק הנכסים הפיננסיים של האנשים הפרטיים בבנק בעלי סיכון אשראי כולל (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיור)

31 בדצמבר	30 ביוני	
2020	2021	
		במיליוני ש"ח
96,437	97,417	פיקדונות הציבור
5,1625	56,763	תיקי ניירות ערך
148,062	154,180	סך תיק הנכסים הפיננסיים
34,141	30,132	סך החבות הכוללת ללקוחות בעלי תיק נכסים פיננסיים

להלן התפלגות סיכון האשראי המאזני (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק לפי גובה ההכנסה הקבועה^(א) לחשבון (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיור)

31 בדצמבר 2020		30 ביוני 2021		
ב-%	במיליוני ש"ח	ב-%	במיליוני ש"ח	
8.2	2,127	9.1	2,422	חשבונות ללא הכנסה קבועה לחשבון
5.9	1,515	6.1	1,635	מזה: חשבונות לפירעון אשראי ^(ב)
26.9	6,930	27.9	7,438	נמוכה מ-10 אלפי ש"ח
36.1	9,317	34.3	9,151	הגבוהה מ-10 אלפי ש"ח ונמוכה מ-20 אלפי ש"ח
28.8	7,422	28.7	7,667	בגובה 20 אלפי ש"ח ומעלה
100.0	25,796	100.0	26,678	סך הכל

(א) הכנסה קבועה לחשבון (לפי תעודת זהות) כוללת את הזיכויים הקבועים בחשבון לקוח ובכלל זה משכורת, העברות מבנק/מחשבון אחר, הפקדות מזומן ושיקים ועוד. ההכנסה הקבועה החודשית מחושבת על בסיס ממוצע ההכנסה במשך מספר חודשים רצופים, ובנטרול זיכויים חריגים.

(ב) חשבונות לפירעון אשראי הינם חשבונות שהפעילות היחידה המבוצעת בהם הינה פירעון הלוואה בלבד, בעוד שטיקר פעילותו השוטפת של הלקוח מרוכזת בבנק אחר.

כאמור לעיל, מדיניות האשראי של הבנק לאנשים פרטיים מבוססת על יכולת שירות החוב של הלווה מתוך ההכנסות. בהלימה לכך, למעלה מ-90% מהאשראי המאזני הינו בקרב בעלי הכנסה קבועה.

להלן התפלגות סיכון אשראי מאזני (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיור)

31 בדצמבר	30 ביוני	
2020	2021	
		במיליוני ש"ח
25,156	26,034	אשראי לא בעייתי
304	286	אשראי בעייתי לא פגום
336	358	אשראי בעייתי פגום
25,796	26,678	סך הכל סיכון אשראי מאזני
2.5%	2.4%	שיעור סיכון האשראי הבעייתי מסך סיכון אשראי מאזני לאנשים פרטיים
136	6	מחיקות חשבונאיות, נטו
776	765	יתרת הפרשה להפסדי אשראי

למידע נוסף ובכלל זה הנוגע לחובות בעייתיים והוצאות בגין הפסדי אשראי ראה [ביאור 6 וביאור 13](#) ובפרק החשיפה לסיכונים, סיכונים אשראי סעיף [סיכון האשראי הכולל לציבור לפי ענפי משק](#), וכמו כן בפרק [סיכונים אשראי בדוח הדיסקוריון וההנהלה ליום 31 לדצמבר 2020](#).

הוראת ניהול בנקאי תקין - ניהול אשראי צרכני

ביום ה-4 בפברואר 2021 פרסם הפיקוח על הבנקים הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 311A בנושא ניהול אשראי צרכני. ההוראה מרכזת את דרישות הפיקוח על הבנקים מהמערכת הבנקאית בפעילותה מול הלקוחות הצרכניים. הבנק לומד את ההוראה.

תחילת ההוראה 9 חודשים ממועד פרסומה למעט סעיפים המתייחסים לשיווק אשראי צרכני שייכנסו לתוקפם שלושה חודשים ממועד הפרסום.

למידע נוסף ראה פרק [חקיקה ורגולציה הנוגעת למערכת הבנקאית בדוח השנתי ליום 31 בדצמבר 2020](#).

חשיפת הבנק למימון ממונף

בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 311 נקבע כי מדיניות אשראי של בנק תתייחס, בין היתר, למימון ממונף. הבנק פועל על פי עקרונות ייחודיים במדיניות האשראי לסגמנט זה, ובכלל זה בהיבט של פרמטרים פיננסיים, סמכויות אשראי ועוד.

למידע נוסף ראה [דוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 31 בדצמבר 2020](#).

יתרות האשראי המצרפיות ללווים ממונפים

31 בדצמבר			30 ביוני			2021			
2020			2020			2021			
סך הכל	חוץ מאזני	מאזני	סך הכל	חוץ מאזני	מאזני	סך הכל	חוץ מאזני	מאזני	
במיליוני ש"ח									ענף משק
-	-	-	307	-	307	-	-	-	תעשייה וחרושת
214	20	194	600	20	580	-	-	-	מסחר
313	2	311	341	5	336	357	5	352	תחבורה ואחסנה
638	9	629	944	8	936	645	17	628	בתי מלון, שירותי הארחה ואוכל
444	17	427	345	195	150	1,025	315	710	בינוי ונדל"ן
217	150	67	236	151	85	333	11	322	שירותים פיננסיים ושירותי ביטוח
280	-	280	340	-	340	273	-	273	אספקת מים, שירותי ביוק, טיפול באשפה ובפסולת ושירותי טיהור
-	-	-	-	-	-	431	428	3	אספקת חשמל, גז, קיטור ומיזוג אוויר
2,106	198	1,908	3,113	379	2,734	3,064	776	2,288	סך הכל

למידע נוסף ראה [דוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 31 בדצמבר 2020](#).

סיכוני שוק

סיכון שוק מוגדר כסיכון להפסד הנובע משינוי בשווי הנכסים וההתחייבויות בשל שינוי ברמת מחירים בשווקים, שינוי בשיעור ריבית, שער חליפין, אינפלציה ומחירי מניות. החשיפה לסיכוני שוק מתבטאת בתוצאות העסקיות, בשווי ההון של הנכסים וההתחייבויות, בהון העצמי ובתזרימי המזומנים.

הבנק פועל בהתאם להוראות הפיקוח על הבנקים בנושא ניהול סיכוני השוק של הקבוצה, לרבות הוראות ניהול בנקאי תקין מספר 333 בנושא "ניהול סיכון ריבית" ומספר 339 בנושא "ניהול סיכוני שוק". במסגרת יישום הוראות אלה נקבעו עקרונות יסוד לאופן ניהול הסיכונים ובקרתם, ובכלל זה האחריות של ההנהלה והדירקטוריון, הגדרת אמצעי הבקרה והכלים למדידת הסיכונים ואמצעי הבקרה והפיקוח על סיכונים אלה, תוך יישום ממשל תאגידי שכולל שלושה "קווי הגנה".

במהלך התקופה המדווחת לא חלו שינויים מהותיים במבנה הממשל התאגידי, במדיניות ובמסגרת ניהול סיכון השוק.

הבנק מבצע ניטור ומעקב שוטף אחר ההתפתחויות ומקפיד, על ניהול סיכונים מוקפד תוך ביצוע תרחישי קיצון ובחינה מתמדת של התפתחות האירועים ודרכי הפעולה, על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות, ככל שיידרש.

מדיניות ניהול סיכוני השוק

מדיניות ניהול סיכוני השוק מהווה ביטוי לאסטרטגית ניהול סיכון השוק של הקבוצה. זאת, לצד הנהלים הקיימים לזיהוי, מדידה, מעקב, פיתוח ובקרה אחר סיכוני השוק. המדיניות נועדה מחד לתמוך בהשגת היעדים העסקיים תוך הערכת הסיכונים והסיכויים שיכולים לנבוע מהחשיפה לסיכונים וזאת בהשוואה לרווח הצפוי מהם, ומאידך, נועדה להפחית את רמת הסיכון הנובעת מהפעילות השוטפת של הבנק, ובכלל זה לשמור על רמת נזילות גבוהה.

המדיניות מהווה כלי חשוב להגדרת תיאבון הסיכון של הבנק בתחום הנוסטרו, חדרי העסקות וחשיפות השוק בכלל קבוצת לאומי. המדיניות מגדירה את הממשל התאגידי, חלוקת האחריות הארגונית ומנגנוני האסקלציה. תיאבון הסיכון בא לידי ביטוי במגבלות שנקבעו.

במסגרת המדיניות לניהול סיכוני השוק נקבעו מגבלות דירקטוריון לכל גורם סיכון שוק מהותי. כמו כן, נקבעו מגבלות ברמת מנהלת סיכונים ראשית ומגבלות נוספות משלימות למגבלות אלו. מגבלות אלו נועדו להגביל את הנזק שעלול להיגרם כתוצאה משינויים לא צפויים בגורמי הסיכון השונים הקיימים בשווקים, כגון: שיעורי הריבית, אינפלציה, שערי חליפין, מרווחי אשראי סחיר ומחירי מניות.

החשיפות לסיכוני שוק מנוהלות באופן שוטף ברמת הקבוצה. חברות הבת בחו"ל קובעות מדיניות לניהול סיכוני שוק בהלימה עם המדיניות הקבוצתית ומסגרות הסיכון שאושרו בה וכן בהתאם לרגולציה המקומית והסביבה העסקית בה הן פועלות. המידע על מצב החשיפות בפועל בהתאם למסגרות שנקבעו מתקבל מהחברות הבנות ומובא בחשבון בניהול הכולל של החשיפות בקבוצה.

ניהול סיכוני השוק מתבצע בשני מוקדי סיכון עיקריים: התיק הבנקאי והתיק למסחר. הגדרת התיק למסחר נגזרת מהוראות באזל והיא כוללת את תיק נירות הערך הסחיר של הבנק ועסקאות נגזרים בפעילות הסחירה שאינם, בהכרח, לצרכי גידור. הפעילות למסחר מתבצעת בדסקים ייעודיים. הגדרת התיק הבנקאי כוללת את העסקאות אשר אינן כלולות בתיק למסחר.

במטרה לפקח ולבקר אחר יישום מדיניות ניהול סיכוני השוק, מקבל הדירקטוריון לפחות אחת לרבעון דיווח על עיקרי החשיפות לסיכוני שוק אל מול המגבלות שהוקצו, הצפת הסיכונים המרכזיים לפי קווי פעילות, מוצרים ומוקדי סיכון של הקבוצה, ודיווח על אירועים חריגים.

חשיפה לסיכוני שוק הנובעים מההתחייבויות הפנסיוניות לעובדים

הבנק מיישם את כללי החשבונאות בארה"ב בנושא זכויות עובדים, כפי שנקבעו על ידי בנק ישראל. המחויבות האקטוארית לעובדים בעלת מח"מ ארוך ומושפעת באופן משמעותי משינויים בריבית ההיוון. שיעור ההיוון המשמש לחישוב ההתחייבויות האקטואריות לזכויות עובדים מחושב כפי הוראות בנק ישראל על בסיס תשואת אגרות חוב ממשלתיות בישראל בתוספת עקום מרווח קבוע של אגרות חוב קונצרניות בדירוג בינלאומי AA התואם למח"מ ההתחייבויות לזכויות עובדים.

בשנת 2016 קיבל הבנק אישור פרטני מבנק ישראל לפיו, עבור מדידת הלימות ההון, היוון ההתחייבויות לזכויות עובדים יבוצע על פי עקום ממוצע נע של שמונה רבעונים של תשואות השוק המושפעות, כאמור, מעקום אג"ח ממשלת ישראל ומרווח אג"ח קונצרני AA בארה"ב. אישור זה מיתן באופן משמעותי את התנודתיות של ההון הפיקוחי הנובעת משינויים בריבית ההיוון. תוקף האישור הוארך עד וכולל 31 בדצמבר 2024.

כנגד חלק מההתחייבות האקטוארית, קיימת השקעה ב"נכסי התכנית" שנועדה לשרת מחויבות זו, באמצעות השקעה בנכסים מגוונים ומפוזרים כדוגמת מניות ונכסי חוב. ההשקעה כפופה למגבלות רגולטוריות ומגבלות הנקבעות על ידי הקופות המנהלות את נכסי התכנית.

למידע כמותי אודות סיכוני שוק ראה פרק [סיכון שוק בדוח על הסיכונים ליום 30 ביוני 2021](#).

סיכון הריבית

סיכון הריבית הוא הסיכון לרווחים או להון הנובע מתזוזות בשיעורי הריבית והוא נובע ממספר מקורות, כלהלן: סיכון תמחור מחדש (הבדלי עיתוי בתקופות לפירעון ובמועדי התמחור מחדש של נכסים, התחייבויות ופוזיציות חוץ מאזניות), סיכון עקום התשואה (תזוזות בלתי צפויות של עקום התשואה), סיכון בסיס Basis Risk (מתאם לא מושלם בשינויים של שיעורי הריבית בשווקים פיננסיים שונים או במכשירים שונים הדומים במאפייני התמחור מחדש) וסיכון אופציונליות (שינוי בעיתוי או בהיקף של תזרים מזומנים של מכשיר פיננסי עקב שינויים בשיעורי ריבית השוק).

הבנק מנהל את סיכון הריבית והשפעתו על הרווחיות, ההון ושווי הנכסים וההתחייבויות, תחת הנחות שונות של שינויים בריבית, לרבות תרחישים של שינויים קיצוניים בריבית על בסיס תרחישים היסטוריים וסימולציות היפותטיות. בנוסף נעשה שימוש במודל האומד את השינוי בהכנסה המימונית הצפויה, כתוצאה משינויים בריבית ובמרווח העתידי ורגישות של ההון הפיקוחי, הכולל את ההשפעות על ההון וקרן ההון כתוצאה משינוי מיידי בריבית. על מדדים אלה קיימות מגבלות ברמות היררכיה שונות.

סיכון הריבית נמדד ומנוהל בפועל על בסיס הנחות התנהגותיות שונות באשר לזמני הפירעון של הנכסים וההתחייבויות. על פי ניסיון העבר, הבנק מתייחס לחלק מיתרות העו"ש כהתחייבות לזמן ארוך ובמהלך רבעון שני 2021 בוצע עדכון למודל פריסת העו"ש. כמו כן, קיימות הנחות בהתייחס לפירעונות המוקדמים במשכנתאות על בסיס מודל סטטיסטי המנסה לחזות את הפירעונות המוקדמים כתלות בריבית. להערכות אלו חשיבות גדולה בניהול סיכוני הריבית, בין היתר בשל הגידול המשמעותי ביתרות אלו בשנים האחרונות.

הכלים לניהול ולגידור החשיפות בתיק הבנקאי הינם מדיניות המחירים, ניהול תיק אגרות-החוב, הנפקת מכשירי חוב, עסקאות חוץ-מאזניות ועוד. כמו כן, ניהול החשיפות מסתמך, בין היתר, על תחזיות והנחות עבודה לגבי ההתפתחויות הצפויות בשוקי הכספים וההון בארץ ובעולם.

מדידת החשיפה לשינויים בריבית מבוצעת הן לעלייה והן לירידת ריבית בכל מגזר הצמדה. מדידה זו נועדה לבחון את רגישות מבנה שווי הנכסים וההתחייבויות הקיים לשינויי ריבית.

ככלל, הרגישות לריבית נמדדת לפחות אחת לחודש, עם מדידות תכופות יותר בהתאם לצורך.

יובהר כי קיים חוסר וודאות לגבי השלכות של התמשכות מגפת הקורונה והשפעתם על שוקי ההון בארץ ובעולם.

למידע נוסף ראה פרק [סיכון הריבית בדוח על הסיכונים ליום 30 ביוני 2021](#).

הפסקת פרסום ריביות ה-LIBOR

במרס 2021 הכריזה הרשות להתנהלות פיננסית בבריטניה (FCA), באופן רשמי, על הפסקת פרסום כלל ריביות הליבור החל מסוף שנת 2021, למעט ריביות הליבור במטבע דולר שפרסומן יופסק ביוני 2023.

למידע נוסף ראה [ביאור 1.4.4. בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2020](#).

למידע נוסף ראה חלק [סיכון ריבית בפרק הסיכונים בדוח הדירקטוריון והנהלה ליום 31 בדצמבר 2020](#).

הבנק ממשיך בהיערכותו להפסקת פרסום ריביות הליבור והשימוש בהן. להלן פירוט יתרות החוזים ברמת הקבוצה, נכון ליום 30 ביוני 2021, המושפעים מריבית הליבור ואשר העסקאות בגינם יימשכו מעבר למועד הפסקת פרסום הליבור*:

30 ביוני 2021	
במיליוני ש"ח	
11,978	הלוואות
949	פיקדונות
3,666	ניירות ערך
72,816	נגזרים (ברוטו) - ערך נקוב

* עסקאות ליבור שימשכו בכל המטבעות - אחרי דצמבר 2021 ובדולר - אחרי יוני 2023.

מידע כמותי על סיכון ריבית - ניתוח רגישות
שווי הוגן נטו מותאם^(א) של המכשירים הפיננסיים של הבנק וחברות מאוחדות שלו

30 ביוני 2021			
שקל	מט"ח	סך הכל	
במיליוני ש"ח			
שווי הוגן נטו מותאם ^(א)	32,406	(1,233)	31,173
מזה: תיק בנקאי	31,968	(2,302)	29,666
30 ביוני 2020			
שקל	מט"ח	סך הכל	
במיליוני ש"ח			
שווי הוגן נטו מותאם ^(א)	27,560	(2,132)	25,428
מזה: תיק בנקאי	20,303	(2,397)	17,906
31 בדצמבר 2020			
שקל	מט"ח	סך הכל	
במיליוני ש"ח			
שווי הוגן נטו מותאם ^(א)	28,473	(1,557)	26,916
מזה: תיק בנקאי	26,599	(1,843)	24,756

(א) שווי הוגן נטו של המכשירים הפיננסיים, למעט פריטים לא כספיים ולאחר השפעת התחייבות לזכויות עובדים וייחוס לתקופות של פיקדונות לפי דרישה.

למידע נוסף בדבר ההנחות ששימשו לחישוב השווי הוגן המותאם של המכשירים הפיננסיים ראה [ביאור 15.א](#).

השפעת תרחישים של שינויים בשיעורי הריבית על שווי הוגן נטו מותאם^(א) על הבנק וחברות מאוחדות שלו

30 ביוני 2021			
שקל	מט"ח	סך הכל*	
במיליוני ש"ח			
שינויים מקבילים			
עלייה במקביל של 1%	315	(256)	59
מזה: תיק בנקאי	318	(258)	60
ירידה במקביל של 1%	(698)	74	(624)
מזה: תיק בנקאי	(694)	16	(678)
שינויים לא מקבילים			
התלכה ^(ב)	(2)	(111)	(113)
השטחה ^(ג)	(77)	(155)	(232)
עליית ריבית בטווח הקצר	152	(269)	(117)
ירידת ריבית בטווח הקצר	(165)	291	126
30 ביוני 2020			
שקל	מט"ח	סך הכל*	
במיליוני ש"ח			
שינויים מקבילים			
עלייה במקביל של 1%	414	105	519
מזה: תיק בנקאי	515	134	649
ירידה במקביל של 1%	(788)	(97)	(885)
מזה: תיק בנקאי	(904)	(124)	(1,028)
שינויים לא מקבילים			
התלכה ^(ב)	272	118	390
השטחה ^(ג)	(318)	(91)	(409)
עליית ריבית בטווח הקצר	(7)	(58)	(65)
ירידת ריבית בטווח הקצר	(3)	111	108
31 בדצמבר 2020			
שקל	מט"ח	סך הכל*	
במיליוני ש"ח			
שינויים מקבילים			
עלייה במקביל של 1%	224	(178)	46
מזה: תיק בנקאי	243	(129)	114
ירידה במקביל של 1%	(606)	(8)	(614)
מזה: תיק בנקאי	(633)	47	(586)
שינויים לא מקבילים			
התלכה ^(ב)	162	(59)	103
השטחה ^(ג)	(258)	(142)	(400)
עליית ריבית בטווח הקצר	(35)	(193)	(228)
ירידת ריבית בטווח הקצר	21	221	242

(א) שווי הוגן נטו של המכשירים הפיננסיים, למעט פריטים לא כספיים ולאחר השפעת התחייבות לזכויות עובדים וייחוס לתקופות של פיקדונות לפי דרישה.

(ב) התלכה - ירידה בריבית בטווח הקצר ועלייה בריבית בטווח הארוך.

(ג) השטחה - עלייה בריבית בטווח הקצר וירידה בריבית בטווח הארוך.

* לאחר השפעות מקזזות.

הערה: בטבלה זו מוצג השינוי בשווי הוגן נטו המותאם של כל המכשירים הפיננסיים, בהנחה שחל השינוי שצוין בכלל שיעורי הריבית בכלל מגזרי ההצמדה.

השפעת תרחישים של שינויים בשיעורי הריבית על הכנסות ריבית נטו ועל הכנסות מימון שאינן מריבית

30 ביוני 2021			
	הכנסות מימון שאינן מריבית	הכנסות ריבית	סך הכל*
במיליוני ש"ח			
שינויים מקבילים			
עלייה במקביל של 1%	258	905	1,163
מזה: תיק בנקאי	259	905	1,164
ירידה במקביל של 1%	(206)	(1,322)	(1,528)
מזה: תיק בנקאי	(259)	(1,323)	(1,582)

30 ביוני 2020			
	הכנסות מימון שאינן מריבית	הכנסות ריבית	סך הכל*
במיליוני ש"ח			
שינויים מקבילים			
עלייה במקביל של 1%	201	842	1,043
מזה: תיק בנקאי	350	842	1,192
ירידה במקביל של 1%	(185)	(1,116)	(1,301)
מזה: תיק בנקאי	(350)	(1,116)	(1,466)

31 בדצמבר 2020			
	הכנסות מימון שאינן מריבית	הכנסות ריבית	סך הכל*
במיליוני ש"ח			
שינויים מקבילים			
עלייה במקביל של 1%	320	1,220	1,540
מזה: תיק בנקאי	395	1,171	1,566
ירידה במקביל של 1%	(415)	(1,146)	(1,561)
מזה: תיק בנקאי	(397)	(1,197)	(1,594)

* לאחר השפעות מקזות.

החל מדצמבר 2020 בנק לאומי עבר לנהל את רגישות ההכנסה החשבונאית לפי מודל הנתון מענה לסביבת הריבית הנמוכה, לרבות התחשבות ברצפות ריבית תוך בידול בין סוגי הלקוחות וכן שימוש בהנחות שונות בתרחישי עלייה וירידת ריבית לגבי מעבר יתרות בין העו"ש והפיקדונות מספרי השוואה ליוני 2020 הוצגו מחדש בהתאמה למודל זה.

סיכון שער חליפין

במהלך התקופה המדווחת ההשפעה של שינוי בשערי חליפין על הרווח הנקי אינה מהותית מאחר והבנק אינו מנהל חשיפות משמעותיות במגזר המט"ח.

סיכון נזילות

סיכון הנזילות הוא הסיכון הנוצר בשל אי הוודאות ביחס לאפשרות לגיוס מקורות ו/או למימוש נכסים, באופן בלתי צפוי ותוך פרק זמן קצר, מבלי שיגרם הפסד מהותי. מדיניות ניהול סיכון הנזילות מהווה חלק אינטגרלי מהניהול העסקי האסטרטגי של קבוצת לאומי והיא מותאמת לדרישות הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 342 בנושא "ניהול סיכון נזילות" ודרישות הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 221 בנושא "יחס כיסוי הנזילות", המאמצת את המלצות ועדת באזל 3, לחישוב יחס מזערי לנזילות LCR (Liquidity Coverage Ratio). תוך ביצוע התאמות למשק הישראלי.

בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 221 בנושא "יחס כיסוי הנזילות", נקבע כי על הבנק להיות בעל מלאי מספק של נכסים נזילים באיכות גבוהה, שיכול לתת מענה לצורכי הנזילות באופן של 30 ימים בתרחיש קיצון משולב הגלום בהוראה.

לאומי שומר על רמת נזילות נאותה, באמצעות השקעת תיק הנוסטרו בנכסים איכותיים ומפוזרים בשקלים ובמט"ח אשר תאפשר לו לעמוד בכל צורכי הנזילות במגוון תרחישי קיצון, ובאמצעות מדיניות גיוס של מקורות יציבים ומגוונים ולטווחי זמן שונים בדגש על גיוס פיקדונות מקמעונאים וכן גיוס של אג"ח לתקופות ארוכות.

לאומי מקיים מעקב שוטף אחר מצב הנזילות שלו באמצעות מדדים המיועדים להתריע על שינויים במצב הנזילות, בין היתר באמצעות מודל רגולטורי וכן מודלים פנימיים שפותחו בלאומי בהתאם להוראת בנק ישראל, ובהתאם לסטנדרטים המקובלים בעולם.

הוראה לחישוב יחס מימון יציב (NSFR)

בתאריך 21 ביוני 2021 פרסם בנק ישראל את הוראה "יחס מימון יציב (NSFR)" 222 - הוראה זו מתבססת על פרסום של ועדת באזל. יחס מימון יציב נטו נועד לשפר את עמידות פרופיל סיכון הנזילות של התאגידים הבנקאיים בטווח הארוך באמצעות דרישה מתאגידים בנקאיים לשמור על פרופיל מימון יציב בהתאם להרכב נכסיהם המאזניים ולפעילויותיהם החוץ מאזניים. תחולת ההוראה מיום 31 בדצמבר 2021.

לפי ה-QIS שביצע הבנק על נתוני 31 בדצמבר 2019, ובהתאם להערכות שבוצעו במהלך השנה האחרונה הבנק יעמוד ברף הרגולטורי (100%) שנדרש ליישום ההוראה. הבנק נערך ליישום ההוראה בהתאם להנחיית בנק ישראל.

עם התפשטות נגיף הקורונה, חלה עלייה ברמת התנודתיות של גורמי הסיכון בשווקים הפיננסיים. הבנק הפדרלי של ארה"ב כבר החל להסביר את עקרונות תוואי הנורמליזציה של הריבית ותהליך הדרגתי וממושך זה עשוי להשפיע בעתיד על המגמות בשווקים הפיננסיים. לפיכך, המידה הרבה של חוסר הוודאות בשווקים עדיין קיימת, והתנודתיות בשווקים הפיננסיים יכולה להימשך ואף להתגבר מחדש. במהלך הרבעון השני של שנת 2021 חלה ירידה מתונה ביחס כיסוי הנזילות הנובעת מגידול באשראי לציבור בקיזוז גידול בפיקדונות הציבור. לכל אורך התקופה הנסקרת יחס ה-LCR במט"ח ובכלל המטבעות היה גבוה מהדרישה הרגולטורית והמגבלה הפנימית כפי שסוכמה עם בנק ישראל כמפורט להלן.

יחס כיסוי הנזילות של התאגיד הבנקאי המודל הרגולטורי מחושב על בסיס ממוצע תצפיות יומיות

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום		
30 ביוני	31 בדצמבר	
2021	2020	2020
באחוזים		
א. בנתוני המאוחד		
129	133	137
100	100	100
ב. בנתוני התאגיד הבנקאי		
127	131	136
100	100	100

הערה: מחושב על בסיס ממוצע תצפיות יומיות.

(א) בימים אלה מתבצעת בחינה לגבי המתודולוגיה של חישוב יחס הנזילות ולהערכת הבנק יישום מתודולוגיה חדשה, ככל שתיקבע, תותיר את הבנק עם יחס נזילות גבוה משמעותית מהדרישות הרגולטוריות בנושא. לאור האמור, ובתיאום עם הפיקוח על הבנקים, קבע הבנק בשלב זה יחס כיסוי נזילות פנימי מעבר ליחס המזערי הנדרש על ידי הפיקוח, בשיעור של 115%.

למידע נוסף ראה פרק [סיכון נזילות בדוח על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2020 וכיאר 39](#).

סיכונים תפעוליים

סיכון תפעולי מוגדר כסיכון להפסד כתוצאה מאי נאותות או מכשל של תהליכים פנימיים, אנשים ומערכות, או כתוצאה מאירועים חיצוניים.

קבוצת לאומי פועלת במגוון רחב של פעילויות פיננסיות ולפיכך חשופה לסיכונים תפעוליים הכוללים, בין היתר, סיכונים אבטחת מידע וסייבר, סיכונים טכנולוגיים, סיכונים המשכיות עסקית וסיכונים מעילות והונאות.

תפיסת ניהול הסיכון הינה בהלימה לאסטרטגית קבוצת לאומי, מהווה בסיס להגדרת סובלנות הסיכון, לאופן ניהול הסיכון והמשל התאגידי ולקביעת המיקוד והדגשים בתהליכי ניהול הסיכונים התפעוליים, ומאפשרת ניהול סיכונים מושכל וממוקד תוך תעדוף משימות ומשאבים.

במהלך התקופה המדווחת לא חלו שינויים מהותיים במבנה הממשל התאגידי, במדיניות ובמסגרת ניהול הסיכון התפעולי. עם זאת ברבעון זה הוחלט להפריד בין הערכת סיכון הסייבר להערכת הסיכון התפעולי המסורתי בין היתר לאור ייחודיות הסיכון והשלכותיו. למידע נוסף ראה פרק [החשיפה לסיכונים ודרכי ניהולם](#) בדוח זה.

סיכון אבטחת מידע וסייבר

משבר הקורונה הוביל לעלייה משמעותית בתקיפות סייבר על ארגונים פיננסיים בארץ ובעולם ועל גופי שרשרת האספקה של ארגונים אלו. החשיפה לסבירות התממשות אירוע סייבר עולה בין היתר כתוצאה משימוש גובר של לקוחות בערוצים דיגיטליים ומעבר לעבודה של עובדים וספקים מרחוק.

לאומי נוקט במספר צעדים להפחתת הסיכונים ובכלל זה: יישום בקרות מונעות ומגלות, ביצוע סקרי אבטחת מידע, הגברת הניטור לשם הסרת אתרים מתחזים, הידוק תהליכי ניהול ובקרת הרשאות והעלאת מודעות עובדים להנחיות אבטחת מידע.

במחצית הראשונה של שנת 2021 לא נתגלו אירועי סייבר שהשפיעו על הדוחות הכספיים של לאומי.

סיכון טכנולוגיה

לאומי מייחס חשיבות רבה לכך שהתשתית הטכנולוגית המשרתת את לקוחותיו ועובדיו תאפשר זמינות ורציפות עסקית ותפעולית, ומשקיע לשם כך משאבים רבים. הבנק פועל על פי מדיניות מוצר חדש אשר מתווה את תהליכי ניהול הסיכונים הכרוכים בהכנסת מוצרים חדשים ובכלל זה יוזמות טכנולוגיות וחדשנות.

לאומי החל ביישום תכנית עסקית-טכנולוגית (תכנית מודרניזציה) לצורך השגת יעדיו העסקיים בשנים הבאות.

לאור מגמות בשוק העבודה והביקוש הגובר לעובדים בעלי הכשרה טכנולוגית, קיימת עלייה בחשיפה לסיכון המשאב האנושי בדגש על גיוס ושימור עובדים המהווים מוקד ידע משמעותי. לאומי נוקט במספר דרכים להתמודדות עם הסיכון.

למידע נוסף אודות הסיכון התפעולי ופירוט מוקדי הסיכון העיקריים בסיכון התפעולי ראה פרק [סיכון תפעולי בדוח על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2020](#).

סיכונים אחרים

סיכון רגולציה

סיכון רגולציה הינו הסיכון ששינויים שיבוצעו בחקיקה וברגולציה ישפיעו על היקף ההכנסות וההוצאות של הקבוצה, ההון, תחום הפעילות של הקבוצה או הסביבה העסקית בה היא פועלת.

קבוצת לאומי פועלת בסביבה רגולטורית מורכבת ורב תחומית. שינויים מהותיים ומתמשכים בתחומי רגולציה מגוונים מחייבים היערכות מתאימה ומתמשכת בפעילות הבנק.

בעת האחרונה הושם עיקר הדגש על הוראות בתחומים הבאים:

הוראות שפורסמו על רקע התפתחות אירוע נגיף הקורונה, הוראות שעניינן קידום תחרות במגזר הפיננסי לרבות הוראות בתחום הבנקאות הפתוחה, הוראות העוסקות בתחומים של מניעת פשיעה פיננסית - איסור הלבנת הון, שוחד ושחיתות, הוראות מתחומי הגנת הפרטיות ואבטחת המידע; וכן הוראות מתחום ניהול הסיכונים ובפרט ניהול סיכונים תפעוליים.

לפירוט נוסף ראה פרק [חקיקה ורגולציה הנוגעת למערכת הבנקאית](#)

המגמות והשינויים הנ"ל משפיעים וצפויים להשפיע בשנים הקרובות על המערכת הבנקאית בישראל. הבנק פועל לניטור ואיתור הוראות הרגולציה הרלוונטיות, בוחן את היערכותו לתנאי השוק המשתנים, להגברת התחרות והשקיפות, לכניסתם של שחקנים חדשים לתחומי הבנקאות הקלאסיים, להשוואת עלויות בין הבנק לגופים נוספים, לשימוש במאגרי המידע והנתונים של לקוחות הבנק על ידי גופים חוץ בנקאיים וכן למתן הצעות ערך מתאימות ללקוחות הבנק. במקביל, הרגולציה גורמת לשחיקה בהכנסות, לגידול בהוצאות הנדרשות לשם עמידה בהוראות הרגולציה, ולצורך בשיפור מתמיד ברמת השירות והחדשנות.

סיכון ציות

סיכון ציות הינו הסיכון להטלת סנקציה משפטית או רגולטורית, להפסד פיננסי מהותי, או לנזק תדמיתי, אשר התאגיד הבנקאי עלול לספוג כתוצאה מכך שאינו מקיים את הוראות החוק/הרגולציה.

הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 308 "ציות ופונקציית הציות בתאגיד הבנקאי" מגדירה את תחומי האחריות של הציות באופן פורמאלי וברמה הקבוצתית. ההוראה קובעת כי נדרש להעריך את אפקטיביות ניהול סיכון הציות ולמצוא אמצעים למדידתו כאשר, הסיכון נגזר ממכלול החקיקה הרלוונטית לפעילות הבנק.

על פי מדיניות הבנק, מנוהל סיכון הציות על בסיס קבוצתי. במסגרת זו, ננקטים צעדים שונים לפיקוח ובקרה על השלוחות וחברות הבנות לצורך מעקב על יישום נושאי הציות בכללותם ויישום מדיניות הציות הקבוצתית. נוכח משבר הקורונה, מתבצעות התאמות באופן ניהול סיכון הציות, תוך איתור סיכונים מתפתחים המאפיינים עיתות משבר.

לצורך ניהול אפקטיבי של סיכונים הציות פועל בלאומי מערך ציות ואכיפה שבראשו עומדת קצינת הציות הראשית (Chief Compliance Officer). קצינת הציות הראשית אחראית, בין היתר, למילוי החובות לפי הוראות החקיקה בנושאי איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור. קצינת הציות הראשית משמשת גם כממונה על האכיפה בתחום דיני ניירות ערך וגם כממונה על הגנת הפרטיות כ- Responsible Officer בתחום ה-FATCA.

מערך ציות ואכיפה כפוף למנהלת הסיכונים הראשית.

א. איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור

שמירה על תרבות ציות נאותה, לרוחב הארגון, מחייבת קיומה של מסגרת בקרה ואכיפה אפקטיבית. לצורך כך, נקבעו תהליכי בקרה ואכיפה סדורים על מכלול תהליכי העבודה וסיכונים הציות הנגזרים מהם. מטרתה של מסגרת הבקרה והאכיפה הינה, בין היתר, לאתר פערים וחשיפות קיימים ופוטנציאלים לשם בחינת הצורך בעדכון תהליכי עבודה, וביצוע הדרכות.

המערך נמצא בקשר שוטף עם חברות הבנות בארץ ובחו"ל לצורך מעקב ליישום נושאי הציות בכללותם ויישום מדיניות הציות הקבוצתית.

בין היתר, מתמקד הבנק במוקדי סיכון בעולם טכנולוגי פיננסי (כגון: פינטק, P2P, קרנות גידור, נותני שירותים פיננסיים, מטבעות וירטואליים וכדומה) - ניהול סיכונים ציות ואיסור הלבנת הון בעולם טכנולוגי פיננסי מתפתח המאופיין בהיעדר פיקוח רגולטורי מוגדר לצד מורכבות מקצועית והיעדר פרקטיקות מובנות לתהליכי בקרה עקב חדשנותם של הנושאים.

ב. אכיפה מנהלית

חוק ייעול הליכי האכיפה ברשות ניירות ערך (תיקוני חקיקה), התשע"א-2011 בא לייעל את הליכי האכיפה של הוראות החקיקה בתחום דיני ניירות הערך. במסגרת חקיקה זו ניתן יהיה להטיל סנקציות שונות על תאגיד, שהפר את ההוראות הרלוונטיות וכן על עובדי התאגיד, לרבות נושאי המשרה.

קצינת הציות הראשית של הקבוצה משמשת גם כממונה על האכיפה, האחראית על יישום תכנית האכיפה הפנימית בתחום ניירות הערך וניהול השקעות אשר אושרה על ידי דירקטוריון הבנק. בשנת 2018 בוצע הליך של תיקוף חוזר של תכנית האכיפה על ידי מומחה חיצוני.

ג. FATCA – Foreign Account Tax Compliance Act, CRS – Common Reporting Standard ומדיניות כסף מוצהר
ביום 14 ביולי 2016 פורסם החוק לתיקון מס הכנסה (מספר 227), התשע"ו-2016 בנושא יישום הסכם FATCA שנחתם בין מדינת ישראל לארה"ב והסכמים לחילופי מידע בין מדינת ישראל למדינות אחרות לפי התקן לחילופי מידע אוטומטיים לגבי חשבונות פיננסיים שפרסם ה-OECD.

תקנות מס הכנסה (יישום תקן אחיד לדיווח ולבדיקת נאותות של מידע על חשבונות פיננסיים), התשע"ט-2019 פורסמו ביום 6 בפברואר 2019, ומכוחן נדרש הבנק לבצע הליכים לזיהוי לקוחות תושבי מדינות זרות, ולדווח על לקוחות שזוהו כתושבי מדינות שישראל חתומה עמן על הסכמים לחילופי מידע לרשות המיסים בישראל לצורך העברת המידע לרשות המוסמכת במדינת התושבות שלהם.

הבנק מבצע את הדיווחים הנדרשים לרשות המיסים בישראל בהתאם להוראות החקיקה האמורה.

הבנק מיישם מדיניות כסף מוצהר תוך הקפדה כי לא ינהלו בבנק כספים שאינם מוצהרים לרשויות המס הרלוונטיות, בהקשר זה נערכו מהלכים רבים לאיתור וזיהוי האוכלוסיות הרלוונטיות. במידת הצורך, נדרשים לקוחות להמציא הצהרות ואישורים שונים.

למידע אודות עיצום כספי שהתקבל מהמפקח על הבנקים ראה [ביאור 1.10](#).

סיכון משפטי

הסיכון המשפטי מוגדר כסיכון להפסד כתוצאה מהעדר אפשרות לאכוף קיומו של הסכם או כתוצאה מהתחייבויות תלויות לרבות בגין תביעות ודרישות מהבנק. הסיכון המשפטי כולל גם סיכונים הנובעים מחקיקה, תקנות, פסיקה והוראות רשויות, סיכונים הנובעים מפעילות ללא גיבוי בהסכמים מספקים, או מפעילות ללא ייעוץ משפטי או על פי ייעוץ משפטי לקוי וכן כתוצאה מפרשנות לגבי זכויות הצדדים מכח הסכמים שבין הבנק לבין לקוחותיו.

קיימת חשיפה משפטית כללית, אשר לא ניתן להעריכה או לכמתה, הנובעת, בין היתר, ממורכבותם של השירותים הניתנים על ידי הבנק והחברות המאחדות ללקוחותיהם. מורכבות שירותים אלו צופנת בחובה, בין היתר, פוטנציאל לטענות, פרשנויות ואחרות, הנוגעות לשורה ארוכה של תנאים מסחריים ורגולטוריים. לא ניתן לצפות מראש את כל סוגי הטענות שיועלו בתחום זה ואת החשיפה הנובעת מטענות אלו ואחרות בקשר עם שירותי הבנק והחברות המאחדות, המועלות, בין היתר, בבקשות לאישור תובענות ייצוגיות.

כמו כן, קיימת חשיפה משפטית בשל שינויים רגולטוריים והנחיות של הפיקוח על הבנקים, רשות ניירות ערך ורגולטורים אחרים להם כפופה פעילות הבנק. ההתקשרויות עם הלקוחות הינן, בחלקן, התקשרויות הנמשכות לאורך שנים רבות, במהלכן עשויים להתרחש שינויים במדיניות, ברגולציה ובמגמות הדין, לרבות בפסיקה בתי המשפט. הבנק והחברות המאחדות פועלים באמצעות מערכות מיכניות מורכבות, אשר לאור השינויים כאמור, יש צורך להתאימן באופן שוטף למציאות המשתנה. כל אלו יוצרים חשיפה תפעולית ומשפטית מוגברת.

בנוסף קיימת חשיפה משפטית כללית הנובעת מכך שכנגד הבנק והחברות המאחדות מוגשות מעת לעת תלונות לפיקוח על הבנקים, שעלולות בנסיבות מסוימות להביא לנקיטת הליכים משפטיים נגד הבנק.

למידע נוסף ראה [סיכון משפטי בדוח על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2020](#).

סיכון מוניטין

סיכון מוניטין הינו הסיכון לפגיעה באמון של בעלי עניין שונים (לקוחות, בעלי מניות, מחזיקי אג"ח וכו'), זאת כתוצאה מהתנהגות, פעולה, או הימנעות מפעולה של הקבוצה, נושאי משרה בקבוצה, העובדים או מעורבים אחרים.

סיכון מוניטין מתייחס לתפיסותיהם של בעלי המניות, בעלי העניין, הציבור, מעצבי דעת הקהל והתקשורת, בין אם מתבססות על עובדות ובין אם אחרת. סיכון המוניטין הינו דינאמי ומשתנה בין נושאים שונים ואוכלוסיות שונות.

למידע נוסף ראה פרק [סיכונים אחרים בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 31 בדצמבר 2020](#).

סיכון אסטרטגי

סיכון אסטרטגי הוא סיכון עסקי אשר הפגיעה שלו מהותית ונוגעת במודל העסקי של הבנק או של אחד מקווי העסקים שלו. למעשה זהו סיכון שההשפעה המיידית שלו על הרווח יכולה להיות לא משמעותית בטווח המידי, אך בטווח הבינוני או הארוך עלולה להיות משמעותית. סיכונים אסטרטגיים כוללים איומים אשר יכולים לנבוע מהחלטות עסקיות שגויות, מיישום בלתי נאות של החלטות או מהעדר תגובה לשינויים מאקרו כלכליים, ענפיים, רגולטוריים, צרכניים או טכנולוגיים.

הסיכון האסטרטגי העיקרי נובע מכך שענף השירותים הפיננסיים עובר שינויים משמעותיים בתחום הדיגיטציה. פתיחת ענף הבנקאות לתחרות וכניסת שחקנים חדשים כדוגמת חברות הטכנולוגיה המבוססות (גוגל, אמזון, פייסבוק, אפל), חברות הפינטק, חברות הביטוח וחברות האשראי החוץ בנקאי, מחייבות התאמת המודל העסקי. בנוסף, החוק להגברת התחרותיות בשירותים בנקאיים ופיננסיים נפוצים ("חוק שטרומ") כולל בתוכו רכיבים העלולים להשפיע בצורה אסטרטגית על מפת התחרות בישראל. בבנק לאומי, התוצאות הישירות הינן המכירה של לאומי קארד וצמצום מסגרות האשראי ללקוחות לאומי. נושאים מהותיים נוספים הינם הפעלת מערכת נתוני אשראי (החל מאפריל 2019), ונושאים שבכנסים לתוקף במהלך שנת 2021 כגון הקלת יכולת המעבר של לקוחות בין בנקים והשלבים המרכזיים ביוזמת הבנקאות הפתוחה, אשר תאפשר ללקוחות הבנקים וחברות כרטיסי האשראי לשתף צדדים שלישיים במידע הפיננסי שלהם. שחקנים חדשים, לאו דווקא בנקים, יוכלו לגשת לחשבון הבנק של לקוח, בהסכמתו, ולהציע לו שירותים בנקאיים מותאמים לצרכיו.

למידע נוסף ראה פרק [סיכונים אחרים בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 31 בדצמבר 2020](#).

סיכון מודל

סיכון מודל הינו החשיפה להפסד או פגיעה במוניטין הבנק עקב קבלת החלטות שגויה, מבוססת מודל, כתוצאה משימוש במודל שגוי, הישענות על נתונים לא משקפים, טעויות ביישום המודל ו/או שימוש שגוי במודל.

הבנק ממשיך במעקב אחר השינויים והתאמות שבוצעו במודלים ושימושיות בהם בהתאם להתפתחות המשבר והצורך בעדכוןם.

למידע נוסף ראה פרק [סיכונים אחרים בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 31 בדצמבר 2020](#).

סיכון סביבתי

בשנים האחרונות גברה המודעות העולמית לחשיפה פוטנציאלית כתוצאה מהתממשות של סיכונים סביבתיים וסיכונים אקלים ובכלל זה סיכון מעבר וסיכון פיזי (להלן - "סיכונים סביבתיים").

הבנק מכיר בכך שזיהוי והערכת הסיכון הסביבתי הינו חלק מתהליך נאות של הערכת הסיכונים ופועל להטמעת נושא ניהול החשיפה לסיכון הסביבתי ובכלל זה סיכון אקלים (הסיכון הפיזי וסיכון המעבר).

סיכונים סביבה לבנק מהווים חשיפה בפני נזקים פוטנציאליים שעלולים להיגרם כתוצאה מאירועים או מתהליכים שקשורים לסביבה, לרבות שינויי אקלים.

סיכונים סביבתיים נובעים מחשיפה של הבנק לפעילויות שקיים פוטנציאל שיגרמו לנזקים סביבתיים או יושפעו מהם, כמו למשל, זיהום אויר ומים, זיהום קרקע, הפחתת המגוון הביולוגי ובירוא יערות.

הבנק עלול להיחשף לסיכון הסביבתי הנ"ל באופן עקיף ובאופן ישיר במקרה בו הבנק ימצא אחראי למפגע סביבתי/פגע במתקניו.

כמו כן, יתכן וסיכון מוניטין לבנק במקרה בו ייוחס לבנק קשר לגורם מפגע סביבתי, בין באופן ישיר כיוצר המפגע ובין באופן עקיף כמממן של המפגע.

הבנק רואה חשיבות בשמירה על סביבה ברת קיימא לצורך כך הבנק מחזיק מזה כעשור תקן איכות סביבה ISO14001 ובמסגרת זאת מבוצע ניהול ובקרה אחר רגולציות הקשורות לסיכונים סביבתיים, לרבות בקרה חיצונית שנתיית על ידי מכון התקנים.

הבנק עוקב אחר ההתפתחויות בתחום ולומד את הנושא.

סיכון הבנקאות ההוגנת (Conduct)

סיכון הבנקאות ההוגנת הינו הסיכון שהתנהלות הבנק תוביל לתוצאה בלתי רצויה עבור לקוח בשל מתן שירות באופן לא הולם, מתן שירות שאינו מתאים או התנהלות בלתי הוגנת. בסיכון זה נכללת גם התנהלות לא ראויה המשפיעה על מהימנות השוק (MARKET INTEGRITY), אמון הציבור בפעילות המגזר הבנקאי. התממשות הסיכון עלולה לגרום לבנק הפסדים הנובעים מתביעות משפטיות (לרבות תביעות ייצוגיות), מהטלת עיצומים או קנסות (בשל הפרת הוראות ציות אשר משיקות לנושאי הקונדקט) ו/או מנזקי מוניטין.

נמשכת מגמת הרגולציה הצרכנית בדגש על הוגנות (Conduct). במסגרת זו, מושם דגש על התאמת המוצרים הפיננסיים השונים לצרכי הלקוח, תוך מתן גילוי מירבי, שקיפות והוגנות.

בתאריך 29 ביוני 2021 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתב שעניינו שיפור אפקטיביות הגילוי בהודעות ללקוחות. בהתאם למכתב, במסגרת ההיערכות ליישום עדכון הוראה 420, בנושא "משלוח הודעות בתקשורת" על התאגידים הבנקאיים לבחון את הצורך בשיפור הגילוי הניתן ללקוחות, באופן שיגביר את ההבנה והאפקטיביות של ההודעות הנשלחות ללקוחות.

הבנק נערך ליישום ההוראה.

הבנק מקפיד על התנהלות שקופה והוגנת במטרה להעניק ללקוחותיו שירותים ומוצרים בעלי ערך. עיקרון זה מקבל ביטוי בחזון הבנק - להוביל בנקאות יוזמת וחדשנית עבור הלקוח. כמו כן, תהליכי הייזום והמכירה כפופים לנהלים ולבקורות אשר מבטיחים התנהלות ראויה. תהליכים אלו נבחנים באופן שוטף, במטרה לשדרגם.

סיכון מאקרו-כלכלי

סיכון מאקרו-כלכלי הינו סיכון להכנסות ולהון הקבוצה הנובע מתנאים מאקרו כלכליים לרבות צמיחה כלכלית, סביבת ריבית נמוכה, יחסי הכח הפוליטיים בעולם והשפעתם על הסחר הבינלאומי.

התפרצות נגיף הקורונה בחודש ינואר 2020, ומידת אי הוודאות הגדולה לגבי השפעותיו השונות, עדיין מהווה סיכון מאקרו כלכלי גלובלי משמעותי מאוד. קיים קושי בהערכת ההתפתחויות הכלכליות העתידיות, זאת לנוכח מידת חוסר הוודאות המשמעותית לגבי אורכו ומידת השפעתו על מסלול החיים של כלל מדינות העולם. ישנה שונות רבה בקצב ההתחנסות של מדינות העולם וגם קיימים סימני שאלה לגבי יעילות החיסון בפני וריאנטים שונים של הווירוס ומשך זמן הכיסוי החיסוני. על כן, השלכות המשבר על הכלכלה העולמית, ובמידה פחותה על הפעילות המקומית, וכן על עסקי הבנק עדיין עלולות להיות מהותיות. משבר הקורונה, הביא בשנת 2020 לפגיעה הגדולה ביותר בצמיחה העולמית מאז מלחמת העולם השנייה, ובהיקף גדול מאשר במשבר הפיננסי הגלובלי, יותר כלכלות רבות ברחבי העולם עם חובות ריכוניים גדולים, התפתחות אשר עלולה להוות סיכון עתידי למידת היציבות בשווקים הפיננסיים. מדובר בפגיעה מהותית בפעילות העסקית של ענפים רגישים כמו תיירות, תעופה, פנאי, בידור, שירותי אוכל ועוד וכן השפעות עקיפות משמעותיות על מכלול רחב של ענפים בתחומי המסחר והשירותים וכן נדל"ן שאיננו למגורים. עם זאת, לנוכח תהליך ההתחנסות המהיר שיושם בישראל, ולמרות התעוררות וריאנט הדלתא, הסיכונים הנוגעים לפעילות הכלכלית בישראל פחתו לעת עתה. כמו כן, בחלק ממדינות העולם המובילות, מסתמן תהליך מוצלח יחסית של התחנסות, מה שפעל להפחתת רמת הסיכונים בחלק מן המדינות. ביתר המדינות תהליך ההתחנסות איטי יחסית עד כה, ולכן מדינות אלו, בפרט מדינות הכלולות במניין השווקים המתעוררים, עדיין חשופות במידה רבה לסיכונים הכלכליים הנובעים ממצבי סגר ומגבלות אחרות הנובעות מהיקפי התחלואה הגבוהים. הבנק בוחן את יכולתו לעמוד בהתפתחויות שליליות בסביבה המאקרו כלכלית באמצעות תרחישי קיצון מערכתיים, ובכלל זה עורך תרחישי קיצון אחידים לבקשת הפיקוח על הבנקים. כמו כן, מתבצע ניטור ומעקב שוטף אחר ההתפתחויות בשוק על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות, לכשיידרש.

מדיניות חשבונאית ואומדנים בנושאים קריטיים

כללי

הדוחות הכספיים ערוכים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים ובהתאם להוראות המפקח על הבנקים והנחיותיו בדבר עריכת דוח כספי שנתי ורבעוני של תאגיד בנקאי כמפורט [בביאור 1 בדוחות הכספיים השנתיים ליום 31 בדצמבר 2020](#).

הכנת הדוחות הכספיים המאוחדים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים ובהתאם להוראות המפקח על הבנקים דורשת מהנהלה שימוש באומדנים והערכות המשפיעים על הסכומים המדווחים של נכסים, התחייבויות וכן על סכומי הכנסות והוצאות.

התוצאות בפועל של אומדנים אלו עלולות להיות שונות מהאומדנים ו/או ההערכות. האומדנים וההערכות מתבססים בדרך כלל על תחזיות כלכליות, הערכות לגבי השווקים השונים וניסיון העבר, תוך הפעלת שיקול דעת ואשר הנהלה מאמינה כי הינם סבירים בעת החתימה על הדוחות הכספיים.

למידע נוסף ראה פרק [מדיניות חשבונאית ואומדנים קריטיים בדוח הכספי השנתי לשנת 2020](#).

הפרשה קבוצתית להפסדי אשראי

הפרשה המבטאת את ההפסד הצפוי לבנק ברמה הקבוצתית (Collective). במסגרת זו, מתבסס הבנק על מידע הקיים בידי, כגון: היקף המחיקות, פרופיל הסיכון של ענף המשק, סיווג החוב, תיאבון הסיכון ותנאי הכלכלה. ככלל, הבנק מתבסס על שיעורי ההפסד ההיסטוריים בענפי המשק השונים בחלוקה לאשראי בעייתי ולאשראי לא בעייתי החל משנת 2011 ועד למועד הדיווח.

החל משנת 2020, הושם דגש על השינוי במאפייני הסיכון של הלקוחות אשר נפגעו מהמשבר במישור, או הפועלים בענפי משק אשר חשופים יותר להשפעות השליליות של המשבר. במסגרת זו, גובש מנגנון לבחינה ולמיפוי של קבוצות סיכון לפי מידת עוצמת פגיעת המשבר בהן מחד, ולפי מידת סיכויי ההתאוששות שלהן, מאידך. בשלב הבא, נאמדה האפשרות שחלק מסוים מלקוחות אלה יחוו הידרדרות במצבם הכספי עד כדי סיווגים בסיווג בעייתי או קרות אירוע הפסד. מנגנון זה כולל שורה של משתנים שונים שהתווספו לתהליך הפרשה השגרתי המתואר לעיל כגון: דירוגי סיכון והסתברויות לכשל אשראי, הנחות בדבר הפסד בהינתן כשל אשראי, הערכות בדבר היקף הלקוחות שנפגעו מהמשבר באופן שעלול להביא לעליית סיכון האשראי בגינם, הערכות בדבר מצב הפיגורים וכיוצא באלה. במסגרת זו חושבו מספר תרחישים המייצגים נסיבות ומצבים אשר לדעת הנהלה הינם במנעד הסבירות, להם יוחסו משקלות לצורך כימות האומדן הטוב ביותר. יודגש כי בעטייה של אי הוודאות הרבה האופפת את הנסיבות הנוכחיות - ובהתאם - הקושי הקיים בזיהוי, הכרה ומדידה של הפסדי האשראי, אומדן הפסדי האשראי בצל המשבר הינו תוצאה של הנחות והערכות אשר קשה עד מאד לקבוע את סבירותן. קושי זה מתגבר על רקע פעולות למיתון השפעות המשבר אשר עשויות לטשטש את השלכותיו על סיכון האשראי של הלקוחות, כגון דחיות תשלומים ותכניות הסיוע הממשלתי.

נוכח ההשתנות התכופה בתנאים הכלכליים והמשקיים, בוחן הבנק באופן שוטף את הפרמטרים המרכזיים בתהליך הפרשה ומבצע את העדכונים שנמצאו מתאימים. עם זאת, שינויים נוספים בהערכות, באומדנים ובתחזיות של הנהלה יכולים להשפיע באופן משמעותי על הפרשה להפסדי אשראי.

לפרטים נוספים ראה פרק [סיכוני אשראי](#).

התחייבויות לזכויות עובדים

ליום 30 ביוני 2021 יתרת רווח כולל אחר מצטבר בגין הטבות לעובדים הסתכמה ביתרה שלילית בסך 3,240 מיליון ש"ח לאחר השפעת מס, לעומת יתרת קרן שלילית בסך 3,734 מיליון ש"ח לאחר השפעת מס ליום 31 בדצמבר 2020.

יתרת ההתחייבות להטבות לעובדים ליום 30 ביוני 2021 לפי שיעור היוון על בסיס אגרות חוב קונצרניות בישראל ("שוק עמוק לגישת הרשות לניירות ערך") נמוכה בכ-848 מיליון ש"ח מיתרת ההתחייבות בפועל.

הערכת האקטואר של זכויות העובדים נמצאת באתר מגנ"א של רשות ניירות ערך וכתובתו: www.magna.isa.gov.il.

למידע נוסף ראה פרק [מדיניות חשבונאית ואומדנים קריטיים בדוח הכספי השנתי לשנת 2020](#).

בקורות ונהלים לגבי הגילוי בדוח הכספי

הוראות המפקח על הבנקים מחילות על תאגידיים בנקאיים את דרישות סעיפים 302 ו-404 של ה-Sox Act. בהתייחס לסעיפים אלו נקבעו על ידי ה-SEC וה-Public Company Accounting Oversight Board הוראות באשר לאחריות ההנהלה לקביעתם וקיומם של בקורות ונהלים לגבי הגילוי ולקיום בקרה פנימית על הדיווח הכספי וחוות דעת רואי החשבון המבקרים לגבי הביקורת של הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי.

הוראות המפקח קובעות:

- תאגידיים בנקאיים יישמו את דרישות סעיפים 302 ו-404 וכן את הוראות ה-SEC שפורסמו מכוחם.
- בקרה פנימית נאותה מחייבת קיום מערך בקרה על פי מסגרת מוגדרת ומוכרת, ומודל ה-COSO 2013 (Committee Of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission) עונה על הדרישות ויכול לשמש לצורך הערכת הבקרה הפנימית.

הבנק מיישם באופן שוטף את ההוראה בקבוצת לאומי.

במהלך שנת 2021 מבצע הבנק תיקוף ועדכון של תהליכי בקרה מהותיים ובדיקות אפקטיביות של כל מערך הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי.

הערכת בקורות ונהלים לגבי הגילוי

הנהלת הבנק, בשיתוף המנכ"ל וראש החטיבה הפיננסית והחשבונאי הראשי, העריכו לתום התקופה המכוסה בדוח זה את האפקטיביות של הבקורות והנהלים לגבי הגילוי של הבנק. על בסיס הערכה זו, המנכ"ל של הבנק וראש החטיבה הפיננסית והחשבונאי הראשי הסיקו כי לתום תקופה זו, הבקורות והנהלים לגבי הגילוי של הבנק הינם אפקטיביים כדי לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על המידע שהבנק נדרש לגלות בדוח הכספי בהתאם להוראות הדיווח לציבור של המפקח על הבנקים ובמועד שנקבע בהוראות אלו.

שינויים בבקרה הפנימית

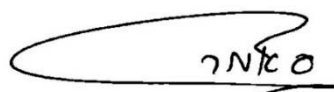
במהלך הרבעון שהסתיים ביום 30 ביוני 2021 לא אירע כל שינוי מהותי בבקרה הפנימית על הדיווח הכספי של הבנק, אשר השפיע באופן מהותי או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי על הבקרה הפנימית של הבנק על הדיווח הכספי.

דירקטוריון

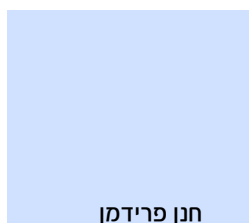
בתקופה ינואר-יוני 2021 התקיימו 21 ישיבות של מליאת הדירקטוריון ו-44 ישיבות של ועדות הדירקטוריון.

ישיבת הדירקטוריון שהתקיימה ביום 12 באוגוסט 2021, הוחלט לאשר ולפרסם את תמצית הדוחות הכספיים המאוחדים - הבלתי מבוקרים של הקבוצה ליום 30 ביוני 2021 ולתקופה שהסתיימה באותו תאריך.

דירקטוריון הבנק מביע את הערכתו ותודתו לעובדים ולמנהלים של הבנק ושל חברות הקבוצה, בארץ ובחו"ל, על עבודתם המסורה ותרומתם לקידום עסקי הקבוצה.

ד"ר סאמר חאג'י יחיא
יו"ר הדירקטוריון

חנן פרידמן
מנהל כללי

12 באוגוסט 2021